
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Villa Reche, Lorena; Pagès Cebrian, Joan, dir. Els escolis mitogràfics al cant I de les Argonàutiques d'Apol·loni de Rodes. 2020. 95 pag. (804 Grau en Estudis Clàssics)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/230647>

under the terms of the license

Els escolis mitogràfics al cant I
de les *Argonàutiques* d'Apol·loni de Rodes

Lorena Villa Reche

Tutor: Joan Pagès Cebrian

Grau d'Estudis Clàssics

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana

Facultat de Filosofia i Lletres

2020

Universitat Autònoma
de Barcelona

Els escolis mitogràfics al cant I de les *Argonàutiques* d'Apol·loni de Rodes

Resum: Els escolis a Apol·loni de Rodes apleguen un gran nombre de textos de contingut essencialment mitogràfic, geogràfic i gramatical. La cerca d'informació entre tot aquest mar de textos pot esdevenir una tasca feixuga, per això, en aquest treball ens proposem confeccionar un recull de tot el material mitogràfic transmès en els escolis al primer cant de les *Argonàutiques*: mitografia narrativa, genealogies, conjunts de citacions amb variants i esments a herois epònims. Presentem els escolis escaients, seguint l'edició de Wendel (1935), acompanyats d'una traducció en llengua catalana. Hi incloem també un comentari mitogràfic d'un dels passatges, en el qual es relaten breument diversos episodis del mite d'Hèracles: el seu matrimoni amb Deianira, un homicidi que té com a conseqüència l'exili de l'heroi, l'enfrontament amb Nessos i la mort del centaure, i la guerra contra els dríops; per a l'elaboració del qual hem dut a terme un estudi comparatiu amb la resta de fonts literàries que ens donen informació sobre el mite per tal de poder conèixer les diferents tradicions.

~

Paraules clau: mitografia, escolis, *Argonàutiques*, Apol·loni de Rodes, Hèracles

Abstract: The scholia to Apollonius Rhodius include a large number of texts regarding primarily mythography, geography and grammar. Searching for information through these texts can indeed be a difficult task, therefore this final degree project expects to be a compilation of all the mythographical material transmitted by the scholia to the first book of the *Argonautica*: narrative mythography, genealogies, series of citations with different versions of the myths, and references to eponymous heroes. This study provides all the mythographic scholia —we follow Wendel's edition (1935)— along with a Catalan translation. Besides, a mythographical commentary of one of the scholia is included, in which the scholiast narrates several episodes of Heracles' myth: his marriage to Deianira, his exile after a homicide, the conflict with Nessus and the centaur's death, as well as the war between Heracles and the Dryopes; and, in order to do that, a comparative analysis was made with the remaining literary sources that provide information about the myth, so as to know divergent traditions.

~

Key words: mythography, scholia, *Argonautica*, Apollonius Rhodius, Heracles

ÍNDEX

Agraïments.....	4
1. Introducció.....	5
1.1. Els escolis a Apol·loni de Rodes.....	5
1.2. Objectius i metodologia del treball.....	5
2. Traducció dels escolis mitogràfics del cant I.....	8
3. Comentari mitogràfic de l'escolí 1.1212-19a.....	72
3.1. Introducció.....	72
3.2. Comentari mitogràfic.....	72
4. Conclusió.....	80
Index nominum auctorum.....	81
Index nominum personarum.....	83
Bibliografia.....	90
Abreviatures.....	90
Autors.....	91

AGRAÏMENTS

En primer lloc, voldria donar les gràcies a Martí Carandell, el meu professor de llatí i grec de l'institut, que va fer que m' enamorés de la llengua i la literatura gregues; sense ell no seria on sóc ara.

En segon lloc, als meus pares, Edi i Fina, pel seu suport i per animar-me a estudiar el que m'apassiona.

A la Sheila, el Jordi, la Merchi i el Luis, per recolzar-me en tot moment; i als amics que he fet a la universitat, especialment a la Dana, l'Erica i la Marina, per la seva paciència els darrers mesos i per escoltar-me sempre que ho necessitava.

Vull expressar també el meu agraïment a tots els professors que he tingut durant la carrera, per demostrar que fan la seva feina per vocació, com el doctor Agustí Alemany Vilamajó, pels seminaris de sànscrit; la doctora Marta Oller Guzmán, per tots els coneixements que vaig adquirir gràcies a ella durant les pràctiques; i el doctor Carlos Varias García, per les seves classes sobre poesia homèrica.

Finalment, i no per això menys important, gràcies al doctor Joan Pagès Cebrian, el meu tutor, per proposar-me aquest tema, pel seu ajut constant, els seus suggeriments i correccions, i per tot el que après d'ell, no només durant l'elaboració del treball, sinó al llarg d'aquests quatre anys: sempre serà el meu model a seguir.

1. INTRODUCCIÓ

1.1. ELS ESCOLIS A APOL·LONI DE RODES

Els escolis a les *Argonàutiques* d'Apol·loni de Rodes ens han estat transmesos per diversos manuscrits: els escolis Florentins, publicats per Lascaris el 1496; els Parisins, publicats per Schaefer el 1813; i els Laurentins, publicats per Kiel el 1854; posteriorment, Dicke en va descobrir una quarta versió, els Ambrosins, i uns manuscrits que reproduïen la versió florentina. El 1932, Wendel¹ va publicar un estudi sobre la tradició dels escolis a Apol·loni on demostrava que els escolis Ambrosins derivaven dels Laurentins, que també els Florentins derivaven dels Laurentins i d'un manuscrit que reproduïa el text dels Parisins, i que els Parisins no derivaven dels Laurentins. Tres anys més tard, Wendel va publicar els *Scholia in Apollonium Rhodium vetera*, una edició crítica dels escolis a partir dels Laurentins, incloent-hi les variants que presentaven els Parisins, els Florentins, i els manuscrits derivats dels Laurentins.²

Des de l'edició que en va fer Wendel el 1935, els escolis a Apol·loni no han tornat a ser editats. Tanmateix, el 2010 Lachenaud va fer-ne una traducció al francès per a una edició bilingüe de Les Belles Lettres.

1.2. OBJECTIUS I METODOLOGIA DEL TREBALL

Els escolis a Apol·loni apleguen un gran nombre de textos de contingut essencialment mitogràfic, geogràfic i gramatical. La cerca d'informació entre tot aquest mar de textos pot esdevenir una tasca feixuga; per això, en aquest treball ens proposem confeccionar un recull de tot el material mitogràfic transmès en els escolis al primer cant de les *Argonàutiques*, presentant els escolis escaients acompanyats d'una traducció al català. Hi incloem també un comentari mitogràfic d'un dels passatges.

Fer un estudi aprofundit dels escolis mitogràfics dels quatre cants de les *Argonàutiques* superaria amb escreix els límits d'un Treball de Fi de Grau, per aquest

1 Wendel 1932, cita a Delage 1936: 364.

2 Delage 1936: 364-5.

motiu ens hem centrat en els escolis del primer cant, i no hem preparat una edició crítica, sinó que hem preferit mantenir l'edició de Wendel, eliminant l'aparat crític, editant les referències quan poden causar ambigüitat, i modificant el text només en cas que sigui necessari per a la seva comprensió;³ d'altra banda, hem fet servir els textos complets, d'aquí que es puguin trobar en els escolis fragments enfocats a la gramàtica o de tradicions independents de la mitografia, com els *ζητήματα*.⁴ Així mateix, l'extensió exigida no ens ha permès elaborar un comentari per a cadascun dels escolis, de manera que hem triat un únic text que fos prou significatiu per poder-ne fer un comentari mitogràfic a mode d'exemple. Malgrat les limitacions del treball, pensem que podria esdevenir un punt de partida per a una posterior edició renovada i un estudi aprofundit dels escolis a Apol·loni.

Així doncs, la nostra feina ha consistit, en primer lloc, en un buidat dels escolis de l'edició de Wendel: hem triat aquells que comparteixen unes característiques anàlogues i que podríem classificar, principalment, en mitografia narrativa, genealogies i escolis que presenten conjunts de citacions amb variants; també hem inclòs aquells escolis que, tot i ser de caire geogràfic, fan esment dels herois epònims; en segon lloc, una traducció al català que disposem a continuació de cada escoli; en tercer lloc, el comentari mitogràfic d'un dels textos; i per últim, l'elaboració de dos índexs onomàstics, un d'autors i un de personatges, per facilitar la cerca de referències.

Pel que fa al comentari, la metodologia que hem seguit ha estat la següent: en primer lloc, hem cercat altres fonts de la literatura grecolatina que tracten el mite narrat a l'escoli: l'èpica, el drama, la lírica, la historiografia, la geografia, i la mitografia (tant els manuals de mitografia com aquella transmesa entre els escolis a altres autors); a continuació, hem comparat la informació que dona l'escoliasta amb la que proporcionen la resta de fonts per tal d'establir quines concordances i dissemblances existeixen entre les diferents versions; hem consultat bibliografia sobre el tema per tal de saber els possibles orígens del mite i conèixer paral·lelismes amb altres relats de la mitologia grega. Finalment, hem redactat, per acompanyar el

---

3 Qualsevol modificació del text s'indicarà amb una nota a peu de pàgina.

4 V. esc. a Ap. Rhod., *Argon.*, l.23-25a.

comentari, una breu introducció en què expliquem quin passatge de l'obra d'Apol·loni comenta l'escoliasta i amb quin objectiu.

Per fer el comentari hem escollit l'escoli 1.1212-19a, en el qual s'expliquen breument diversos episodis del mite d'Hèracles: el seu matrimoni amb Deianira, un homicidi que té com a conseqüència l'exili de l'heroi, l'enfrontament amb Nessos i la mort del centaure, i la guerra contra els dríops. Hèracles és, sens dubte, un dels personatges més coneguts de la mitologia grecollatina, i són nombroses les obres que tracten la seva història, l'estudi de les quals ens permet ser conscients de la multiplicitat de tradicions que es van crear al llarg dels anys.

2. TRADUCCIÓ DELS ESCOLIS MITOGRÀFICS DEL CANT I

1 – 4e. ‘ἤλασαν Ἀργώ’· ὁ μὲν Ἀπολλώνιος καλεῖ τὴν Ἀργὴν ἀπὸ Ἄργου τοῦ κατασκευάσαντος, Φερεκύδης (FGH 3 F 106) δὲ ἀπὸ Ἄργου τοῦ Φρίξου υἱοῦ. ταύτην δὲ λέγουσι πρώτην ναῦν γεγενῆσθαι. ἄλλοι δὲ λέγουσιν, <ὅτι> Δαναὸς διωκόμενος ὑπὸ Αἰγύπτου <τὴν> πρώτην κατασκεύασε, ὅθεν καὶ Δαναΐς ἐκλήθη.

«Van guiar Argo»: Apol·loni l’anomena Argo per Argos, qui la va construir; Ferecides, en canvi, per Argos, el fill de Frixos. Diuen que aquesta va ser la primera nau. Altres, però, diuen <que> Dànaos, perseguit per Egipte, en va construir <la> primera, raó per la qual també va ésser anomenada Danaida.

23 – 25a. ‘πρῶτά νυν Ὀρφεὺς’· Ἡρόδωρος (FGH 31 F 42) δύο εἶναι Ὀρφεῖς φησιν, ὧν τὸν ἕτερον συμπλεῦσαι τοῖς Ἀργοναύταις. Φερεκύδης ἐν τῇ ζ’ (FGH 3 F 26) Φιλάμμωνά φησι καὶ οὐκ Ὀρφέα συμπεπλευκέναι. ἔστι δέ, ὡς Ἀσκληπιάδης (FGH 12 F 6c), Ἀπόλλωνος καὶ Καλλιόπης· ἔνιοι δὲ ἀπὸ Οἰάγρου καὶ Πολυμνίας.

ζητεῖται δέ, διὰ τί Ὀρφεὺς ἀσθενῆς ὦν συνέπλει τοῖς ἥρωσιν· ὅτι μάντις ὦν ὁ Χείρων ἔχρησε δύνασθαι καὶ τὰς Σειρήνας παρελθεῖν αὐτοὺς Ὀρφέως συμπλέοντος.

«Primer, doncs, Orfeu»: Herodor diu que hi ha dos Orfeus, un dels quals va navegar amb els argonautes. Ferecides, al llibre VI, diu que hi havia navegat Filammó i no Orfeu. És, segons Asclepiades, fill d’Apol·lo i Cal·líope; alguns, però, diuen que és fill d’Èagre i Polímnia.

S’indaga per què Orfeu, que era feble, navegava amb els herois: perquè Quiró, que era endeví, va profetitzar que seria possible passar pel costat de les sirenes si Orfeu navegava amb ells.

31 – 34a. ‘Πιερίηθεν’· Πιερία ὄρος Θράκης, ἐν ἣ διέτριβεν Ὀρφεύς. φησὶ δὲ Ἡρόδωρος (FGH 31 F 43a), ὅτι παρήνησεν ὁ Χείρων τῷ Ἰάσονι, ὅπως τὸν Ὀρφέα σὺν τοῖς Ἀργοναύταις παραλάβῃ.

«De Pièria»: Pièria és una muntanya de Tràcia on va ser criat Orfeu. Herodor diu que Quiró va aconsellar Jàson perquè acollís Orfeu entre els argonautes.

40 – 41. ‘Λάρισαν δ' ἐπὶ τοῖ<σι>’· Λάρισαν τὴν Θεσσαλίας λέγει, ἣν ἔκτισεν Ἀκρίσιος, ἣτις ὀνομάσθη ἀπὸ Λαρίσης τῆς Πελασγοῦ, ὡς φησιν Ἑλλάνικος (FGH 4 F 91). εἰσὶ δὲ Λάρισαι τρεῖς· ἀρχαιοτάτη μὲν ἡ Ἀργειῶτις, ἣτις ἐστὶν αὐτὴ ἡ ἀκρόπολις· δευτέρα δὲ ἡ ἐν τῷ Πελασγικῷ τῆς Θεσσαλίας, ἣν Ὅμηρος (B 738) Ἄργισσάν φησι, πλησίον οὕσα τῆς Γυρτώνης, ἣς νῦν ὁ Ἀπολλώνιος μέμνηται· ἔστι δὲ καὶ περὶ Τροίαν, ἣς Ὅμηρος (B 840 sq.) μνημονεύει· ‘φῦλα Πελασγῶν τῶν, οἱ Λάρισαν.’ τὸν δὲ ‘Πολύφημον’ Ἐλάτου παῖδα εἶπεν Ἀπολλώνιος, Σωκράτης (fr. 10 M. IV 498) δὲ καὶ Εὐφορίων (fr. 87 Scheidw.) Ποσειδῶνος. οἱ δὲ ‘Λαπίθαι’ ἀπὸ Λαπίθου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Στίλβης νύμφης ὀνομάσθησαν.

«Al darrere d'e<lls>, [havent deixat] Larisa»: Parla de la Larisa de Tessàlia, la que va fundar Acrisi, que va rebre el nom de Larisa, la filla de Pelasg, segons diu Hel·lanic. Hi ha tres Larises: la més antiga, l'argiva, que és la mateixa ciutadella; la segona, en la zona pelàsgica de Tessàlia, la que Homer diu que és Argissa, que és propera a Girtone, la qual ara esmenta Apol·loni; hi ha una també al voltant de Troia, la qual esmenta Homer: «Els pobles dels pelasgs, qui són a Larisa.» Apol·loni va dir que «Polifem» era fill d'Èlatos, en canvi, Sòcrates i Euforió, de Posidó. Els «làpites» van rebre el seu nom per Làpites, fill d'Apol·lo i la nimfa Estilbe.

45 – 47a. ‘οὐδὲ μὲν Ἴφικλος’· οὔτε Ὅμηρος οὔτε Ἡσίοδος (fr. 50 Rz.²) οὔτε Φερεκύδης (FGH 3 F 110) λέγουσι τὸν Ἴφικλον συμπεπλευκέναι τοῖς Ἀργοναύταις. ὅτι δὲ μητρὸς ἦν Ἀλκιμέδης ὁ Ἰάσων, Φερεκύδης (FGH 3 F 104a) μὲν συμφωνεῖ τῷ Ἀπολλωνίῳ. Ἡρόδωρος (FGH 31 F 40) δὲ Πολυφήμην τὴν Ἀὐτολύκου φησὶν Ἰάσονος εἶναι μητέρα. Ἄνδρων δὲ ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Συγγενειῶν (FGH 10 F 5) Αἴσονος καὶ Θεογνήτης τῆς Λαοδίκου <φησὶν Ἰάσονα γεγονέναι υἱόν>.

«Ταμορ Ἰφίελε»: Ni Homer, ni Hesíode, ni Ferecides diuen que Íficle va navegar amb els argonautes. Ferecides concorda amb Apol·loni que la mare de Jàson era Alcímede. Herodor, però, diu que Polifeme, la filla d'Autòlic, era la mare de Jàson. Andró, en canvi, <diu> al resum dels *Parentius* <que Jàson era fill> d'Èson i Teognete, la filla de Laòdices.

b. τὸν δὲ Ἴφικλον Ἡσίοδος (fr. 117 Rz.²) ἐπὶ πυρίνων ἀθέρων τρέχειν φησίν, Δημαρέτης (FGH 42 F 1) δὲ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. ἔστι δὲ υἱὸς Φυλάκου καὶ Κλυμένης τῆς Μινύου.

Hesíode diu que Íficle corre sobre espigues de blat, però Demàretes, sobre el mar. És el fill de Fílac i Clímene, la filla de Míniat.

49a. ‘οὐδὲ Φεραῖς Ἄδμη<τος>’· αἱ Φεραὶ ὠνομάσθησαν ἀπὸ Φέρητος τοῦ Κρηθέως, τοῦ Ἀδμήτου πατρός.

«Ταμορ Adme<t>, [el rei] de Feres»: Feres rep el seu nom per Feres, el fill de Creteu i pare d’Admet.

54 – 55a. ‘Αἰθαλίδης’· ὄνομα κύριον. ἔστι δὲ υἱὸς Ἑρμοῦ καὶ Εὐπολεμείας τῆς Μυρμιδόνας.

«Etàlida»: Nom propi. És el fill d’Hermes i Eupolemia, la filla de Mirmídon.

57 – 64a. ‘Γυρτώνα Κόρωνος’· ἦν Ὅμηρος φησι (B 738) Ἰγυρτώνην τε νέμοντο’. ἔστι δὲ πόλις Θεσσαλίας ἢ Περραιβίας, ὡς <Σου>ίδας (fr. 5 M. II 464), ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Γυρτώνης τῆς Φλεγύου. ὁ δὲ Κόρωνος υἱὸς ἔστι Καινέως. μεμύθηται δὲ ὁ Καινεὺς πρότερον γεγονέναι γυνή, εἶτα Ποσειδῶνος αὐτῆ πλησιάσαντος μεταβληθῆναι εἰς ἄνδρα· τοῦτο γὰρ ἤτησε καὶ ἀτρωσίαν. ἤρισε δὲ καὶ Ἀπόλλωνι καὶ ἐνίκηθη. καὶ ἐκέλευε τοὺς παριόντας ὁμνῦναι εἰς τὸ δόρυ αὐτοῦ· ἔνθεν ἢ παροιμία ‘τὸ Καινέως δόρυ’. τινὲς δὲ φασὶ Καινέα συμπλεῦσαι τοῖς Ἀργοναύταις, οὐ Κόρωνον· ὁ δὲ Ἀπολλώνιος παρὰ Πινδάρου εἶληφε λέγοντος (fr. 167 Schr.): ‘ὁ δὲ χλωραῖς ἐλάτησι τυπεὶς ὄχετο Καινεὺς, σχίσας ὀρθῶ ποδὶ γᾶν.’ τοῦτο δὲ αὐτῶ συνέβη διὰ τὸ μήτε θύειν τοῖς θεοῖς μήτε εὐχεσθαι ἀλλ’ <ἦ> τῶ ἑαυτοῦ δόρατι· διὸ Ζεὺς ἐφορμᾷ αὐτῶ τοὺς Κενταύρους, οἵτινες κατὰ γῆν αὐτὸν ὠθοῦσιν.

«[Va venir, deixant] Girtone, Coronos»: Homer diu sobre ella: «Habitaven Girtone.» És una ciutat de Tessàlia o de Perrèbia, segons <Su>idas, i rep el seu nom per Girtone, el fill de Flègias. Coronos és el fill de Ceneu. Explica que Ceneu abans

era una dona, després, quan Posidó va apropar-s'hi, va ser transformat en home; en efecte, va demanar això i la invulnerabilitat. Va rivalitzar amb Apol·lo i va ser vençut. I manava als qui passaven pel seu costat que juressin per la seva llança; d'aquí la dita «la llança de Ceneu». Alguns diuen que Ceneu va navegar amb els argonautes, no Coronos; però Apol·loni accepta el que diu Píndar: «Ceneu, després d'haver estat colpejat per uns remes verds, caminava havent desgastat el terra amb el peu recte.» Li va ocórrer això per no sacrificar ni pregar als déus, sinó a la seva pròpia llança; per això Zeus va empènyer contra ell els centaures, que el van enfonsar sota terra.

65. Ἀμπύκου υἱὸς ὁ 'Μόσπος' τοῦ Τιτάρωνος, μητρὸς δὲ Χλώριδος.

«Mopsos» és fill d'Àmpix, fill de Titaron, i la seva mare és Cloris.

71 – 74. 'ἀλκήεις Ἐρ<ιβώτης>'· ἰσχυρὸς· παραγωγῶς δὲ ἐσχημάτισται παρὰ τὴν ἀλκὴν, ὡς φωνήεις παρὰ τὴν φωνήν. Ἡρόδωρος δὲ ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς (FGH 31 F 5) τοῦτον Εὐρυβάτην καλεῖ καὶ φησιν αὐτὸν Τελέοντος υἱόν. Ἄκτορος δὲ υἱοὶ Μενότιος καὶ Ἴρος, τούτων δὲ υἱοί, Μενoitίου μὲν καὶ Σθενέλης Πάτροκλος, Ἴρου δὲ Εὐρυτίων.

«El fort Er<ibotes>»: Fort; derivat format a partir d'*ἀλκή*, com *φωνήεις* de *φωνή*. Herodor, en les *Argonàutiques*, l'anomena Euríbatos i diu que és fill de Teleont. Els fills d'Àctor són Meneci i Iros, i els fills d'aquests, Pàtrocle el de Meneci i Estènele, i Eurició el d'Iros.

77 – 78. 'Κάνθος κίε'· τὸν Κάνθον καὶ ὁ Κλέων καταλέγει. ἔστι δὲ Κανήθου υἱός, ἀφ' οὗ <τὸ> ὄρος ἐν Βοιωτίᾳ· ἦν δὲ <οὔτος> Ἄβαντος παῖς, ἀφ' οὗ οἱ Εὐβοεῖς Ἄβαντες.

«Cantos venia»: Cleó enumera també Cantos. És fill de Canet, del qual rep el nom <la> muntanya a Beòcia; <aquest> era fill d'Abant, per ell els eubeus són anomenats abants.

87. ‘Οἰχαλίας ἐπίουροι’· παῖδες Ἀντιόπης. Οἰχαλίας δὲ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ. οἱ γὰρ νεώτεροί φασιν ἐν Εὐβοίᾳ εἶναι, Ὅμηρος δὲ ἐν τῷ Πελασγικῷ Ἄργει καταλέγει τὴν Οἰχαλίαν (B 730)· ‘οἳ τ’ ἔχον Οἰχαλίην πόλιν Εὐρύτου Οἰχαλιῆος’, οἱ δὲ ὁμώνυμόν φασιν.

«Uns guardians d’Ecàlia»: Uns fills d’Antíope. D’Ecàlia, la que hi ha a Eubea. Els escriptors més nous diuen que és a Eubea, Homer explica que Ecàlia és a l’Argos pelàsgica: «Els que habitaven la ciutat d’Ecàlia, de l’ecali Èurit», però altres diuen que és un homònim.

95 – 96. ‘τοῖς δ’ ἐπι Κεκροπίθην’· ἀντὶ τοῦ· σὺν τούτοις ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς. Κεκροπία γὰρ λέγεται ἡ Ἀττικὴ ἀπὸ Κέκροπος τοῦ βασιλεύσαντος, ἕτερος δὲ ἐστὶν ὁ ‘Τελέων’ οὗτος ὁ Βούτου πατὴρ παρὰ τὸν πρότερον (v. 72) εἰρημένον, τὸν τοῦ Ἐριβότου πατέρα. ‘εὐμελῆς’ δὲ ὁ πολεμικός, ἀπὸ τῆς μελίας.

«Després d’ells, des de Cecròria»: Igual que: amb aquells de l’Àtica. En efecte, l’Àtica és anomenada Cecròria per Cècrops, que hi regnava. Aquest «Teleont», el pare de Butes, és diferent de l’esmentat abans, el pare d’Eribotes. «εὐμελῆς» significa *bel·licós*, de *μελία*, la llança de freixe.

97 – 100. ‘Ἄλκων’· ὄνομα κύριον, πατὴρ Φαλήρου. τὸν δὲ Ἄλκωνα Πρόξενός (fr. 5 M. II 462) φησιν Ἐρεχθέως. φυγεῖν δὲ αὐτὸν λέγει ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῆς θυγατρὸς Χαλκιοπῆς εἰς Εὐβοίαν, ἐξαιτοῦντος δὲ τοῦ πατρὸς οὐκ ἐκδοῦναι τοὺς Χαλκιδέας. τὸ δὲ ‘τηλύγετον’ ἐνταῦθα οὐ τὸν μονογενῆ, πρόσκειται γὰρ ‘καὶ μοῦνον ἐόντα’, ἀλλὰ καταγῆράσαντι αὐτῷ γενόμενον· οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῶν παίδων εἰσὶ προσφιλεῖς.

«Alcó»: Nom propi, pare de Faler. Proxen diu que Alcó és fill d’Erecteu. Explica que va fugir de l’Àtica amb la seva filla Calcíope cap a Eubea, i que, tot i que el pare ho demanava, els calcideus no van lliurar-la-hi. «τηλύγετον», aquí, no significa *únic*, car s’hi afegeix «i que és únic», sinó que li ha nascut un cop envellit; en efecte, tal mena de fills són estimats.

101 – 04a. ‘Θησέα δ’ ὅς περὶ πά<ντας>’. Θησεὺς καὶ Πειρίθουος, ὄντες τὸ γένος ὁ μὲν ἐκ Διός, ὁ δὲ Ποσειδῶνος, ἐφάμιλλον τῷ γένει τὴν πρᾶξιν ἐποιοῦντο. καὶ ὁ μὲν Θησεὺς τῆς Ἑλένης ἐρασθεὶς ἔσχεν συμπράττοντα αὐτῷ τὸν Πειρίθουον, ὁ δὲ Πειρίθουος τὴν Περσεφόνην ἐθελήσας ἀγαγέσθαι ἀναγκαίως εἶχε τὸν Θησέα ἐπόμενον. καὶ δὴ διὰ Ταινάρου κατελθόντες καὶ ἐπὶ τινος πέτρας καθεσθέντες αὐθις ἀναστῆναι οὐ δεδύνηνται. Ἡρακλῆς δὲ ὕστερον κατελθὼν διὰ τὸν Κέρβερον, τὸν μὲν Θησέα ἀπέσωσεν ὡς μὴ ἔκοντι κατελθόντα, τὸν δὲ Πειρίθουον εἴασεν, ἐπειδὴ προαιρέσει ἰδία κατῆλθεν. ἐπεστράτευσαν δὲ κατὰ τῆς Τροιζῆνος οἱ Διόσκουροι διὰ τὴν ἀδελφὴν Θησεῶς ὄντος ἐν Ἄϊδου καὶ πορθήσαντες ἔλαβον αἰχμάλωτον Αἴθραν τὴν Θησεῶς μητέρα.

«Teseu, que [excel·lia] entre to<ts>»: Teseu i Pirítous, que eren l’un del llinatge de Zeus i l’altre del de Posidó, van fer una acció parella al seu llinatge. Teseu, enamorat d’Hèlena, va tenir Pirítous com a aliat, i Pirítous, que volia endur-se Persèfone a la força, tenia Teseu com a company. Després d’haver baixat a través del Tènar, havent-se assegut en una pedra, no van poder aixecar-se de nou. Després, Hèraclès, que hi havia baixat per Cèrber, va salvar Teseu perquè no hi havia baixat voluntàriament, però va deixar Pirítous, ja que va baixar-hi per decisió pròpia. Els Dioscurs van fer una expedició contra Trezè per la germana de Teseu, que era a l’Hades, i havent-la saquejat, van endur-se Etra, la mare de Teseu, com a presonera.

b. ‘Ταινारीν’. Φερεκύδης ἐν τῇ θ’ (FGH 3 F 39) φησὶν ὅτι “Ἐλατος ὁ Ἰκαρίου γαμεῖ Ἐριμήδην τὴν Δαμασίκλου· τῶν δὲ γίνεται Ταίναρος, ἀφ’ οὗ Ταίναρον καλεῖται ἡ πόλις καὶ ἡ ἄκρα καὶ ὁ λιμὴν’.

«Del Tènar»: Ferecides, en el llibre IX, diu que Èlatos, el fill d’Icari, es va casar amb Erimedè, la filla de Damàsiclos; d’ells va néixer Tènar, per qui es van anomenar Tènar la ciutat, el promontori i el port.

105 – 08a. ‘Τῖφος δ’ Ἀγνιάδ<ης>’. αἱ Σῖφαι τῆς Βοιωτίας πόλις, Σιφαεὺς δὲ δῆμος Θεσπιέων· Θέσπεια δὲ <καὶ> πόλις Θεσσαλίας. Φερεκύδης (FGH 3 F 107) δὲ Ποντέως ἱστορεῖ τὸν Τῖφον, ὁ δὲ Αἰσχύλος ἐν τῇ Ἄργοϊ (fr. 21 N.) τὸν Τῖφον Ἴφον καλεῖ.

«Tifis l’Hagníad<a>»: Sifes és una ciutat de Beòcia; Sifeu, un poble de Tèspies; <i> Tèspies, una ciutat de Tessàlia. Ferecides conta que Tifis és fill de Ponteu. Èsquil, a *Argo*, li dona el nom d’Ifis a Tifis.

109. ‘Τριτωνίς’· Τρίτωνες τρεῖς, Βοιωτίας, Θεσσαλίας, Λιβύης· ἐν δὲ τῷ κατὰ Λιβύην ἐτέχθη ἡ Ἀθηνᾶ.

«Tritònida»: Hi ha tres Tritònides: la de Beòcia, la de Tessàlia i la de Líbia; Atena va ser infantada a la de Líbia.

115. ‘Φλείας δ’ αὐτ’ ἐπὶ τοῖσιν’· πόλις Πελοποννήσου ἡ Ἀραιθυρέα, ἡ νῦν ὀνομαζομένη Φλιοῦς ἀπὸ Φλιοῦντος τοῦ Διονύσου καὶ Χθονοφύλης. κεῖται δὲ ἡ Φλιοῦς ἐπὶ ὄροις τῆς Σικυῶνος. καὶ αὐτὸς δὲ Διόνυσος Φλιοῦς ὠνομάζετο ἀπὸ τοῦ φλεῖν τὸν οἶνον, ὃ ἐστὶν εὐθηνεῖν.

«Flíant, al seu torn, [venia] després d’aquests»: Aretírea és una ciutat del Peloponnès, la que aquí rep el nom de Fliünt per Fliünt, el fill de Dionís i Ctonofila. Fliünt està situada dalt de les muntanyes de Sició. Dionís mateix s’anomenava Fliünt perquè el vi *φλεῖ*, que significa *ésser abundant*.

117. ‘ἐφέστιος Ἄσωπ<οῖο>’· Ἄσωπὸς ποταμὸς Θηβῶν ἔχων τὰς πηγὰς ἐν Ἀραιθυρέα. ἐκεραυνώθη δὲ ὑπὸ Διὸς διώκων αὐτὸν διὰ τὸ ἠρπακέναι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Αἴγιναν, ὡς καὶ Καλλίμαχος (fr. 375 Schn.) φησιν. <...> εἰς Αἴγιναν τὴν πόλιν <...>.

«Que viu a prop de l’Asop»: Asop és un riu de Tebes que té l’origen a Aretírea. Va ser fulminat per Zeus quan el perseguia perquè s’havia endut la seva filla Egina, com diu Cal·límac. <...> Cap a la ciutat d’Egina <...>.

118 – 21a. ‘Ἀργόθεν αὖ Ταλαός’· ἐκ τοῦ Ἄργους τῆς χώρας, οὐ τῆς πόλεως. ἐν δὲ ταῖς Μεγάλαις Ἱοίαις (Hesiodi fr. 149 Rz.²) λέγεται, ὡς ἄρα Μελάμπους φίλτατος ὢν τῷ Ἀπόλλωνι ἀποδημήσας κατέλυσε παρὰ Πολυφόντη. βοδὸς δὲ αὐτῷ τεθυμένου,

δράκοντος ἀνερπίσαντος παρὰ τὸ θῦμα, διαφθεῖραι αὐτὸν τοὺς θεράποντας τοῦ βασιλέως· τοῦ δὲ βασιλέως χαλεπήναντος τὸν Μελάμποδα λαβεῖν καὶ θάψαι, τὰ δὲ τούτου ἔγγονα τραφέντα ὑπὸ τούτου λείχειν τὰ ὄτα καὶ ἐμπνεῦσαι αὐτῷ τὴν μαντικὴν. διόπερ κλέπτοντα αὐτὸν τὰς βόας τοῦ Ἴφικλου περιληφθέντα δεθῆναι καὶ τοῦ οἴκου μέλλοντος πεσεῖν, ἐν ᾧ ἦν ὁ Ἴφικλος, τῆ διακόνων πρεσβύτιδι μηνῦσαι καὶ τούτου χάριν ἀφεθῆναι τῷ Ἴφικλῳ. σαφῆς δὲ ἡ ἱστορία.

«Després Tàlau, des d'Argos»: Del país d'Argos, no la ciutat. En les *Grans Eees* es diu que Melamp, qui, de fet, és un amic molt estimat d'Apol·lo, quan va viatjar a l'estranger va prendre estatge a casa de Polifontes. Després de sacrificar un bou, una serp va arrossegar-se prop de la víctima i els servents del rei la van matar; com que el rei es va enfurismar, Melamp va endur-se-la i la va enterrar, i les cries, que van ser criades per ell, van llepar-li les orelles i van insuflar-li el do de la profecia. Precisament per això, després d'haver estat enxampat robant les vaques d'Íficle i d'ésser empresonat, va poder fer saber a la serventa anciana que la casa on era Íficle estava a punt d'esfondrar-se, i, en agraïment, va ser deixat lliure. La història és certa.

c. '<Αἰολίδης>'. Ἀμυθάνοσ γάρ ἐστὶ τοῦ Κρηθέωσ τοῦ Αἰόλου τοῦ Ἑλληνοσ τοῦ Διόσ.

«<Eòlida>»: En efecte, és fill d'Amitàon, que és fill de Creteu, que és fill d'Èol, que és fill d'Hel·lè, que és fill de Zeus.

d. 'σταθμοῖσιν ἐν Ἴφικ<λοιο>'. Ἴφικλοσ Φυλάκου παῖσ τοῦ Διονέωσ. μήτηρ δὲ Μελάμποδοσ Δωρίππη, ὡσ Διευχίδασ. (fr. 9 M. IV 390) φησὶ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ὀνόματοσ, ὅτι τεκοῦσα αὐτὸν ἡ μήτηρ εἰσ σύνδενδρον ἐξέθετο τόπον, συνέβη δὲ τοὺσ πόδασ αὐτοῦ ὑπὸ ἡλίου μελανθῆναι ἀσκίουσ ὄντασ.

«En els estables d'Íficle»: Íficle és el fill de Fílac, el fill de Deioneu. La seva mare és Doripe, la filla de Melamp, segons Dieuquidas. Diu també el motiu del seu nom: quan el va infantar la seva mare, el va exposar en un lloc arbrat, i va succeir que els peus se li van ennegrir pel sol perquè estaven privats d'ombra.

124-9b. ‘Λυγκήιον’· ἀπὸ Λυγκέως τοῦ βασιλεύσαντος Ἄργους. ἐὰν δὲ ‘Λυρκήιον’, ἀπὸ ὄρους Ἄργους ἀκουστέον, ἀφ’ οὗ ὁ Ἴναχος καταφέρεται ποταμός.

«Lincea»: Per Linceu, que va governar a Argos. Si és «*Λυρκήιον*», cal comprendre que és per la muntanya d’Argos, per la que davalla el riu Ínac.

131. ‘σὺν καὶ οἱ Ἵλας’· οὗτος Ἡρακλέους ἐρώμενος, υἱὸς δὲ Θειοδάμαντος τοῦ Δρύοπος. καὶ Μνασέας (fr. 10 M. III 151) μὲν οὕτως. Ἑλλάνικος (FGH 4 F 131a) δὲ Θειομένη ἀντὶ Θειοδάμαντος ὀνομάζει.

«I amb ell [venia] Hilas»: Aquest és l’estimat d’Hèraclès, és el fill de Tiodamant, el fill de Dríops. Mnàseas també ho diu així. Hel·lanic l’anomena Tiomenes en lloc de Tiodamant.

133 – 38. ‘Ναύπλιος’ υἱὸς Ποσειδῶνος καὶ Ἀμυμώνης τῆς Δαναοῦ. οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου Ναυπλίου ἐστίν. ‘Προΐτου’ δὲ λέγει τοῦ Βελλεροφόντου ἐχθροῦ, ἀνδρὸς δὲ Ἀντείας· καὶ Ὅμηρος (Z 152 sqq.) οἶδεν.

«Naupli» és fill de Posidó i Amimone, la filla de Dànaos. Aquest, però, és del llinatge del Naupli antic. «De Pretos» diu que és l’enemic de Bel·lerofont i el marit d’Antea. Homer també ho sap.

139 – 44a. ‘Ἰδμων δ’ ὑστάτ<ιος>’· Χαμαιλέων (fr. 6 Koerke *De Cham. peripatetico, Progr. gymn. Frider. Berol. 1856, 18*) φησὶ τὸν Θέστορα Ἰδμονα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλεῖσθαι διὰ τὸ ἔμπειρον εἶναι, ἄλλοι φασὶ καὶ Θέστορα συμπλεῦσαι τοῖς Ἀργοναύταις. τὸν Ἀμφιάραιον δὲ φησι συμπλεῦσαι Δηίοχος (fr. 2 EGM). ὁ δὲ Ἰδμων, ὡς ἱστορεῖ Φερεκύδης (FGH 3 F 108), ἐγένετο παῖς Ἀστερίας τῆς Κορώνου καὶ Ἀπόλλωνος, οὗ καὶ Λαοθόης Θέστωρ· τοῦ δὲ Κάλχας. ἀναιρεῖται δὲ Ἰδμων ἐν Μαριανδυνία ὑπὸ κάπρου. ὅτι δὲ Ἄβαντος υἱὸς Ἰδμων, φησὶ καὶ Ἡρόδωρος (FGH 31 F 44).

«El darr<er>, Ídmon»: Cameleont diu que Tèstor és anomenat Ídmon en l’obra dels antics perquè era savi, altres diuen que Tèstor també va navegar juntament amb

els argonautes. Deíoc diu que Amfíarau va navegar-hi. Ídmon, segons conta Ferecides, era fill d'Àstèria, la filla de Coronos, i Apol·lo; d'Apol·lo i Laòtoe és fill Tèstor, i d'aquest, Calcant. Ídmon va ser mort per un porc senglar a Mariandínia. Herodor diu que Ídmon és fill d'Abant.

d. 'Αιολίδησιν'· τοῖς υἱοῖσις <Αἰόλου>. Αἰόλου γὰρ τοῦ Ἑλληνοσ Κρηθεὺσ καὶ Ἀθάμασ, Κρηθέωσ δὲ Αἴσων, Αἴσωνοσ δὲ ὁ Ἰάσων. Ἄβασ δὲ Μελάμποδοσ ἦν τοῦ Ἀμυθάονοσ τοῦ Κρηθέωσ τοῦ Αἰόλου.

«Als Eòlides»: Als néts <d'Èol>. En efecte, Creteu i Atamant són fills d'Èol, el fill d'Hel·lè; Èson és fill de Creteu, i Jàson és fill d'Èson. Abant era fill de Melamp, el fill d'Amitàon, el fill de Creteu, el fill d'Èol.

146 – 49a. 'καὶ μὴν Αἰτωλὶσ κρα<τερὸν>'· εἰκότωσ αὐτὴν Αἰτωλίδα εἶπεν, ἐπεὶ Αἰτωλὸσ ὁ Θεστίοσ. καὶ εἶρηκεν ἀπὸ τῆσ χώρασ, ὡσ ἐάν τισ τὸν Συρακόσιον Σικελὸν λέγη ἢ τὸν Ῥωμαῖον Ἰταλόν. ὁ δὲ Ἰβυκοσ (fr. 41 B. III 249) αὐτὴν Πλευρωνίαν φησίν, Ἑλλάνικοσ (FGH 4 F 119) δὲ Καλυδωνίαν. ἢ δὲ Λήδα ἦν Θεστίου θυγάτηρ τοῦ βασιλέωσ τῆσ Αἰτωλίας, Ἄρεωσ υἱοῦ καὶ Δημοδίκησ, μητέρα δὲ αὐτῆσ <λέγουσι Δηιδά>μειαν. Γλαύκου δὲ αὐτὴν τοῦ Σισύφου εἶναι πατρὸσ ἐν Κορινθιακοῖσ λέγει Εὐμηλοσ (fr. 2 EGM) καὶ Παντειδυίας μητρὸσ, ἱστορῶν ὅτι τῶν ἵπων ἀπολομένων ἦλθεν εἰσ Λακεδαίμονα ὁ Γλαῦκοσ καὶ ἐκεῖ ἐμίγη Παντειδυία· ἦν ὕστερον γήμασθαι Θεστίω, ὥστε τὴν Λήδαν γόνω μὲν οὔσαν Γλαύκου λέγεσθαι Θεστίου. Φερεκύδησ δὲ ἐν τῇ β' (FGH 3 F 9) ἐκ Λαοφόνησ τῆσ Πλευρῶνοσ Λήδαν καὶ Ἀλθαίαν Θεστίω γενέσθαι φησίν. ὅτι δὲ Γλαύκου ἐστὶ θυγάτηρ, καὶ Ἀλκμάν (fr. 8 B. III 17) αἰνίττεται, λέγων· 'τοὺσ τέκε θυγάτηρ Γλαύκω μάκαιρα'. φασὶ τὸν μὲν Πολυδεύκην Διόσ, τὸν δὲ Κάστορα Τυνδάρεω. 'τηλυγέτουσ' δὲ νῦν ἀντὶ τοῦ ἀγαπητούσ, Ὅμηροσ δὲ τοὺσ ἐν γῆρα γεννωμένουσ.

«També l'etòlia [Leda va enviar] el f<ort> [Polideuces]»: Va dir amb raó que aquesta era etòlia, ja que Testi és etoli. Ho diu pel país, com qui anomena el siracusa sicilià, i el romà italià. Íbic diu que és pleurònia; Hel·lanic, calidònia. Leda era filla de Testi, el rei d'Etòlia, fill d'Ares i Demòdice, i es diu que la seva mare era Deidamia. Eumel, en les *Històries de Corint*, diu que el seu pare és Glauc, el fill de Sísif, i la

seva mare Pantidia, narrant que, quan van perdre's els seus cavalls, Glauc va arribar a Lacedemònia i allà va unir-se amb Pantidia, qui després va casar-se amb Testi, de tal manera que sent Leda descendent de Glauc, es diu que ho és de Testi. Ferecides, en el llibre II, diu que a Testi li van néixer de Laofone, la filla de Pleuró, Leda i Altea. Que és filla de Glauc, Alcma també ho insinua dient: «Va engendrar de Glauc una filla benaurada». Es diu que Polideuces és fill de Zeus i Càstor de Tindàreu. «τηλυγέτους» ara en lloc d'ἀγαπητούς, *estimats*; en Homer són els engendrats durant la vellesa.

b. 'Αἰτωλῖς' δὲ ἦτοι διὰ τὴν χώραν ἢ ἀπὸ Αἰτωλοῦ τοῦ ἥρωος.

«Etòlia» o bé pel país o bé perquè és descendent de l'heroi Etoli.

152. 'Ἀρήνηθεν'· Φερεκύδης (FGH 3 F 127) τὴν μητέρα τῶν περὶ Ἴδαν Ἀρήνην φησίν, ἀφ' ἧς ἢ πόλις, Πείσανδρος (FGH 16 F 2) Πολυδώραν, Θεόκριτος (XXII 206) Λαοκόωσαν. οὗτοι δὲ συνήκμασαν τοῖς Διοσκούροις. Ἀρήνη δὲ πόλις Πελοποννήσου πλησίον Πύλου· καὶ Ὅμηρος (B 591)· 'οἱ δὲ Πύλον τ' ἐνέμοντο καὶ Ἀρήνην ἐρατεινὴν'.

«Des d'Arena»: Ferecides diu que la mare dels que estan relacionats amb Idas és Arena, de la qual rep el nom la ciutat; Pisandre diu que és Polidora; Teòcrit, Laocoosa. Aquests van florir al mateix temps que els Dioscurs. Arena és una ciutat del Peloponnès propera a Pilos; Homer diu: «Els que habiten Pilos i l'encantadora Arena».

156 – 60a. 'σὺν δὲ Περικλύμενος'· ὅτι Νηλέως παῖς Περικλύμενος, δῆλον. φησὶ γὰρ ὁ ποιητής (λ 286)· 'Νέστορά τε Χρόμιόν τε Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον'. τοῦτον δὲ ὡς ἔγγονον αὐτοῦ ὁ Ποσειδῶν —Νηλεὺς γὰρ Ποσειδῶνος— καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκόσμησεν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ εἰς πάντα μεταβάλλεσθαι, ὡς καὶ ὁ Εὐφορίων (fr. 74 Scheidw.)· 'ὅς ῥά τε πᾶσιν ἔικτο, θαλάσσιος ἢ ὕτε Πρωτεύς'. ἀνήρηκεν δὲ αὐτὸν Ἡρακλῆς εἰς μυῖαν μεταβληθέντα ἐν τῷ πρὸς Πυλίου πολέμῳ κατὰ συμβουλήν Ἀθηναῖς τῷ ῥοπάλῳ αὐτὸν πλήξας <...> ἐμπαγέοντα ὥσπερ μέλισσαν τῷ κέντρῳ· Ἡσίοδος (fr. 14 Rz.²) δὲ μεταβληθέντα εἰς τινα τῶν συνήθων μορφῶν ἐπικαθεσθῆναι

τῷ ὀμφαλῷ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ἡρακλέους ἵππων, βουλόμενον εἰς μάχην καταστῆναι τῷ ἥρωι, τὸν δὲ Ἡρακλέα καιρίως αὐτὸν κατατοξεῦσαι τῆς Ἀθηνᾶς ὑποδειξάσης. φησὶ δὲ οὕτως·

‘Περικλύμενόν τ’ ἀγέρωχον

ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων Ἐνοσίχθων
παντοῖ· ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
αιετός, ἄλλοτε δ’ αὖτε πελέσκετο —θαῦμα ιδέσθαι—
μύρμηξ, ἄλλοτε δ’ αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φύλα,
ἄλλοτε δ’ αἰνὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ, οὐκ ὀνομαστά, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσεν
βουλῇ Ἀθηναίης’.

«Amb [ells] Periclimen»: Que Periclimen és fill de Neleu és evident. En efecte, el poeta diu: «Nèstor, Cromi i l’orgullós Periclimen». Com que aquest és de la seva descendència —en efecte, Neleu és fill de Posidó—, Posidó el va dignificar i li va concedir convertir-se en qualsevol cosa, com diu Euforió: «Que s’assembla a tot, com el marí Proteu». Hèracles li va donar mort colpint-lo amb una maça després que, seguint el consell d’Atena, s’hagués convertit en un tàvec durant la guerra contra els pilis, <...> quan es disposava a picar com una abella amb el fibló; però Hesíode diu que, un cop convertit en una de les seves formes habituals, va parar-se a la corba del jou dels cavalls d’Hèracles volent entaular combat amb l’heroi, i Hèracles, que havia estat advertit per Atena, el va assaquetar mortalment. Diu així: «L’orgullós Periclimen, feliç, a qui Posidó el sacsejador de la terra va atorgar tota mena de dons; en efecte, de vegades es mostra com una àguila entre les aus; de vegades, en canvi, esdevé —cosa admirable de veure— una formiga; de vegades, de la magnífica espècie de les abelles; de vegades, una terrible i despietada serp. Té tota mena de dons que no es poden anomenar, i que després li van ser presos amb engany per la voluntat d’Atena».

b. <‘Πύλω’> ἀφ’ ἧς ἦν ὁ Νέστωρ, ἧτις ἐστὶ καὶ ἀμμώδης ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ. Νηλεὺς δὲ ἔσχεν παῖδας ἐκ μὲν Χλώριδος Νέστορα, Περικλύμενον, Χρόμιον, ἐκ δὲ διαφόρων γυναικῶν Ταῦρον, Ἀστέριον, Πυλάωνα, Δηίμαχον, Εὐρύβιον, Ἐπιλέοντα, Φράσιν, Ἀντιμένη, Εὐαγόραν ἢ, ὡς Ἀσκληπιάδης

(FGH 12 F 21) φησίν, Ἀλάστορα. καὶ ὁ ποιητῆς (Λ 692)· ‘δώδεκα γὰρ Νηληϊὸς ἀμύμονος υἱέες ἤμεν’.

<<A Pilos>>: D’on era Nèstor; és sorrenca pel riu que flueix al costat. Neleu va tenir de Cloris els següents fills: Nèstor, Periclimen i Cromi; i de diverses dones: Taure, Asteri, Pilàon, Deímac, Euribi, Epilau, Frasi, Antímenes i Evàgoras o, com diu Asclepiades, Alàstor. El poeta diu: «En efecte, érem dotze els fills de l’honorable Neleu».

161 – 63. ‘οἱ Τεγέην’· Τεγέα πόλις Ἀρκαδίας. ‘κλήρον’ δὲ ‘<Ἀφειδάντειον>’ τὴν βασιλείαν τὴν Ἀφειδαντος. ὁ γὰρ Ἀλεὸς ἱστορεῖται Ἀφειδαντος υἱὸς εἶναι τοῦ Ἀρκάδος, ἀφ’ οὗ καὶ ἡ χώρα Ἀρκαδία. Ἀφείδας δὲ ὁ Ἀρκάδος, ἀρχαῖος ἦρως, ἐβασίλευσε Τεγέας. δύο δὲ εἰσι <Κηφεῖς>, ὁ μὲν Ἀλεοῦ, οὗ μνημονεύει Ἀπολλώνιος, ὁ δὲ ἕτερος <...>, οὗ μνημονεύει Ἑλλάνικος ἐν τῷ Περὶ Ἀρκαδίας (FGH 4 F 37).

«Els qui [habitaven] Tègea»: Tègea és una ciutat de l’Arcàdia. El «lot de terra <de la tribu dels afidants>» és el regne d’Afidant. En efecte, es conta que Àleos és el fill d’Afidant, el fill d’Arcas, per qui rep el nom la regió de l’Arcàdia. Afidant, el fill d’Arcas, un heroi antic, va governar Tègea. Hi ha dos Cefeus: un, el fill d’Àleos, de qui fa esment Apol·loni, i l’altre <...>, de qui fa esment Hel·lanic a *Sobre l’Arcàdia*.

164. ‘Ἀγκαῖος’· Λυκούργου καὶ Ἀντινόης Ἀγκαῖος καὶ Ἔποχος. τιμᾶται δὲ ὁ Λυκοῦργος παρ’ Ἀρκάσιν, ὡς φησιν Ἀριστομένης (M. IV 336). μνημονεύει καὶ Ὅμηρος τούτου τοῦ Λυκούργου (H 142 – 45)· ‘τὸν Λυκόοργος — ὑποφθὰς δουρὶ μέσον περόνησε’. καὶ ἄγεται Μώλεια ἑορτὴ παρὰ Ἀρκάσιν, ἐπειδὴ Λυκοῦργος λοχίσσας κατὰ τὴν μάχην εἶλεν Ἐρευθαλίωνα· μῶλος δὲ ἡ μάχη.

«Anceu»: Anceu i Ἐπος són fills de Licurg i Antínoe. Licurg és honorat entre els arcadis, segons diu Aristòmenes. Homer fa esment d’aquest Licurg: «Licurg, que havia arribat abans, el va ferir amb la llança pel mig». Se celebra una festa Mòlea entre els arcadis, ja que Licurg, després de parar una emboscada durant el combat, va matar Ereutalió; μῶλος és *el combat*.

168 – 70. ‘βῆ δ’ ὄγε Μαιναλίας’· Μαίναλος ὄρος Ἀρκαδίας καὶ πόλις, ἀπὸ Μαινάλου τοῦ Ἀρκάδος, οὗ πατὴρ Λυκάων. ‘καλιῆ’ δὲ ἀντὶ τοῦ οἰκία, κυρίως δὲ ἡ ἐκ κάλων κατεσκευασμένη· κᾶλα δὲ τὰ ξύλα. ξυλίνας γὰρ ἐχρῶντο τὸ παλαιὸν οἰκίαις λιθ<ίν>ων μηδέπω ἐπινοηθέντων.

«Aquest va anar [vestit amb una pell d’ós] del Mènal»: El Mènal és una muntanya d’Arcàdia i una ciutat. Reben el seu nom per Mènal, el fill d’Arcas, de qui és pare Licàon. «Barraca» en lloc de *casa*; precisament, la que ha estat construïda amb corda; *κᾶλα* és *la fusta*. En efecte, feien servir antigament cases de fusta perquè les de pe<dr>a encara no havien estat imaginades.

172 – 73. ‘βῆ δὲ καὶ Αὐγείης’· οὗτος γόνῳ μὲν ἦν Ἥλιου, ἐπὶ κλησιν δὲ Φόρβαντος ἐκ τῆς Νηλέως Ὑρμίνης· οἱ δὲ φασιν ἀπὸ τῆς Νυκτέως, οἱ δὲ αὐτὴν Ἐπειοῦ θυγατέρα εἶναι. δοκοῦσι δὲ ἀκτῖνες ἀπολάμπειν αὐτοῦ τῶν ὀφθαλμῶν. τούτου δὲ τῶν βοσκημάτων ὁ Ἡρακλῆς τὴν κόπρον ἐκάθηρεν.

«Va anar també Augias»: Aquest era descendència d’Hèlios, però de nom ho era de Forbant i Hirmine, la filla de Neleu; uns diuen que era filla de la filla de Nicteu, altres, d’Epeu. Semblava que resplendien rajos dels seus ulls. Hèracles va netejar els fems del seu bestiar.

176. ‘Ἀστέριος δέ’· τὸν Ἀστερίωνα λέγει. ἀπὸ δὲ τοῦ ‘Ὑπερασίου’ βασιλέως τῆς Ἀχαιίας πόλις Ὑπερασία. Ὅμηρος (B 573)· ‘οἳ θ’ Ὑπερασίην’.

«Asteri»: Parla d’Asteriό. Pel rei «Hiperasi» la ciutat d’Acaia s’anomena Hiperàsia. Homer diu: «Els que viuen a Hiperàsia».

179. ‘Ταίναρον’ ἀκρωτήριον τῆς Λακωνικῆς ἀπὸ Ταινάρου τοῦ Ποσειδῶνος.

El «Tènar» és un promontori de Lacedemònia que rep el nom de Tènar, el fill de Posidó.

181. 'Εὐρώπη' Τιτυοῦ τοῦ Ἐλάρης παιδός. οὗτος δὲ ἐν Ἄιδου τετιμώρηται διὰ τὸ εἰς Πυθῶνα στελλομένην κατασχεῖν τὴν Λητώ, ὡς καὶ Ὅμηρος (λ 576): 'Τιτυὸν Γαίης υἷόν'. ὁ δὲ Εὐφορίων (fr. 123 Scheidw.) Ἀρτέμιδος φησιν αὐτὸν ἤφθαι καὶ διὰ τοῦτο τιμωρεῖσθαι.

«Europa» és la filla de Tici, el fill d'Èlara. Aquest és castigat a l'Hades per retenir Leto quan es preparava per anar-se'n a Pito, segons diu Homer: «Tici, el fill de Gea». Euforió diu que va perseguir Àrtemis i per això va ser castigat.

185 – 88a. 'καὶ δ' ἄλλω δύο παῖδε'. ὁ μὲν ἦν υἷός, ὁ δὲ Ἐργίνος ἀπόγονος· Ἀγκαῖος υἷος Ἀστυπалаίας τῆς Φοῖνικος καὶ Ποσειδῶνος, Ἐργίνος δὲ Κλυμένου τοῦ Πρέσβωνος καὶ Βουζύγης τῆς Λύκου. ὁ δὲ 'Μίλητος', ἀφ' οὗ καὶ ἡ πόλις Μίλητος, Εὐξαντίου τοῦ Μίνως, οἱ δὲ φασιν αὐτὸν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρείας τῆς Κλεόχου· ἐκλήθη δὲ Μίλητος, ὅτι ἐκρύβη ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐν μίλακι. οἱ δὲ φασιν ὑπὸ Σαρπηδόνοιο τοῦ Διὸς Μίλητον κτισθῆναι, ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἐν Κρήτῃ. ὀνομασθῆναι δὲ αὐτὴν πρῶτον λέγουσι Πιτυοῦσαν, οἱ δὲ Ἀστερίαν, εἶτα Ἀνακτορίαν, εἶτα Μίλητον. καὶ Ἀριστόκριτός (fr. 1 M. IV 334) φησι, ὅτι Ἀρεία θυγάτηρ ἐγένετο Κλεόχου, ἧς καὶ Ἀπόλλωνος γενέσθαι βρέφος, καὶ τοῦτο ἐκτεθῆναι εἰς μίλακα, τὸν δὲ Κλέοχον ἀνελέσθαι καὶ ὀνομάσαι ἀπὸ τῆς μίλακος Μίλητον· τοῦτον δὲ ἀνδρωθέντα καὶ φθονούμενον ὑπὸ τοῦ Μίνως ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν Σάμον, ἀφ' οὗ καὶ τόπος ἐκεῖ Μίλητος. καὶ ἀπὸ τῆς Σάμου μεταβὰς εἰς τὴν Καρίαν ἔκτισε πόλιν, Μίλητον ἀφ' ἑαυτοῦ καλέσας. μαρτυρεῖ Ἡρόδωρος (FGH 31 F 45).

«I dos altres fills»: Un era fill, i Ergí, descendent; Anceu és fill d'Astipalea, la filla de Fènix, i Posidó; Ergí és fill de Climen, el fill de Presbó, i Búzige, la filla de Licos. «Milet», per qui rep el seu nom la ciutat de Milet, és fill d'Euxanti, el fill de Mínos; altres diuen que és fill d'Apol·lo i Area, la filla de Clèoc; va ser anomenat Milet perquè va ser amagat per la seva mare en una *milax*. Altres diuen que Milet va ser fundada per Sarpèdon, el fill de Zeus, i va rebre el nom per la de Creta. Es diu que primer va ser anomenada Pitiüssa, altres diuen que Astèria, després Anactoria, després Milet. Aristòcrit diu que Area era la filla de Clèoc, de la qual i d'Apol·lo va néixer un nadó, i aquest va ser exposat en una *milax*, Clèoc el va recollir i el va anomenar Milet per la *milax*. Un cop va fer-se adult, i com que era envejat per Mínos, va marxar a

Samos, motiu pel qual hi ha un lloc allà anomenat Milet. I després d'anar de Samos a Cària, va fundar una ciutat anomenada Milet per ell mateix. Herodor ho afirma.

b. <‘ὁ δ' Ἰμβρασίης ἔδος Ἥρης Παρθενίην’> τὴν Σάμον φησίν. Ἰμβρασος γὰρ ποταμὸς Σάμου, ὃς μετεκλήθη Παρθένιος διὰ τὸ ἐκεῖ παρθένον ἔτι οὖσαν τετράφθαι τὴν Ἥραν. καὶ Καλλίμαχος (fr. 213 Schn.) μέμνηται. ὁ δὲ Ταρραῖος (fr. 10 Linnenkugel *De Lucillo Tarrh., Diss. Monast. 1926, 92*) οὕτως: ‘Παρθενία’ δὲ ἡ Σάμος ἀπὸ Παρθενίας τῆς Σάμου γυναικὸς ὠνομάσθη.

«La seu d'Hera imbràsia, Partènia»: Parla de Samos. En efecte, l'Imbras és un riu de Samos, que va ser anomenat Parteni perquè va emportar-se Hera quan encara era verge. Cal·límac també ho esmenta. Tarreu parla així: Samos va ser anomenada «Partènia» per Partènia, l'esposa de Samos.

c. '[Παρθενίης] Ἀγκαῖος'· Ἀριστοτέλης (fr. 530 Rose 1566a 13) φησὶ τιθεὶς ἐπὶ Ἀγκαίου τὴν παροιμίαν, ὅτι γέγονε φιλογέωργος Ἀγκαῖος καὶ πολλὰς ἐφύτευσεν ἀμπέλους. εἰπόντος δὲ αὐτῷ τοῦ θεράποντος, ὅτι θᾶπτον ἀποθανεῖται ἢ πίεται ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἀμπέλου, Ἀγκαῖος ὠρίμου γενομένου τοῦ καρποῦ, τρίψας βότρυον ἐκάλεσε τὸν θεράποντα καὶ εἶπεν, ὡς ἔζησεν μέχρις οὗ καρποφορήσῃ ἢ ἄμπελος, καὶ ἔμελλε πίνειν. τοῦ δὲ θεράποντος εἰπόντος ‘πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χεῖλος ἄκρου’ διηγέλη αὐτῷ τις σὺς διαλυμαινόμενος τὴν χώραν· ἐφ' ὃν ἐκδραμῶν πρὶν πῆν, ἀνηρέθη ὑπ' αὐτοῦ. διὸ ἐπεκράτησεν ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν παρὰ προσδοκίαν τι πασχόντων. καὶ Φερεκύδης ἐν τῇ η' (FGH 3 F 36) φησὶ τὸν Ἀγκαῖον ὑπὸ τοῦ Καλυδωνίου συὸς πληγέντα τὸν μηρὸν ἀποθανεῖν.

«[De Partènia], Anceu»: Aristòtil diu, aplicant el proverbi a Anceu, que Anceu havia esdevingut amant del conreu de la terra i va cultivar moltes vinyes. Com que el seu servent li va dir que moriria abans de beure dels fruits de les vinyes, quan el fruit va madurar, Anceu va trepitjar el raïm, va cridar el servent i va dir que havia viscut fins al moment que la vinya havia produït fruit, i que estava a punt de beure'l. Però, després que el servent li digués: «Hi ha molta distància entremig de la copa i de la punta del llavi», li va anunciar que un senglar estava destruint el país; després d'haver sortit corrents vers ell abans de beure'n, va ser mort per ell. Per això el proverbi va

prevaler sobre els qui patien durant una espera. Ferecides, al llibre VIII, diu que Anceu va morir després de ser ferit a la cuixa pel senglar de Calidó.

199/201a. ‘μήτρως’· Ἀλθαία καὶ Ἴφικλος ἀδελφοὶ ἐκ Δηιδαμείας τῆς Περιήρους.

«L'oncle matern»: Altea i Íficle són germans nascuts de Deidamia, la filla de Perieres.

b. ‘Θεστιάδης Ἴφικλος’· κασίγνητος Τοξέως καὶ Πληξίππου καὶ Ἀλθαίας τῆς Μελεάγρου μητρός. ‘μήτρως’ οὖν ὁ Ἴφικλος Μελεάγρου [ἐκ τῆς Ἐφύρης ἴκανεν].

«El Testiada Íficle»: Germà de Toxeu, Plexip i Altea, la mare de Melèagre. Així doncs, Íficle és «l'oncle matern» de Melèagre [i venia d'Èfira].

207 – 09a. ‘ἐκ δ’ ἄρα Φωκί<ων>’· οἱ Φωκεῖς ἐκλήθησαν ἀπὸ Φώκου τοῦ Αἰακοῦ. τὸν δὲ Ἴφιτον γενεαλογοῦσι Ναυβόλου καὶ Περινεΐκης τῆς Ἴππομάχου. ἡ δὲ Ἴπυθὼ πόλις Φωκίδος, ἔνθα τὸ μαντεῖον, ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι τῶν μαντειῶν οὕτω κληθεῖσα ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκεῖσε σεσηφθαι τὸν δράκοντα.

«D'entre els foc<us>»: Els focus reben el seu nom per Focos, el fill d'Èac. S'estableix la genealogia d'«Ífit» en Nàubol i Perinice, la filla d'Hipòmac. «Pito» és una ciutat de la Fòcida, on és l'oracle, anomenada així perquè preguntes (πυνθάνεσθαι) als oracles, o perquè allà es va podrir la serp.

211 – 15c. ‘Ζήτης καὶ Κάλαϊς’· τούτους ἐκ διαφόρων τόπων συμπλεῦσαι τοῖς Ἀργοναύταις φασίν. οἱ μὲν γὰρ ἐκ Θράκης ὡς Ἀπολλώνιος, Ἡρόδωρος (FGH 31 F 46) δὲ ἐκ Δαυλίδος, Δοῦρις (FGH 76 F 86) δὲ ἐξ Ὑπερβορέων. καταλέγει δὲ τούτους καὶ Ἀντίμαχος (fr. 7 B. II 290). Φανόδικος δὲ ἐν α΄ Δηλιακῶν (fr. 1 M. IV 473) ἐξ Ὑπερβορέων φησὶν αὐτοὺς ἐλθεῖν ἐπὶ τὸν πλοῦν. τὴν δὲ ‘Ὠρείθυιαν’ Σιμωνίδης (fr. 3 B. III 382) ἀπὸ Βριλησσοῦ φησὶν ἀρπαγεῖσαν ἐπὶ τὴν Σαρπηδονίαν πέτραν τῆς Θράκης ἐνεχθῆναι· ἔστι γὰρ καὶ τῆς Κιλικίας ὁμώνυμος, ὡς Καλλισθένης (FGH 124 F 39). Στησίχορος δὲ ἐν τῇ Γηρυονίδι (fr. 10 B. III 210) καὶ νῆσόν τινα ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ

πελάγει Σαρπηδονίαν φησί. περὶ δὲ τῆς Θρακίας Σαρπηδονίας πέτρας, ὅτι πρὸς τῷ Αἴμῳ ὄρει ἐστί, Φερεκύδης (FGH 3 F 145) φησί, περὶ τῆς ἀρπαγῆς ἱστορῶν τῆς Ὠρειθυίας. Χοιρίλος (fr. 5 Kinkel) δὲ ἀρπασθῆναί φησιν αὐτὴν ἄνθη ἀμέργουσαν ὑπὸ τὰς τοῦ Κηφισοῦ πηγὰς. Ἡραγόρας (fr. 4 M. IV 427) δὲ ἐν τοῖς Μεγαρικοῖς τὸν τὴν Ὠρείθυιαν ἀρπάσαντα Βορέαν υἱὸν Στρυμόνος φησίν, οὐχὶ δὲ τὸν ἄνεμον. ἡ δὲ Ὠρείθυια Ἐρεχθέως θυγάτηρ, ἦν ἐξ Ἀττικῆς ἀρπάσας ὁ Βορέας ἤγαγεν εἰς Θράκην, κάκεισε συνελθὼν ἔτεκε Ζήτην καὶ Κάλαιν, ὡς Σιμωνίδης ἐν τῇ Ναυμαχίᾳ (v. supra). <...> Φινεὺς δὲ Κλεοπάτραν τὴν Ὠρειθυίας πρώτην ἔγημεν, μετὰ ταῦτα δὲ Ἰδαίαν τὴν Δαρδάνου, ἣτις ἀπεχθῶς ἔχουσα πρὸς τοὺς προγόνους, λέγω δὴ πρὸς τοὺς ἀπὸ Κλεοπάτρας υἱούς, ἐπειρᾶτο τυφλῶσαι αὐτούς. οἱ δέ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐτύφλωσεν αὐτοὺς διαβαλούσης τῆς μητριᾶς πρὸς αὐτόν.

«Zetes i Càlais»: Diuen que aquests van navegar juntament amb els argonautes des de llocs diferents. En efecte, segons alguns, com Apol·loni, de Tràcia; segons Herodor, de Dàulida; segons Duris, de la terra dels hiperboris. Antímac també els enumera. Fanòdic, al llibre I de les *Històries de Delos*, diu que van emprendre la navegació des del país dels hiperboris. Simònides diu que «Oritia» va ser raptada del Brilessos i va ser portada fins a la roca de Sarpèdon; en efecte, hi ha una d'homònima a Cilícia, com diu Cal·lístenes. Esterícor diu a la *Gerioneida* que també hi ha una illa de Sarpèdon al mar Atlàntic. Amb relació a la roca de Sarpèdon de Tràcia, quan Ferecides narra el rapte d'Oritia diu que és prop de la muntanya Hemos. Quèril diu que ella va ser raptada quan collia flors sota les deus del Cefis. Heràgoras, en les *Històries de Mègara*, diu que el segrestador d'Oritia va ser Bòreas, el fill d'Estrímon, no el vent. Oritia era la filla d'Erecteu, a qui Bòreas va portar fins a Tràcia després d'haver-la raptat de l'Àtica, i allà, després d'unir-s'hi, va infantar Zetes i Càlais, com diu Simònides a la *Naumàquia*. <...> Fineu va casar-se primer amb Cleòpatra, la filla d'Oritia, després, amb Ida, la filla de Dàrdan, qui, plena de rancúnia contra els fillastres, dic certament contra els fills nascuts de Cleòpatra, va intentar deixar-los cecs. Altres diuen que el pare els va deixar cecs perquè la madrastra els va acusar davant d'ell.

d. 'Κεκροπήθεν'· <...> Κρέουσα, Ὠρείθυια, Πρόκρις· Ὠρείθυίας δὲ Χιόνη, Χθονία, Κλεοπάτρα, Ζήτης καὶ Κάλαις. ὁ δὲ Βορέας ἰδὼν παίζουσαν Ὠρείθυιαν πρὸς τῷ Ἴλισσῷ ἠράσθη αὐτῆς· ἐξ ἧς οὗτοι.

«De Cecròria»: <...> Creüsa, Oritia, Procris; eren fills d'Oritia Quíona, Ctonia, Cleòpatra, Zetes i Càlais. Quan Bòreas va veure Oritia jugant prop de l'Ilissos, va enamorar-se d'ella; van néixer d'ella aquests fills.

216 – 17a. 'Σαρπηδονίην ὄθι πέ<τρην>'· πόλις τῆς Ἀστικῆς ἀπὸ Σαρπηδόνοιο τοῦ τῆς Θράκης βασιλέως, ἀδελφοῦ Πόλτυος. <'ποταμοῖο παρὰ ῥόον Ἐργίνιοιο'> τοῦτο δὲ προσέθηκεν, ἐπεὶ καὶ ἑτέρα ἐστὶ Σαρπηδονία πέτρα τῆς Κιλικίας.

«On la ro<ca> de Sarpèdon»: Ciutat d'Àstica que rep el seu nom per Sarpèdon, el rei de Tràcia, el germà de Poltis. <«Vora el corrent del riu Erginos»>: es va afegir això, car hi ha una altra roca de Sarpèdon a Cilícia.

224 – 26a. 'οὐδὲ μὲν οὐδ' αὐτοῖο πά<ις>'· Ἄκαστος Πελίου υἱὸς ἔγημεν Κρηθίδα ἧ, ὡς τινες, Ἴππολύτην. ἧ δὲ Πηλέως ἐρασθεῖσα ἀπῆτει συνελθεῖν. ὡς δὲ ἀπετύγχανεν, προβαλοῦσα τὸν Πηλέα τῷ ἀνδρὶ κατηγορεῖ, ὅτι ἤθελεν αὐτῇ συνελθεῖν. ὁ δὲ δεξιόμενος τὸν Πηλέα ὡς ἐπὶ θήραν εἰς τὸ Πήλιον κατέλειπεν ἄοπλον, ἵνα ὑπὸ θηρίων διαφθαρή. ἐπιστάς δὲ Ἑρμῆς ἧ, ὡς τινες, Χείρων ἔδωκεν αὐτῷ ἠφαιστότευκτον μάχαιραν. καὶ τὰ ἐπιτυγχάνοντα θηρία ἀναιρῶν ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνεῖλεν Ἄκαστον αὐτόν <τε> καὶ τὴν τοῦ Ἀκάστου γυναῖκα.

εἰ δὲ ἐπὶ κίνδυνον αὐτοῦς ἔπεμπεν ὁ Πελίας, διὰ τί ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐξήρχετο; καὶ οὗτος μὲν φησιν, ἄκοντος τοῦ πατρός· Δημάγητος δέ, ὅτι ἐκέλευσεν ὁ Πελίας τὴν Ἀργῶ ἀραιοῖς γόμοις παγῆναι, ἵνα ταχέως ἀπολέσῃ αὐτούς· ὁ δὲ Ἄργος τὸναντίον πεποίηκεν, καὶ πιστὸν ἔχων τὸν τέκτονα Ἄκαστος ἐπέβη.

«Ni tan sols el seu fi<ll>»: Acast, el fill de Pèlias, va casar-se amb Creteida o, segons alguns, amb Hipòlita. Ella, enamorada de Peleu, li va demanar unir-s'hi. Com que no ho va aconseguir, va acusar Peleu davant del seu marit que volia tenir relacions sexuals amb ella. Ell, que havia acollit Peleu per a una cacera, el va deixar desarmat al Pèlion perquè fos mort per les feres. Però s'hi va presentar Hermes o, segons alguns,

Quiró i li va donar una espasa afaiçonada per Hefest. I mentre matava les feres que anava trobant-se, va anar cap a la ciutat i va donar mort al mateix Acast i a la dona d'Acast.

Però si Pèlias els enviava davant un perill, per què hi anava el seu fill? Fins i tot ell diu que el pare no hi estava d'acord. Demaget diu que Pèlias va manar que Argo fos construïda amb clavilles febles perquè els anihilés ràpidament; però Argos va fer el contrari i Acast, que tenia confiança en l'artesa, s'hi va embarcar.

230 – 33b. 'ἐπεὶ Μινύαιο θυγα<τρῶν>'· ὁ γὰρ Μινύας πολλὰς εἶχεν θυγατέρας· καὶ γὰρ ὁ Ἰάσων Ἀλκιμέδης ἐστὶ τῆς Κλυμένης τῆς Μινύου θυγατρὸς. Στησίχορος (fr. 54 B. III 225) δὲ Ἐτεοκλυμένης φησὶν, Φερεκύδης (FGH 3 F 104 b) δὲ Ἀλκιμέδης τῆς Φυλάκου. Ἰσονόης δὲ τῆς Δαναοῦ καὶ Διὸς γίνεται Ὀρχομενός, ἀφ' οὗ καὶ ἡ πόλις Ὀρχομενός καλεῖται· Ὀρχομενοῦ δὲ καὶ Ἑρμίπτης τῆς Βοιωτοῦ γίνεται Μινύας — ἐπίκλησιν, φύσει δὲ Ποσειδῶνος—, ὃς ᾄκει ἐν Ὀρχομενῶ, ἀφ' οὗ ὁ λαὸς Μινύαι ἐκλήθησαν· ἐκ δὲ Μινύου καὶ Κλυτοδώρας γίνεται Πρέσβων καὶ Περικλυμένη καὶ Ἐτεοκλυμένη, ἐκ δὲ Φανοσύρας τῆς Παιῶνος καὶ Μινύου Ὀρχομενός καὶ Διοχθώνδης καὶ Ἀθάμας· ὁ δὲ Σκήψιος Δημήτριός (fr. 51 Gaede) φησι τοὺς τὴν Ἰωλκὸν οἰκοῦντας Μινύας προσαγορεύεσθαι.

«De les fi<lles> de Míniat»: En efecte, Míniat tenia moltes filles. Jàson és fill d'Alcímede, la filla de Clímene, la filla de Míniat. Estesícor diu que és fill d'Eteoclímene; Ferecides, d'Alcímede, la filla de Fílac. D'Isònoe, la filla de Dànaos, i Zeus va néixer Orcòmenos, pel qual també s'anomena Orcòmenos la ciutat; i d'Orcòmenos i Hermipe, la filla de Beot, va néixer Míniat —de nom, però nascut per naturalesa de Posidó—, que vivia a Orcòmenos, motiu pel qual el poble era anomenat mínies. De Míniat i Clitodora van néixer Presbó, Periclímene i Eteoclímene, i de Fanosira, la filla de Peó, i Míniat van néixer Orcòmenos, Dioctondes i Atamant. Demetri d'Escepsis diu que els habitants de Iolcos s'anomenen mínies.

238. 'Παγασαί'· ἀκρωτήριον Μαγνησίας· ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πεπηῆχθαι τὴν Ἀργώ· ὁ δὲ Σκήψιος (Demetrii Scepsii fr. 52 Gaede) ἀπὸ τοῦ πηγαῖς περιρρέεσθαι τοὺς τόπους· ἔστι δὲ καὶ Παγασαίου Ἀπόλλωνος ἱερόν.

«Pàgases»: Promontori de Magnèsia; va rebre aquest nom perquè allà *πεπῆχθαι*, va ser construïda, Argo. Segons l'escepsi, però, perquè al voltant de la regió ragen *πηγαί*, dolls. També hi ha un recinte sagrat d'Apol·lo pagaseu.

242 – 43. 'πόθι τόσσον ὄμιλον'· οὐχ ὑγιῶς τὸ 'πόθι'· ἔστι γὰρ τοῦ ἐν τόπῳ δηλωτικόν. ἔδει οὖν ποῖ εἰπεῖν. τὸ δὲ 'ἔκτοθι βάλλει' ἀντὶ τοῦ ἀποστέλλει. 'Παναχαΐδα' δὲ τὴν Θεσσαλίαν φησίν, ὅτι αὕτη πρώτη ἐκλήθη Ἀχαιία ἀπὸ Ἀχαιοῦ τοῦ Ξούθου.

«On tan gran multitud»: No fa servir «πόθι» assenyadament, car és propi per a indicar que és en el mateix lloc. Així doncs, calia dir *ποῖ*, cap a on. «Llança fora» en lloc de «fa fora». Anomena «terra panaquea» Tessàlia perquè aquesta primer va ser anomenada Acaia per Aqueu, el fill de Xutos.

256 – 59. 'ὡς ὄφελεν καὶ Φρίξον'· λέγεται γάρ, ὅτι τῆς Ἑλλῆς καταπεσοῦσης ἀγωνιῶντι τῷ Φρίξῳ κατὰ Διὸς βούλησιν ἐφθέγγατο θαρσύνων αὐτὸν ὁ κριὸς διασώσειν αὐτὸν εἰς τὴν Σκυθίαν. τοῦτο δὲ αὐτὸ τῇ Ἀλκιμέδῃ ἔμελλε κακὸν γενέσθαι τοῦ υἱοῦ ἐκεῖσε στελλομένου. ἡ δὲ ἱστορία κεῖται παρὰ Ἑκαταίῳ (FGH 1 F 17), ὅτι ὁ κριὸς ἐλάλησεν. ἔνιοι δὲ φασιν αὐτὸν ἐπὶ κριοπρώρου σκάφους πλεῦσαι. Διονύσιος (FGH 32 F 2b) δὲ ἐν β' Κριόν φησι Φρίξου τροφέα γενέσθαι καὶ συμπεπλευκέναι αὐτῷ εἰς Κόλχους· διὸ καὶ μεμυθεῦσθαι τὰ περὶ τῆς τοῦ κριοῦ θυσίας αὐτόθι.

«Tant de bo també Frixos»: Es diu, en efecte, que després que Hel·le hagués caigut, el moltó va parlar a Frixos, que estava preocupat, per voluntat de Zeus i el va animar dient-li que el preservaria sa i estalvi fins a Escítia. Això mateix havia d'esdevenir una desgràcia per a Alcímede després que el seu fill se n'anés cap allà. La història que el moltó va parlar és en l'obra d'Hecateu. Alguns diuen que va navegar en una nau que tenia un moltó com a mascaró de proa. Dionisi, en el llibre II, diu que Crios era el preceptor de Frixos i va navegar amb ell cap al país dels colcs; per això s'han explicat els afers relatius al sacrifici del moltó just allà.

284a. ‘Ἀχαιάδεσσι’· ταῖς Θεσσαλαῖς, ἀπὸ Ἀχαιοῦ τοῦ Φθίου. Ὅμηρος (B 684)· ‘Μυρμιδόνες δὲ καλεῦντο καὶ Ἑλλήνες καὶ Ἀχαιοί’.

«Aquees»: Les tessàlies; reben el seu nom per Aqueu, el fill de Ftios. Homer diu: «S’anomenaven mirmídon, hel·lens i aqueus».

287. ‘ὧ̄ ἔπι μόνῳ’· ἄρρενι μόνῳ. εἶχεν γὰρ ἀδελφὴν Ἴππολύτην, ὡς φησιν Ἴβυκος (fr. 39 B. III 249).

«Pel meu únic fill»: Per l’únic fill mascle. En efecte, tenia una germana, Hipòlita, com diu Íbic.

288. ‘μίτρην πρῶτον ἔλυ<σα>’· λύουσι γὰρ τὰς Ζώνας αἱ πρώτως τίκτουσαι καὶ ἀνατιθέασιν Ἀρτέμιδι· ὅθεν καὶ Λυσιζώνου Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐν Ἀθήναις.

«Vaig deslli<gar> primer el cinturó»: En efecte, les qui eren mares per primera vegada deslligaven els cenyidors i l’oferien a Àrtemis; raó per la qual hi ha un temple d’Àrtemis llevadora a Atenes.

308a. ‘Δῆλος’ μία τῶν Κυκλάδων νήσων, ἱερὰ Ἀπόλλωνος, ἥ πρὶν μὲν ἄδηλος, ὕστερον δὲ Ἀστερία διὰ τὸ σχῆμα, πάλιν δὲ Ὀρτυγία ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς τῆς Λητοῦς.

«Delos» és una de les illes Cíclades, consagrada a Apol·lo, que abans era invisible; després es va anomenar Astèria per la seva forma, i també Ortígia per la germana de Leto.

b. ‘ἠὲ Κλάρον’· τόπος τῆς Κολοφῶνος ἀνιερωμένος Ἀπόλλωνι καὶ χρηστήριον ἔχων τοῦ θεοῦ, ὑπὸ Μαντοῦς τῆς Τειρεσίου θυγατρὸς καθιδρυμένον ἢ ὑπὸ Κλάρου τινὸς ἥρωος, ὡς Θεόπομπος (FGH 115 F 346). Νεάνθης (FGH 84 F 42) δὲ φησιν, ὅτι κατὰ κλῆρον ὁ Ἀπόλλων ἔλαχε τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τοῦ κλήρου οὕτως αὐτὴν ὠνομάσθαι· ἢ διὰ τὸ αὐτόθι κληρώσασθαι Ποσειδῶνα Δία Ἴαιδην. οἱ δὲ τὴν Θηβαΐδα γεγραφότες (Erigon. fr. 4 Kinkel) φασίν, ὅτι ὑπὸ τῶν Ἐπιγόνων ἀκροθίνιον ἀνετέθη Μαντῶ ἢ Τειρεσίου θυγάτηρ εἰς Δελφοὺς πεμφθεῖσα, καὶ κατὰ χρησμόν Ἀπόλλωνος

ἐξερχομένη περιέπεσε Ῥακίῳ τῷ Λέβητος υἱῷ Μυκηναίῳ τὸ γένος. καὶ γημαμένη αὐτῷ —τοῦτο γὰρ περιεῖχε τὸ λόγιον, γαμεῖσθαι ᾧ ἂν συναντήσῃ— ἔλθοῦσα εἰς Κολοφῶνα καὶ ἐκεῖ δυσθυμήσασα ἐδάκρυσεν διὰ τὴν τῆς πατρίδος πόρθησιν. διόπερ ὠνομάσθη Κλάρος ἀπὸ τῶν δακρύων. ἐποίησεν δὲ Ἀπόλλωνι ἱερόν. λέγεται δὲ καὶ κρήνην ἀναβλύσαι ἀπὸ τῶν δακρύων Μαντοῦς κατὰ Κλάρον. ὁ δὲ Ῥάκιος οὕτως ὠνομάζετο διὰ τὴν πενιχρότητα καὶ κακοειμονίαν. <ὠνομάζεται δὲ καὶ Λάκιος> συγγενὲς γὰρ τὸ λ τῷ ρ, ὡς ὕδρηλοι ἀντὶ τοῦ ὕδρηροί.

«O Claros»: És un lloc de Colofó consagrat a Apol·lo on hi ha un oracle del déu establert per Manto, la filla de Tirèsias, o per Claros, un heroi, com diu Teopomp. Neantes, en canvi, diu que Apol·lo va aconseguir la ciutat *καρὰ κλήρον*, «per sorteig», i es va anomenar així pel *κλήρος*, «la sort»; o perquè Posidó, Zeus i Hades van participar en un sorteig en aquest precís indret. Els escriptors de la *Tebaida* diuen que Manto, la filla de Tirèsias, va ser enviada pels Epígons i consagrada com a ofrena per als dèlfics, i, seguint l'oracle d'Apol·lo, va anar-se'n i va topar amb Raci, el fill de Lebes, d'origen miceneu. I després de casar-se amb ell —en efecte, l'oracle incloïa això: casar-se amb qui es trobés— va arribar a Colofó i allà, havent-se descoratjat, va plorar pel saqueig de la seva pàtria. Per això va ser anomenada Claros, per les seves llàgrimes. Va bastir un santuari a Apol·lo. Es diu també que una font va brollar amb estrèpit al llarg de Claros per les llàgrimes de Manto. Raci s'anomenava així per la seva pobresa i la seva mala forma de vestir. <S'anomena també Laci:> en efecte, la λ és semblant a la ρ, com *ὕδρηλοι* en lloc de *ὕδρηροί*.

411. 'Αἰσωνίδ<a>'. Αἰσωνὶς πόλις τῆς Μαγνησίας ἀπὸ τοῦ πατρὸς Ἰάσονος, ὡς καὶ Πίνδαρός (fr. 273 Schr.) φησι καὶ Φερεκύδης (FGH 3 F 103a).

<D'Esònid<a>>: Esònida és una ciutat de Magnèsia que rep el nom pel pare de Jàson, com diuen Píndar i Ferecides.

419. 'Ορτυγίην'· περὶ τῆς Ὀρτυγίας Φανόδικος ἐν τοῖς Δηλιακοῖς (fr. 2 M. IV 473) ἱστόρηκεν. καὶ Νίκανδρος ἐν τῷ α' τῶν Αἰτωλικῶν ἐκ τῆς ἐν Αἰτωλία Ὀρτυγίας φησὶ τὴν Δῆλον ὀνομασθῆναι, γράφων τάδε (fr. 5 Schn)· 'οἱ δ' ἐξ Ὀρτυγίης Τιτηνίδος ὀρμηθέντες. οἱ μὲν τὴν Ἐφεσον, οἱ δὲ τὴν πρότερον Δῆλον καλουμένην, ἄλλοι δὲ τὴν

όμοτέρμονα Σικελία νήσον, <...> ὅθεν Ὀρτυγίαί πᾶσαι βοῶνται'. καὶ ἡ Δῆλος οὖν οὐχ, ὡς μεμύθευται, ἀπὸ τῆς Ἀστερίας μεταμορφώσεως τῆς Λητοῦς ἀδελφῆς, ἀλλὰ καθὸ πᾶσαι Ὀρτυγίαί ἀποικίαί εἰσι τῆς κατ' Αἰτωλίαν Ὀρτυγίας.

«Ortígia»: Fanòdic parla sobre Ortígia a les *Històries de Delos*. Nicandre, al llibre I de les *Històries d'Etòlia*, diu que Delos va rebre el seu nom per l'Ortígia d'Etòlia, escrivint això: «Els qui van sortir d'Ortígia Titànida. Segons uns és Efes, segons altres abans era anomenada Delos, segons altres és l'illa adjacent a Sicília, <...> raó per totes les invocacions d'Ortígia». Així doncs, Delos no s'anomena així, com s'explica, per la transformació d'Astèria, la germana de Leto, sinó en tant que totes les Ortígies són colònies de l'Ortígia d'Etòlia.

444. 'Ἀσίδος'· ἡ Ἀσία ὠνομάσθη ἀπὸ Ἀσίας τῆς Προμηθέως μητρὸς καὶ Ἄτλαντος, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πολλὴν ἄσιν ἔχειν.

«De l'asiàtic»: Àsia rep el seu nom per Àsia, la mare de Prometeu i Atlant; segons altres, pel fet de tenir molt ἄσις, «fang».

475. "Ἰδμων δὲ κα<ί>'· οἰκείως τὸν Ἰδμωνα ὡς μάντιν ὄντα ποιεῖ ἐναντιούμενον τῷ Ἰδα ἐχθρῷ ὄντι Ἀπόλλωνι.

«Ídmon tam<bé>»: El fet que Ídmon, que és endeví, s'oposi a Idas, enemic d'Apol·lo, ho inventa convenientment.

482a. 'Ἀλωιάδας'· τὴν περὶ τούτων ἱστορίαν καὶ Ὅμηρος (E 385 sqq. λ 305 sqq.) οἶδεν. Ἐρατοσθένης (FGH 241 F 35) δὲ γηγενεῖς αὐτοῦς φησι, διὰ δὲ τὸ ἀνατετράφθαι ὑπὸ τῆς Ἀλωέως γυναικὸς μυθευθῆναι ὡς Ἀλωέως εἰσὶν υἱοί. Ἡσίοδος (fr. 9 Rz.²) δὲ Ἀλωέως καὶ Ἰφιμεδείας κατ' ἐπίκλησιν, ταῖς δὲ ἀληθείαις Ποσειδῶνος καὶ Ἰφιμεδείας ἔφη, καὶ Ἄλον πόλιν Αἰτωλίας ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἐκτίσθαι, ἧς Ὅμηρος (B 682) μνημονεύει· 'οἱ τ' Ἄλον εἶχον'.

«Alòades»: Homer també coneix la seva història. Eratòstenes diu que són nascuts de la terra, però pel fet d'haver estat criats per la dona d'Aloeu s'explica que

són fills d'Aloeü; Hesíode va dir que, de nom, són fills d'Aloeü i Ifimedeia, però en realitat ho són de Posidó i Ifimedeia, i la ciutat d'Alos d'Etòlia va ser fundada pel seu pare, la que Homer esmenta: «Els que habitaven Alos».

501. 'οὔρεα'· Δοῦρίς (FGH 76 F 87) φησι τοὺς ὑπὸ τῶν Γιγάντων κατενεχθέντας λίθους, τοὺς μὲν εἰς τὴν θάλασσαν πεσόντας γενέσθαι νήσους, τοὺς δὲ εἰς τὴν γῆν ὄρη.

«Muntanyes»: Duris diu que, de les pedres llançades pels gegants, les que van caure al mar van esdevenir illes, i les que van caure a la terra, muntanyes.

509. 'Δικταῖον'· τὸ Κρητικόν, ἔνθα ἀνετράφη ὁ Ζεὺς, ὡς καὶ Καλλίμαχος (Hymn. I 4 sqq.) ἱστορεῖ.

«Del mont Dicte»: De Creta, allà es va criar Zeus, com conta Cal·límac.

516 – 18c. 'ἡ θέμις ἐστί'· Διευχίδας ἐν τοῖς Μεγαρικοῖς (fr. 8 M. IV 390) ἱστορεῖ, ὅτι Ἀλκάθους ὁ Πέλοπος διὰ τὸν Χρυσίππου φόνον φυγαδευθεὶς ἐκ τῶν Μυκητῶν ἤρχετο κατοικήσων εἰς ἑτέραν πόλιν. ὡς δὲ περιέπεσε λέοντι λυμαιομένῳ τὰ Μέγαρα, ἐφ' ὃν καὶ ἕτεροι ἦσαν ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μεγάρων, καταγωνίζεται τοῦτον καὶ τὴν γλῶτταν αὐτοῦ εἰς πῆραν θέμενος ἤρχετο πάλιν εἰς τὰ Μέγαρα. καὶ ἀπαγγελλόντων τῶν ἀπεσταλμένων ἐπὶ τὴν θήραν, ὅτι αὐτοὶ εἰσιν οἱ κατηγωνισμένοι, προσκομίσας τὴν πῆραν ἤλεγξεν αὐτούς. διόπερ θύσας τοῖς θεοῖς ὁ βασιλεὺς τὸ τελευταῖον τὴν γλῶσσαν ἐπέθηκεν τοῖς βωμοῖς, καὶ ἀπὸ τότε ἔθος τοῦτο διέμεινε Μεγαρεῦσι. Φιλόχορος δὲ ἐν τῷ Περὶ θυσιῶν (fr. 173 M. I 413) φησιν, ὅτι τὸ κάλλιστον τοῦ σώματος καὶ πρωτεῦόν ἐστι. καὶ Ὅμηρος (γ 341)· 'γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον'.

«Com ordena la tradició»: Dieuquidas, a les *Històries de Mègara*, conta que Alcàtous, el fill de Pèlops, exiliat de Micenes per l'assassinat de Crisip, anava cap a una altra ciutat per establir-s'hi. Atès que va trobar-se un lleó que destruïa Mègara, contra el qual altres havien estat enviats pel rei de Mègara, el va vèncer i, després de posar la llengua dins l'alforja, va tornar a Mègara. Com que els que havien estat

enviats a la cacera van explicar que havien estat ells qui l'havien vençut, va portar l'alforja i els va posar en evidència. Per això el rei, quan va oferir sacrificis als déus, va posar en darrer lloc sobre els altars la llengua, i des d'aleshores, això va mantenir-se com a costum entre els megareus. Filòcor, en *Sobre els sacrificis*, diu que és allò més bonic del cos i que hi té preeminència. I Homer diu: «Llançaven llengües al foc».

526 – 27. ‘έν γάρ οι δόρυ’· πιθανῶς έκ τῆς Δωδωνίδος φησι δρυὸς τὸ ξύλον εἶναι έν τῇ Ἄργοι τὸ φωνῆεν, ἐπει καὶ αὐτῆ ἐφθέγγετο, ὡς φησιν Ὅμηρος (ξ 327 sq.)· ‘ὄφρα θεοῖο έκ δρυὸς ὑψικόμοιο βουλῆν ἐπακούσοι.’

«Car en ella un tronc»: Versemblantment diu que el tronc dotat de veu d'Argo és de l'alzina de Dodona, ja que aquesta parlava, com diu Homer: «Perquè sentís del tronc d'alta capçada la voluntat del déu.»

551a. ‘Ἀθ<ηναίης> Ἴτωνίδος’· Ἴτωνίας Ἀθηνᾶς ἐστιν ἱερὸν έν Κορωνεία τῆς Βοιωτίας. ὁ μέντοι Ἀπολλώνιος οὐκ ἂν λέγοι τὴν Ἀθηνᾶν ἐπὶ κατασκευῆ τῆς Ἀργοῦς ἀπὸ τῆς έν Κορωνεία ἐπικλήσεως, μᾶλλον δὲ ἀπὸ Θεσσαλικῆς Ἴτωνίας, περὶ ἧς Ἐκαταῖος μὲν έν τῇ α΄ τῶν Ἱστοριῶν (FGH 1 F 2) λέγει· Ἀρμενίδας δὲ έν τοῖς Θηβαϊκοῖς (fr. 1 EGM) Ἀμφικτύονος υἱὸν Ἴτωνον έν Θεσσαλία γεννηθῆναι, ἀφ' οὗ Ἴτων πόλις καὶ Ἴτωνίς Ἀθηνᾶ. μέμνηται καὶ Ἀλέξανδρος έν τῷ α΄ τῶν Κορίννης (fr. 30 B. III 551) ὑπομνημάτων (fr. 53 M. III 234).

«D'At<ena> Itònia»: Hi ha un temple d'Atena Itònia a la Coronea de Beòcia. Certament Apol·loni no pot parlar d'Atena pel que fa a la construcció d'Argo mitjançant el nom de Coronea, més aviat de la Itònia tessàlia, sobre la que Hecateu parla en el llibre I dels *Testimoniatges*; Armenidas, a les *Històries de Tebes*, diu que Itó és fill d'Amficción i va néixer a Tessàlia, i per ell reben el seu nom la ciutat d'Itó i Atena Itònia. Alexandre l'esmenta al llibre I del *Comentari a Corinna*.

554. ‘πολιῆ δ' ἐπὶ κύματος ἀγῆ’· τῷ αἰγιαλῷ, ἔνθα τὰ κύματα περιάγνυται.

Σουίδα δὲ έν Θεσσαλικοῖς (fr. 1 M. II 464) φησιν Ἰξίονος υἱὸν εἶναι Χεῖρωνά ὥσπερ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν Κενταύρων. ὁ δὲ τὴν Γιγαντομαχίαν ποιήσας

(Titanomachiae fr. 7 Kinkel) φησίν, ὅτι Κρόνος μεταμορφωθείς εἰς ἵππον ἐμίγη Φιλύρα τῇ Ὠκεανοῦ, διόπερ καὶ ἵπποκένταυρος ἐγεννήθη Χείρων. τούτου δὲ γυνὴ Χαρικλώ. εἰκότως δὲ παρεισήνεγκεν εἰκόνα τοῦ Χείρωνος, καὶ ὅτι φιλόφρωνος δικαιοτάτος τε Κενταύρων, καὶ διὰ τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς τὸν Ἰάσονα· παρ' αὐτοῦ γὰρ ἔμαθε τὴν ἰατρικὴν, ὅθεν καὶ Ἰάσων ἐκλήθη, παρὰ τὴν ἴασιν.

«Al resplendent trencant de l'onada»: A la costa, on es trenquen les onades.

Suidas, a les *Histories de Tessàlia*, diu que Quiró és fill d'Ixíon, com la resta de Centaures. L'autor de la *Gigantomàquia*, en canvi, diu que Cronos, després d'haver-se metamorfsat en un cavall, va unir-se amb Fílira, la filla d'Océan, per això Quiró va ser engendrat com a hipocentaure. La seva dona era Càriclo. Versemblantment va introduir la figura de Quiró, ja que és un filantrop i el més just dels centaures; i pel que fa a la familiaritat que té amb Jàson: va aprendre la medicina d'ell, fet pel qual va rebre el nom de Jàson, per la *ἴασις*, la *guarició*.

558. 'Πηλείδην Ἀχιλ<ῆα>'· ἠκολούθησεν Ἀπολλώνιος τοῖς μεθ' Ὀμηρον ποιηταῖς ὑπὸ Χείρωνος λέγων τὸν Ἀχιλλέα τραφεῖναι. διαπεφωνήκασιν δὲ τινες καὶ περὶ τῆς Ἀχιλλέως μητρός, καθάπερ Λυσίμαχος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Νόστων (fr. 11 M. III 338), κατὰ λέξιν λέγων· 'Σουίδας (fr. 6 M. II 465) γὰρ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ περὶ Εὐβοίας πεπραγματευμένος (M. II 142) καὶ ὁ τοῦς Φρυγίους λόγους γράψας (cf. 55 B 299^e Diels) καὶ Δαΐμαχος (FGH 65 F 2) καὶ Διονύσιος ὁ Χαλκιδεὺς (fr. 6 M. IV 394) οὐ τὴν περὶ Ἀχιλλέως διεσπαρμένην ἀφείκασιν μένειν ἐπὶ χώρας δόξαν, ἀλλὰ τὸναντίον οἱ μὲν ἐκ Θέτιδος αὐτὸν νομίζουσι γεγονέναι τῆς Χείρωνος, Δαΐμαχος (v. supra) δὲ ἐκ Φιλομήλας τῆς Ἄκτορος'.

«Pelida Aquil·leu»»: Apol·loni segueix els poetes posteriors a Homer dient que Aquil·leu va ser criat per Quiró. Alguns estan en desacord sobre qui és la mare d'Aquil·leu, com Lisímac d'Alexandria explica al segon llibre dels *Retorns*, dient textualment: «Suidas; Aristòtil, l'autor d'una obra històrica sobre Eubea; l'escriptor de les *Llegendes frígies*; Daímac i Dionisi de Calcis no descarten que es conservi la tradició sobre Aquil·leu divulgada per la regió, sinó que al contrari, uns creuen que ell va néixer de Tetis, la filla de Quiró; mentre que Daímac creu que va néixer de Filomela, la filla d'Àctor».

580b. 'Πελασγῶν'· τῶν Θεσσαλῶν ἀπὸ Πελασγοῦ τοῦ Ἰνάχου, ἢ ἀπὸ Πελασγῶν ἔθνους βαρβαρικοῦ οἰκήσαντος τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὸ Ἄργος, ἢ ἀπὸ Πελασγοῦ τοῦ Ποσειδῶνος υἱοῦ καὶ Λαρίσης. Στάφυλος δὲ ὁ Ναυκρατίτης (fr. 1 M. IV 505) Πελασγόν φησιν Ἀργεῖον τὸ γένος μετοικῆσαι εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἀπ' αὐτοῦ Πελασγίαν τὴν Θεσσαλίαν κληθῆναι. ὅτι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀργεῖοι ἐκαλοῦντο Πελασγοί, Σοφοκλῆς ἐν Ἰνάχῳ φησί (fr. 270, 4 Pearson)· '<...> καὶ Τυρσηνοῖσι Πελασγοῖς'.

«Dels pelasgs»: Dels tessalis, per Pelasg, el fill d'Ínac; o pels pelasgs, uns pobles de bàrbars que vivien a Tessàlia i a Argos; o per Pelasg, el fill de Posidó i Larisa. Estàfil de Nàucratis diu que Pelasg, d'origen argiu, va emigrar a Tessàlia i que és per ell per qui Tessàlia rep el nom de Pelàsgia. Sòfocles, a *Ínac*, diu que els argius mateixos també eren anomenats pelasgs: «<...> I als tirrens pelasgs».

582. 'Σηπιάς'· ἀκρωτήριον ἐν Ἰωλκῷ, οὕτω καλούμενον διὰ τὸ τὴν Θέτιν ἐνταῦθα εἰς σηπίαν μεταβληθῆναι διωκομένην ὑπὸ Πηλέως.

«Sèpias»: Promontori de Iolcos, anomenat així perquè Tetis s'hi va transformar en una sèpia quan era perseguida per Peleu.

583-4b. 'Μάγνησσα'· τὴν Μαγνησίαν λέγει τὴν κατὰ Θεσσαλίαν. ἔστι γὰρ καὶ ἑτέρα Μαγνησία περὶ Ἔφεσον, ἐκτισμένη ὑπὸ Λευκίππου τοῦ Καρὸς μετοικήσαντος ἐκεῖ σὺν Μάγνησι τοῖς ἐκ Κρήτης.

«De Magnèsia»: Parla de la Magnèsia de Tessàlia. En efecte, hi ha una altra Magnèsia prop d'Efes, fundada pel cari Leucip quan va emigrar-hi amb els magnesis de Creta.

587. 'καί μιν κυδ<αίνοντες>'· τὸν Δόλοπα. ὁ δὲ Δόλοψ Ἑρμοῦ υἱός, ὃς ἐν Μαγνήσῃ τῇ πόλει ἀπώλετο καὶ αὐτόθι τάφον παρὰ τῷ αἰγιαλῷ ἔσχεν, ὡς Κλέων ἐν α' τῶν Ἀργοναυτικῶν. τοῖς μὲν οὖν κατοικοῦμενοις ὡς περὶ ἡλίου δυσμᾶς ἐναγίζουσι, τοῖς δὲ Οὐρανίδαις ὑπὸ τὴν ἕω, ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου. 'ἔντομα' δὲ τὰ σφάγια,

κυρίως τὰ τοῖς νεκροῖς ἐναγίζόμενα, διὰ τὸ ἐν τῇ γῆ αὐτῶν ἀποτέμεσθαι τὰς κεφαλὰς. οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς χθονίοις, τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφοντες τὸν τράχηλον σφάζουσιν· Ὅμηρος (A 459)· ‘αὐέρυσαν μὲν πρῶτα’.

«I hon<orant>-lo»: A Dòlops. Dòlops, fill d’Hermes, qui va morir a la ciutat de Magnèsia i just allà, prop de la costa, va tenir la seva sepultura, com diu Cleó al llibre I de les *Argonàutiques*. Així doncs, sacrificuen per als morts durant la posta de sol; mentre que a les deïtats, durant l’albada, quan surt el sol. «ἔντομα (talls)» són les víctimes d’un sacrifici, precisament les sacrificades als morts, perquè els seus caps es tallen a terra. En efecte, així ofereixen sacrificis als déus subterranis; mentre que per als celestes, s’immola girant el clatell cap enlaire; Homer diu: «En primer lloc els van alçar els caps».

595-7c. ‘Ἄμυρος’ ποταμὸς Θεσσαλίας ἐκρέων μετὰ τὴν Μελίβοιαν [κείμενος], προσαγορευόμενος ἀπὸ Ἀμύρου τοῦ υἱοῦ Ποσειδῶνος. ἔστι δὲ καὶ πόλις.

«Àmiros» és un riu de Tessàlia que flueix [estès] prop de Melíbea, anomenat així per Àmiros, el fill de Posidó. És també una ciutat.

598 – 99. ‘Ὅσσης’· Ὅσσα ὄρος πρὸς τῷ τέλει τῆς Θεσσαλίας, μεθ’ ὃ διαδέχεται ἡ Μακεδονία. ‘κλίτεια’ δὲ τὰς ἀνακλίσεις τῶν ὄρων καὶ βάσεις. ‘Παλλήνη’ δὲ ὄρος Θράκης καὶ πόλις, ὅθεν ἦν ὁ Πρωτεύς. ‘Καναστραῖον’ δὲ ἀκρωτήριον τῆς Παλλήνης. ‘Ὀλυμποι’ δὲ εἰσιν ἕξ· Μακεδονίας, Θετταλίας, ἐν ᾧ καὶ Ὀλύμπιά φησιν Ἀπολλόδωρος (FGH 244 F 174) ἄγεσθαι, καὶ Μυσίας καὶ Λυκίας καὶ Ἀρκαδίας.

«D’Ossa»: Ossa és una muntanya prop dels límits de Tessàlia, a la qual succeeix Macedònia. Els «cingles» són les pujades i els peus de les muntanyes. El «Pal·lene» és una muntanya de Tràcia i una ciutat, d’on era Proteu. El «Canastreu» és un promontori del Pal·lene. Hi ha sis «Olimps»: el de Macedònia, el de Tessàlia —on Apol·lodor diu que també se celebren jocs olímpics—, el de Mísia, el de Lícia i el d’Arcàdia.

601 – 04a. ἤρι δὲ νις<ς>ομέ<νοισιν>· Ἄθως ὄρος τῆς Θράκης ὑψηλότατον. ἡ δὲ διάνοια· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁ Ἄθως αὐτοῖς ἀνεφάνη ἀπέχων τῆς Λήμνου τοσοῦτον, ὅσον ἂν ναῦς πλέουσα ἀπὸ ἠοῦς μέχρι μεσημβρίας πλοῦν διανύση. καὶ τοσοῦτον, φησὶν, ἀπέχουσιν τὴν Λῆμνον ὅμως σκιάζει διὰ τὸ ὕψος παρακλίναντος τοῦ ἡλίου· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μέχρι Μυρίνης. πόλις δὲ ἐστὶν ἡ Μυρίνη πρὸς τῷ τέλει τῆς Λήμνου. δίπολις γάρ ἐστὶν ἡ Λῆμνος· ἔχει γὰρ Ἡφαιστίαν καὶ Μύριναν. ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Μυρίνης τῆς Θόαντος γυναικός, Κρηθέως δὲ θυγατρός.

«De bon matí, mentr<e> se n'an<aven>»: Atos és la muntanya més alta de Tràcia. El sentit: en fer-se de dia l'Atos se'ls mostra separat de Lemnos, tant com una nau que acabi la navegació després d'haver navegat des de l'alba fins al migdia. I malgrat ésser Lemnos tan allunyada, quan comença a pondre's el sol la cobreix d'ombra per la seva altura; i no només a ella, sinó fins a Mirina. Mirina és una ciutat prop de l'extrem de Lemnos. En efecte, Lemnos està dividida en dues ciutats: té Hefèstia i Mirina. Rep el seu nom per Mirina, la dona de Toant i filla de Creteu.

608. 'Σιντιίδα'· ἐπιθετικῶς Σιντιῆς ἡ Λῆμνος· Τυρσηνοὶ γὰρ αὐτὴν πρῶτοι ὤκησαν βλαπτικώτατοι ὄντες. ἢ τὴν ὑπὸ τῶν βαρβάρων οἰκισθεῖσαν· καὶ Ὅμηρος (θ 294)· 'ᾠχετο δ' ἐς Λῆμνον μετὰ Σίντιας ἀγριοφώνους'. Ἑλλάνικος (FGH 4 F 71c) δὲ φησι Σίντιας ὀνομασθῆναι τοὺς Λημνίους διὰ τὸ πρῶτους ὄπλα ποιῆσαι πολεμικὰ πρὸς τὸ σίνεσθαι τοὺς πλησίον καὶ βλάπτειν.

«La dels sintis»: Aplica l'epítet sinteida a Lemnos. En efecte, els tirrens, que eren molt perjudicials, van ser els primers que la van habitar. O va ser fundada per bàrbars; Homer diu: «Marxava cap a Lemnos, el país dels sintis de llengua salvatge». Hel·lanic diu que els lemnis s'anomenaven sintis perquè van ser els primers a fer armes de guerra per saquejar els veïns i causar-los danys.

609 – 19a. 'ἔνθ' ἄμυδις'· αἱ Λήμνιαι γυναῖκες ἐπιπολὺ τῶν τῆς Ἀφροδίτης τιμῶν κατολιγώρησασαι, καθ' ἑαυτῶν τὴν θεὸν ἐκίνησαν. πάσαις γὰρ δυσοσμίαν ἐνέβαλεν, ὡς μηκέτι αὐτὰς τοῖς ἀνδράσιν ἀρέσκειν. τῶν δὲ πρὸς Θραῶκας ἐχόντων πόλεμον καὶ παλλακὰς ἐκεῖθεν αἰχμαλώτους λαμβανόντων καὶ ἀποστραφέντων τὰς γνησίας γαμετὰς κατὰ τὴν τῆς θεοῦ ὀργήν, ἐψηφίσαντο αἱ γυναῖκες νύκτωρ τοὺς

ἄνδρας ἀνελεῖν. καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἐποίησαν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰχμαλώτους ἀνεῖλον, καὶ δεδοικῦται, μὴ οἱ παῖδες ἀνδρωθέντες τιμωρίαν πατρῶν ζητήσωσι λαβεῖν, πᾶν ὁμοῦ τὸ ἄρσεν γένος ἀνεῖλον.

«Allà mateix»: Les dones lèmnies, com que van menysprear els honors a Afrodita durant molt de temps, van incitar la deessa contra elles. Els va fer sorgir a totes una pudor perquè ja no poguessin agradar més als seus marits. Quan mantenien una guerra amb els tracis, van endur-se'n captives com a concubines i van defugir les esposes legítimes per la còlera de la deessa, i les dones van decidir matar els seus marits de nit. I no només van fer això, sinó que també van matar les captives, i, tement que els fills, un cop adults, tractarien d'aconseguir dur a terme una venjança pels pares, van matar alhora tots els de sexe masculí.

e. 'ἄτισσαν'· ὅτι ἄτιμον αὐτὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐποίησαν. τῶν δὲ ἄλλων ιστορούντων, ὅτι κατὰ χόλον τῆς Ἀφροδίτης αἱ Λημνιάδες δύσοσμοι ἐγένοντο, Μυρσίλος ἐν πρώτῳ Λεσβιακῶν (fr. 7 M. IV 458) διαφέρεται καὶ φησι τὴν Μήδειαν παραπλέουσιν διὰ ζηλοτυπίαν ῥῖψαι εἰς τὴν Λῆμνον φάρμακον καὶ δυσσομίαν γενέσθαι ταῖς γυναιξίν, εἶναι τε μέχρι τοῦ νῦν κατ' ἐνιαυτὸν ἡμέραν τινά, ἐν ἧ δια τὴν δυσωδίαν ἀπέχειν τὰς γυναῖκας ἄνδρα τε καὶ υἱεῖς.

«La van privar dels honors»: Perquè no la van honorar durant molt de temps. Tot i que els altres conten que a les lèmnies els va sorgir una olor repugnant per la còlera d'Afrodita, Mírsil, en el primer llibre de les *Històries de Lesbos*, en difereix i diu que Medea, que navegava a prop, per gelosia, va llançar cap a Lemnos un verí i a les dones els va sorgir mala olor, i, fins i tot ara, cada any hi ha un dia en què les dones es mantenen allunyades dels marits i els fills per la pudor.

620 – 21. 'οἷη δ' ἐκ πασέων'· πρῶτον μὲν, διότι πατήρ, ἔδωκε τὴν ὀφειλομένην τῷ Θόαντι σωτηρίαν, δεύτερον δὲ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ὅτι οὐκ αἴτιος ἦν αὐτὸς οὐδὲ συνεργὸς τῆς τῶν ἄλλων Λημνίων ἀσελγείας.

«Una sola entre totes»: En primer lloc, perquè era el seu pare, li va donar a Toant la salvació que li devia; en segon lloc, per la seva edat i perquè ell mateix no era culpable ni còmplice de la insolència dels altres lemnis.

623 – 26a. ‘ἐς Οἰνοίην ἐρύ<σαντο>’· εἴληφε τὴν ἱστορίαν παρὰ Θεολύτου (M. IV 515). Σίκινος δὲ ἐστὶ νῆσός τις πρὸ τῆς Εὐβοίας, τὸ πρότερον Οἰνοίη καλουμένη διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἀμπελόφυτον. μνημονεῦει δὲ τῆς μετονομασίας Ξεναγόρας (FGH 240 F 31) λέγων ὅτι μετωνομάσθη ἀπὸ Σικίνου τοῦ υἱοῦ Θόαντος καὶ νύμφης Οἰνηίδος. ὅτι δὲ ἐνθάδε Θόας ἐσώθη καὶ Κλέων ὁ Κουριεὺς ἱστορεῖ καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Μυρλεανός, δεικνὺς ὅτι παρὰ Κλέωνος τὰ πάντα μετήνεγκεν Ἀπολλώνιος.

«Els van arro<ssegar> cap a Enee»: Ha pres la història de Teòlit. Sícinos és una illa enfront d’Eubea, abans anomenada Enee perquè estava conreada amb vinyes. Xenàgoras esmenta el canvi de nom dient que se li’n va donar un altre per Sícinos, el fill de Toant i la nimfa Eneida. Cleó de Cúrion conta que Toant va ésser salvat allà mateix; també ho diu Asclepiades de Mirlea, assenyalant que Apol·loni va modificar tot el que explica Cleó.

636a. ‘θυιάσιν ὠμοβό<ροις>’· μαινάσιν, Βάκχαις· παρὰ τὸ θύειν καὶ ὀρμῶν μαινομένας. ἔνθεν καὶ τὴν Σεμέλην Θυώνην καλοῦσιν, ἐπειδὴ Αἰσχύλος (p. 73 N.) ἔγκυον αὐτὴν παρεισήγαγεν οὔσαν καὶ ἐνθεαζομένην, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἐφαπτομένας τῆς γαστρὸς αὐτῆς ἐνθεαζομένας.

τὸ δὲ ‘ὠμοβόροις’, ὅτι πολλάκις τῇ μανίᾳ κατασχεθεῖσαι καὶ ὠμοσπάρακτα ἐσθίουσιν, ὡς καὶ Εὐριπίδης ἐν Βάκχαις (1125 sqq.) φησίν.

«A tíades que men<gen> carn crua»: Ménades, bacants; de *θύειν*, «sacrificar», i els seus impulsos folls. Motiu pel qual també Sèmele s’anomena Tione, ja que Èsquil la presenta embarassada i posseïda per la divinitat, de la mateixa manera que les que, també posseïdes per la divinitat, li tocaven el ventre.

I «que mengen carn crua», perquè sovint són posseïdes per la follia i mengen animals trossejats crus, com diu també Eurípides a les *Bacants*.

643 – 48e. ‘ἐπιδέδρομε λήθ<η>’. ὅτι λέγονται οἱ τεθνηκότες λήθην τῶν γεγονότων αὐτοῖς ἐν τῇ ζωῇ λαμβάνειν. οὗτος οὖν, φησί, καὶ τεθνηκῶς εἰς λήθην οὐκ ἔπεσεν καὶ μετεμψυχωθεὶς κατὰ τὸν τῶν φιλοσόφων λόγον ἦδει τίς ἦν διὰ τὰς τοῦ Ἑρμοῦ βουλὰς. Φερεκύδης (FGH 3 F 109) δέ φησιν, ὅτι δῶρον εἶχε παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ ὁ Αἰθαλίδης τὸ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ποτὲ μὲν ἐν Ἄιδου, ποτὲ δὲ ἐν τοῖς ὑπὲρ τὴν γῆν τόποις εἶναι. φασὶ δὲ τοῦτον τὸν Αἰθαλίδην οἱ Πυθαγορικοὶ (cf. 14, 8 Diels-Kranz) τῆς ψυχῆς οὔσης ἀφθάρτου κατὰ μὲν τοὺς Τρωικοὺς χρόνους ἀναβίωσαντα Εὐφορβον εἶναι τὸν Πάνθου, ἔπειτα ἐκ τούτου Πύρρον τὸν Κρηῖτα, εἶτα Ἥλεϊόν τινα, οὗ τὸ ὄνομα ἀγνοεῖται, μετὰ ταῦτα αὐτὸν τὸν Πυθαγόραν. Πυθαγόρας δέ, ἐν τῷ μεταλλοιοῦσθαι τὰς ψυχὰς καὶ παρεισδύνειν εἰς ἕτερα σώματα, φησὶν, ὅτι γένοιτο μὲν πρῶτον Αἰθαλίδης Ἑρμοῦ υἱὸς καὶ Σαμίας ἐταίρας, εἶτα Εὐφορβος Τρώς, εἶτα <...> καὶ Πυθαγόρας· τὴν δὲ μνήμην αὐτῷ παρέπεσθαι τῷ κεχαρίσθαι Ἑρμῆν τῷ Αἰθαλίδῃ υἱῷ ὄντι.

«L’obli<t> ha envaït»: Perquè es diu que els morts obliden el que els ha succeït en vida. Així doncs, ell, diu, un cop mort no li va sobrevenir l’oblit, i després de patir una metempsicosi, d’acord amb la doctrina dels filòsofs, havia sabut qui era gràcies a la voluntat d’Hermes. Ferecides diu que Etàlida tenia de part d’Hermes el do que la seva ànima fos de vegades a l’Hades, d’altres en indrets sobre la terra. Els pitagòrics diuen que aquest Etàlida, l’ànima del qual era immortal, va tornar a viure durant l’època troiana sent Euforb, el fill de Pàntous; després d’ell, el cretenc Pirros; després, un eleu, el nom del qual es desconeix; després, el mateix Pitàgoras. Pitàgoras, respecte al fet que les ànimes canvien i entren a un altre cos, diu que primer va ser Etàlida, el fill d’Hermes i una hetera de Samos; després, el troià Euforb; després, <...> Pitàgoras; i que el seu record era conseqüència que Hermes ho havia concedit a Etàlida, que era fill seu.

f. ‘μεμόρηται’· κατὰ ἔκθλιψιν τοῦ ι, ἔστι γὰρ μεμοίραται ἀντὶ τοῦ κεκλήρωται. Αἰθαλίδης δέ, κῆρυξ τῶν Ἀργοναυτῶν, ἑτερήμερος, ὡς φασιν, ὥστε μίαν μὲν ἐν Ἄιδου, μίαν δὲ ὑπὲρ τὴν γῆν ἡμέραν διάγειν.

«μεμόρηται, “està decretat”»: Després de la pèrdua de la ι; en efecte, μεμοίραται és en lloc de κεκλήρωται, «està designat per sorteig». Etàlida, l’herald dels

argonautes, és de dies alterns, de tal manera que passa un dia a l'Hades i un altre a la terra.

721 – 22. ‘Ἰωνίδος’· ἐν Θεσσαλία θεὰ Ἰώνις τιμᾶται καὶ ἐν Κορωνείᾳ [πόλις] τῆς Βοιωτίας, ἀπὸ Ἰώνου τοῦ ἥρωος. ἀστείως δὲ οὐ πολεμικῆ σκευῆ χρώμενον εἰσάγει, ἀλλ’ ἐσθῆτι κοσμούμενον· πρῶτον μὲν, ὅτι ἀπόλεμον αὐτὸν ἐκάλει, ἔπειτα, ὅτι καὶ γυναικῶν μόνων ἢ πόλις, αἱ μάλιστα τοῖς τοιούτοις χαίρουσι. καὶ ὁ Μένανδρος (fr. 736 K. III 208)· ‘εὐκαταφρόνητος τῇ στολῇ εἴσειμι καὶ ταῦτ’ εἰς γυναῖκας’. ἤδη δὲ καὶ διὰ τῆς δωρησαμένης θεοῦ τὸ τῆς χλανίδος κάλλος ἐσήμηνεν.

«D’Itònia»: A Tessàlia s’honora la deessa Itònia, i a Coronea, [ciutat] de Beòcia; per l’heroi Itó. Enginyosament, no se’l representa fent servir un equipament militar, sinó abillat amb roba. Primer, perquè se’l denomina pacífic; després, perquè la ciutat estava habitada per dones soles que es congratulaven per tal mena d’homes. Menandre diu: «Em presento amb una indumentària desdenyable, tot i així, davant les dones». Va parlar de la bellesa del vestit per la deessa que l’hi havia regalat.

730 – 31a. ‘Κύκλωπες’· οὗτοι γάρ, Βρόντης καὶ Στερόπης, τῷ Διὶ τὸν κεραυνὸν ἔδωκαν. καὶ Ἡσίοδος (Theog. 141)· ‘οἱ βροντὴν Ζηνὶ ἔδωσαν τευξάν τε κεραυνόν’.

«Ciclops»: Aquests, en efecte, Brontes i Estèropes, van donar el llamp a Zeus. Hesíode diu: «Els qui van donar el tro a Zeus i van fabricar el llamp».

735 – 37a. ‘Ἀντιόπης’· δύο Ἀντιόπαι ἐγένοντο, ἡ μὲν Νυκτέως, ἡ δὲ Ἄσωποῦ, ἧς καὶ μέμνηται· ἧς καὶ Διὸς Ἀμφίων καὶ Ζῆθος, οἱ καὶ τὰς Θήβας ἐτείχισαν, ὡς καὶ Ὅμηρός φησιν (λ 263)· ‘οἱ πρῶτοι Θήβης ἔδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο’. Φερεκύδης (FGH 3 F 41c) δὲ καὶ τὴν αἰτίαν παραδίδωσι· διότι Φλεγύας πολεμίους ὄντας εὐλαβοῦντο. <...> βασιλεύοντι <...> Κάδμω <...>.

«D’Antíopes»: Hi havia dues Antíopes, la filla de Nicteu i la filla d’Asop, la qual esmenta; d’aquesta i Zeus són fills Amfíon i Zetos, que van construir les muralles de Tebes, com diu Homer: «Els primers que van bastir la ciutat de Tebes de set

portes». Ferecides també en dona el motiu: va ser per prevenir-se dels flègies enemics. <...> Quan regnava <...> Cadme <...>.

740 – 41a. ‘ἐπὶ οἷ’ ἐπ’ αὐτῷ τῷ Ζήθῳ ἐπόμενος. τὸ δὲ ‘δὶς τόσση’ ἀντὶ τοῦ διπλασίων τῷ Ἀμφίονι ἐπηκολούθει πέτρα. ὅτι δὲ ἠκολούθησαν τῇ Ἀμφίονος λύρα οἱ λίθοι αὐτόματοι, ἰστορεῖ καὶ Ἀρμενίδας ἐν α’ (fr. 2 EGM). τὴν δὲ λύραν δοθῆναι Ἀμφίονι ὑπὸ Μουσῶν φησι, Διοσκορίδης (fr. 8 M. II 196) δὲ ὑπὸ Ἀπόλλωνος. καὶ Φερεκύδης δὲ ἐν τῇ ι’ (FGH 3 F 41a) ἰστορεῖ ὑπὸ Μουσῶν.

«Amb ell»: Seguint el mateix Zetos. «Un nombre dues vegades més gran», en lloc de: una pedra doble seguia Amfíon. Armenidas, al llibre I, conta que les pedres, que es movien per si mateixes, seguien la lira d’Amfíon. Diu que les Muses li van donar la lira; Dioscòrides, en canvi, diu que va ser Apol·lo. Ferecides, al llibre IX, també explica que van ser les Muses.

747 – 51a. ‘ἐν δὲ βοῶν’ ἡ Τάφος νῆσός ἐστι μία τῶν Ἐχινάδων, ἣν <...> οἰκοῦντες ἄνδρες ληστρικώτατοι ἐτύγχανον τὸν τρόπον καὶ εἰς Ἄργος ποτὲ ἐλθόντες τὰς τοῦ Ἥλεκτρώωνος βόας ἀπήλασαν τοῦ πατρὸς Ἀλκμήνης. γενομένης δὲ μάχης καὶ ὁ Ἥλεκτρώων καὶ οἱ τούτου παῖδες ἀνηρέθησαν. διὸ Ἀλκμήνη μετέστη καὶ ἀνεκίρυξεν τὸν ἑαυτῆς γάμον τῷ τιμωρησομένῳ τὸν πατρῶον φόνον. τιμωρησάμενος δὲ Ἀμφιτρώων ἔγημεν. ἡ ἱστορία σαφῶς ἐν τῇ Ἀσπίδι παρ’ Ἡσιόδῳ (1-19).

«Allà, de vaques»: Tafos és una illa, una de les Equínades, els habitants <...> de la qual eren homes que casualment vivien a la manera dels pirates i, una vegada, després d’arribar a Argos, van fer fora les vaques d’Electrion, el pare d’Alcmena. Es va esdevenir una lluita i Electrion i els seus fills van ser morts. Per això Alcmena se’n va anar i va prometre públicament matrimoni amb qui vengés la mort del seu pare. Després que Amfitrió la vengés, s’hi va casar. El relat és de forma clara a l’*Escut* d’Hesíode.

b. ‘Τηλεβόαι’ τὴν Ἀκαρνανίαν οἰκοῦντες μετόκησαν εἰς Τάφον <...> διὰ βοῶν ζήτησιν. περὶ δὲ τῆς μάχης Ἡρόδωρος (FGH 31 F 15) ἰστορεῖ, ὅτι Περσέως καὶ

Ἀνδρομέδας δ' παῖδες ἐγένοντο, Ἀλκαῖος, Σθενέλαος, Μήστωρ, Ἡλεκτρίων, καὶ κοινὴν ἔσχον τὴν βασιλείαν. Μήστωρος δὲ θυγάτηρ Ἴπποθόη, ἧς καὶ Ποσειδῶνος Πτερέλαος· Πτερελάου παῖδες Τηλεβόας καὶ Τάφιος, ἀφ' οὗ ἡ νῆσος. ὡς δὲ τινες, Τηλεβόου τοῦ Πτερελάου ἐγένοντο παῖδες οἱ καλούμενοι Τηλεβόαι. ἐλθόντες δὲ ἀπήτουν Ἡλεκτρίωνα τὰ τῆς μάμμης ἐαυτῶν Ἴπποθόης, ἀντιστάντες δὲ αὐτοῖς οἱ Ἡλεκτρυονίδαι ἀνηρέθησαν ὑπ' αὐτῶν.

‘Τηλεβόαι’ οὖν οἱ Τάφιοι, ἦτοι ὅτι τῆλε οἰκοῦντες ἀπὸ Ἄργους τὰς βοῦς ἀπήλασαν, ἢ ἀπὸ Τηλεβόου τοῦ Πτερελάου τοῦ βασιλέως υἱοῦ, οὗ ἀδελφὸς Τάφιος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ νῆσος.

«Els telèboes», que vivien a Acarnània i van traslladar-se a Tafos <...> a la recerca de bous. Herodor explica sobre el combat que de Perseu i Andròmeda van néixer quatre fills: Alceu, Estenelau, Mèstor i Electrion, i tenien el poder reial en comú. La filla de Mèstor era Hipòtoe, i d'aquesta i Posidó era fill Pterelau; els fills de Pterelau eren Telèboas i Tàfios, per qui rep el seu nom l'illa. Segons alguns, de Telèboas, el fill de Pterelau, van néixer uns fills, els anomenats telèboes. Després d'anar-hi, reclamaven a Electrion els béns de la seva àvia Hipòtoe, però com s'hi van oposar, els Electriònides van ser morts per ells.

«Els telèboes», doncs, són els tafis, certament perquè vivint *τῆλε*, «lluny», d'Argos van expulsar les *βοῦς*, les «vaques», o per Telèboas, el fill de Pterelau, el fill del rei, el germà del qual era Tàfios, per qui també rep el nom l'illa.

752 – 58a. ‘δηριόωντες’· ἀγωνιζόμενοι. ὁ γὰρ Οἰνόμαος Ἄρεως ὦν παῖς καὶ Ἀρπίνης τῆς Ἀσωποῦ, ἐξ Εὐρυθόης τῆς Δαναοῦ θυγατέρα ἔχων Ἴπποδάμειαν καὶ χρησμὸν λαβὼν ἀναιρεθήσεσθαι ὑπὸ τοῦ ἰδίου γαμβροῦ, οὐκ ἐβούλετο ἐκδοῦναι αὐτὴν εἰ μὴ τῷ νικήσαντι δι' ἵππων. προέκειτο δὲ αὐτοῖς Κλάδεως ποταμὸς ἀφετηρία, Ἴσθμοι δὲ τὸ τέρμα. καὶ ἀνεῖλεν γ' ἠμνηστῆρας, ὡς Πίνδαρος (Οἴ. Ι 79) ἱστορεῖ. ἐλθόντος δὲ τοῦ Πέλοπος ἐπὶ τὸν ἄθλον μετὰ ἵππων δεδομένων αὐτῷ ὑπὸ Ποσειδῶνος, ἐρασθεῖσα ἡ Ἴπποδάμεια ἔπεισεν Μυρτίλον τὸν Ἑρμοῦ μὲν παῖδα, ἄρματοπηγὸν δὲ καὶ ἠνίοχον Οἰνομάου, παρασκευάσαι <ὡς> κατατροχίσαι τὸν πατέρα, βουλομένη Πέλοπι γήμασθαι. <...> σκευάσαντα τὸν ἔμβολον ἐκ κηροῦ, ἵνα ἐν τῷ δρόμῳ θλασθέντος αὐτοῦ νικήσας Πέλοψ λάβῃ αὐτὴν πρὸς γάμον. Φερεκύδης δὲ

ἐν ἧ' (FGH 3 F 37a) φησίν, ὅτι οὐκ ἐνέθηκεν ἐν τῷ ἄξονι τὸν ἔμβολον, καὶ οὕτως ἐκκυλισθέντος τοῦ τροχοῦ ἐκπεσεῖν τὸν Οἰνόμαον. αἱ δὲ τοῦ Οἰνομάου ἵπποι Ψύλλα καὶ Ἄρπιννα. ὁ δὲ Μυρτίλος Ἑρμοῦ υἱὸς ἐκ μιᾶς τῶν Δαναοῦ θυγατρῶν Φαεθούσης, οἱ δὲ ἐκ Κλυμένης, οἱ δὲ ἐκ Μυρτοῦς μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων.

«Lluitant»: Combatent. En efecte, Enòmau, que era fill d'Ares i Hàrpina, la filla d'Asop, va tenir d'Eurítóe, la filla de Dànaos, Hipodamia, i després de rebre l'oracle que seria mort pel seu propi gendre, no volia lliurar-la si no a qui li hagués vençut amb els cavalls. Es va establir com a punt de sortida el riu Clàdeos i com a meta, l'istme de Corint. Va guanyar a tretze pretendents, com narra Píndar. Quan va arribar Pèlops al lloc de la competició amb els cavalls que li havien estat donats per Posidó, Hipodamia, que s'hi havia enamorat, va convèncer Mírttil, el fill d'Hermes, constructor de carros i cotxer d'Enòmau, perquè procurés <que> el seu pare caigués del carro, ja que volia casar-se amb Pèlops. <...> Va preparar l'esperó de cera per tal que se li trenqués durant la cursa i Pèlops, després de vèncer, la prengué en matrimoni. Ferecides, al llibre VIII, diu que no va posar l'esperó a l'eix, i així, en desprendre's la roda, Enòmau va caure. Les eugues d'Enòmau eren Psil·la i Hàrpina. Mírttil era fill d'Hermes i d'una de les filles de Dànaos, Faetusa; segons altres, de Clímene; i segons altres, de Mírto, una de les amàzones.

760-62b. 'Τιτυὸν μέγαν'· Ἐλάρη μήτηρ Τιτυοῦ. μετὰ τὴν τελευταίαν δὲ τῆς μητρὸς λέγεται παρὰ τῆς Γῆς ἀνατετράφθαι, καθὰ καὶ Ὅμηρος ἱστορεῖ (λ 576)· 'καὶ Τιτυὸν εἶδον, Γαίης ἐρικυδέος υἱόν'. Φερεκύδης (FGH 3 F 55) δὲ φησιν, ὅτι Ἐλάρη τῆ Ὀρχομενοῦ μιγείς ὁ Ζεὺς ὤθησεν αὐτὴν κατὰ γῆς ἤδη κύουσαν δεδοικῶς τὴν τῆς Ἥρας ζηλοτυπίαν, καὶ ἀνεδόθη <ἐκ> τῆς γῆς Τιτυός· διὸ καὶ γηγενῆς καλεῖται.

«El gran Tici»: Èlara és la mare de Tici. Es diu que després de la mort de la seva mare va ser criat per Gea, com també conta Homer: «I vaig veure Tici, fill de la molt gloriosa Gea». Ferecides, en canvi, diu que Zeus, després d'haver-se unit amb Èlara, la filla d'Orcòmenos, la va enfonsar sota terra ja embarassada perquè temia la gelosia d'Hera, i Tici va sorgir <de> la terra; per això se l'anomena fill de Gea.

c. Ἐλάρη μήτηρ Τιτυοῦ, ὃν κύουσα ἐκ Διὸς καὶ ἀδυνατοῦσα γεννήσαι διὰ τὸ μέγεθος τοῦ παιδὸς ἀπώλετο <...>. δοκεῖ δὲ ἡ ἱστορία ἀπίθανος εἶναι καὶ ἄπιστος, ὅτι ἐκ δευτέρου ἡ Γῆ ἐγέννησε τὸν Τιτύον. ἀλλ' ἐροῦμεν, ὅτι οἱ ποιηταὶ τοὺς τερατώδεις κατὰ τὸ σῶμα Γῆς εἶναι φασιν. οὕτω γὰρ καὶ Καλλίμαχος (fr. 376 Schn.) τὰ δεινὰ τῶν θηρίων Γῆς εἶναι ἔφη. ὅτι δὲ μέγας ὁ Τιτύος, καὶ Ὅμηρός φησιν (λ 577): 'ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα'. φαμὲν οὖν, ὅτι, ὅτε πρὸς Ἐλάρης ἐτέχθη, ἐδόκει αὐτῆς εἶναι διὰ τὸ βραχὺ τοῦ σώματος: ὡς δὲ αὐξηθεὶς τερατώδης ἐγένετο, ἔπλασαν καὶ τεχθῆναι αὐτὸν καὶ τετράφθαι πρὸς τῆς Γῆς.

Èlara, la mare de Tici, de qui havia quedat embarassada per Zeus, incapaç d'infantar a causa de la grandària del nen, va morir <...>. El relat que Gea va infantar Tici per segona vegada sembla ser inversemblant i increïble. Direm, però, que els poetes consideren que els éssers de cos monstruós són fills de Gea. En efecte, també Cal·límac va dir d'aquesta manera que les feres terribles són filles de Gea. Homer també diu que Tici era gran: «Estava estès al llarg de nou pletres». Així doncs, diem que, quan va ser infantat per Èlara, semblava ser fill d'ella per la petitesa del seu cos; quan, en créixer, va esdevenir monstruós, van inventar que va ser infantat i criat per Gea.

763 – 64a. 'ἐν καὶ Φρίξος ἔην Μινυή<ιος>' Μινυήιος ὁ Ἴωλκίος: τὴν γὰρ Ἴωλκὸν Μινύαι ὄκουν, ὡς φησι Σιμωνίδης ἐν Συμμίκτοις (FGH 8 F 3). δύναται δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ Ὅρχομένιος: πολλοὶ γὰρ φασιν ἐν Ὅρχομενῶ οἰκῆσαι τὸν Ἀθάμαντα.

ζητητέον δὲ τί βούλεται αὐτῶ ταῦτα τὰ ποικίλματα. καὶ ἐροῦμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς διὰ τῆς γλαμύδος οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν κοσμικὴν τάξιν καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων πράξεις φησί. καὶ πρῶτον μὲν διὰ τοῦ κεραυνοῦ καὶ τῶν Κυκλώπων θεὸν τινα καὶ θεῖαν φύσιν ἀλληγορεῖ: διὸ καὶ φησιν (v. 730): 'ἐπ' ἀφθίτῳ ἡμενοὶ ἔργω'. μεθ' ὃ πόλεις κτιζομένας διὰ τῆς τοῦ Ἀμφίονος λύρας ἱστορεῖ: ἔπειτα τὰ ἐν ταῖς πόλεσι πάντα γινόμενα, ἔρωτάς τε καὶ πολέμους —τοῦτο γὰρ βούλεται αὐτῶ ἡ Ἀφροδίτη ὀπλοφοροῦσα, ἡ δὲ βία καὶ αἱ μάχαι διὰ τῆς τῶν Ταφίων ἱστορίας—, ἀγῶνάς τε καὶ γάμους διὰ τῶν τοῦ Πέλοπος ἄθλων, ἀσεβείας τε καὶ τιμωρίας πρὸς τῶν κρειπτόνων διὰ τοῦ Τιτυοῦ, ἐπιβουλάς τε καὶ διαβολὰς καὶ σωτηρίας διὰ τῆς τοῦ Φρίξου ἱστορίας, καὶ σχεδὸν πάντα τὰ ἐν ταῖς πόλεσι γινόμενα διὰ τῆς γλαμύδος ποιητικῶς ἔφρασεν. δῶρον δὲ φησιν εἶναι τὴν

χλαμύδα τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπειδὴ ὁ τε κόσμος ὑπὸ τῆς θείας φρονήσεως γέγονε, τῶν τε ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πραττομένων οὐδὲν ἄνευ φρονήσεως ὀρθῶς γένοιτ' ἄν.

«També hi era el minie<u> Frixos»: Minieu, de Iolcos; en efecte, els mínies vivien a Iolcos, com diu Simònídes a les *Unions*. Però és possible que hi sigui en lloc d'*orcomeni*: En efecte, molts diuen que Atamant va viure a Orcòmenos.

Cal cercar què significaven per a ell aquestes variants. Diem que el poeta, amb la clàmide, no explica cap altra cosa que la formació de l'univers i les accions dels homes. Primer, mentre parla del llamp i dels ciclops, parla al·legòricament d'una divinitat i d'una natura divina; per això diu: «Que romanien en la seva feina eterna». Després d'això, conta les ciutats fundades per la lira d'Amfíon; després, tot el que ha succeït a les ciutats, amor i guerres —en efecte, això significa per a ell Afrodita portadora d'armes, la violència i els combats durant la història dels de Tafos—, certàmens i núpcies amb la competició de Pèlops; impietats i càstigs per part dels més poderosos amb Tici; maquinacions, desavinences i salvacions amb la història de Frixos; i va parlar poèticament de gairebé tot el que va succeir a les ciutats amb la clàmide. Diu que la clàmide va ser un regal d'Atena, ja que l'univers ha nascut del pensament diví, i cap dels actes del homes no pot fer-se bé sense el pensament.

769 – 73. 'ὄρρ' Ἀταλάντη'· Ἰασίωνος θυγάτηρ, ἦν ἔγημεν Μειλανίων. ἐτέρα γάρ ἐστιν ἡ Ἀρκαδική, <ἐτέρα> ἡ Σχοινέως, ἦν ἔγημεν Ἴππομένης. 'Μαίναλος' δὲ ὄρος Ἀρκαδίας, ἐν ᾧ ἡ Ἀταλάντη διῆγεν, ἀπὸ Μαινάλου τοῦ Ἀρκάδος, ὡς φησιν Ἑλλάνικος (FGH 4 F 162). αἱ δὲ Ἀριστάρχειοι (I 404, 10 Ludwich) δι' ἐτέρου ρ ἔχουσι τὰς τοιαύτας γραφάς, ὡς Ἡρακλέων (fr. 11 Berndt *Progr. gymn. Insterb. 1914, 21*) φησὶν ἐν τῇ π τῆς Ἰλιάδος (228) 'τό ῥα τότ' ἐκ χηλοῖο λαβών'. τὸ δὲ 'δεῖσεν ἀργαλέας ἔριδας' τὰς τῶν μνηστήρων λέγει τῆς Ἀταλάντης ἔριδας· ἔδεισεν, μὴ εἰς στάσιν αὐτοῦς ἐξάψη καὶ διαφορά τις γένηται μεταξύ, τῶν μὲν μιγῆναι αὐτῇ θελότων, τῆς δὲ τὴν παρθενίαν τηρούσης.

ὅτι δὲ ἐμίγησαν οἱ Ἀργοναῦται ταῖς Λημνίαις, Ἡρόδωρος ἱστορεῖ ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς (FGH 31 F 6). Αἰσχύλος δὲ ἐν Ὑψιπύλῃ (p. 79 N.) ἐν ὄπλοις φησὶν αὐτὰς ἐπελθούσας χειμαζομένοις ἀπείργειν, μέχρι λαβεῖν ὄρκον παρ' αὐτῶν

ἀποβάντας μιγήσεσθαι αὐταῖς. Σοφοκλῆς δὲ ἐν ταῖς Λημνίαις (II p. 52 Pearson) καὶ μάχην ἰσχυρὰν αὐτοῖς συνάψαι φησίν.

«El que Atalanta»: la filla de Iasió, amb qui es va casar Melanió. En efecte, hi ha una altra, l'arcàdia; <i una altra>, la filla d'Esqueneu, amb qui es va casar Hipòmenes. El «Mènal» és una muntanya de l'Arcàdia, on vivia Atalanta, que rep el nom de l'arcadi Mènal, com diu Hel·lanic. Les d'Aristarc tenen amb una altra ρ els escrits d'aquesta mena, com diu Heracleó al cant XVI de la *Iliada*, «Després de treure'l del bagul». «Va témer disputes terribles» fa referència a les disputes entre els pretendents d'Atalanta; va témer que provoqués una disputa i s'esdevingués un desacord entre ells, car ells volien unir-se amb ella, però ella volia mantenir la virginitat.

Que els argonautes es van unir a les lèmnies ho explica Herodor a les *Argonàutiques*. Èsquil, a *Hipsípila*, diu que elles van apropiarse armades als qui havien patit un temporal, i es van mantenir allunyades fins a obtenir d'ells el jurament que després de desembarcar s'unirien a elles. Sòfocles, a les *Lèmnies*, diu que van entaular un dur combat contra ells.

794 – 96b. 'ὕπ' ἀνδράσιν'· ἀντὶ τοῦ ὕπ' ἀνδρῶν. Ὅμηρος (B 816)· 'Τρωσὶ μὲν ἡγεμόνευε'. τοῦτο δὲ Ἴωνων ἴδιον. ταῦτα δὲ πλάττεται ἢ Ὑψιπύλη, ἀποδημεῖν ἐπὶ Θράκης τοὺς ἄνδρας. 'ἀρόωσι' δὲ ἀροτριῶσιν, ἀφ' οὗ τὸ διάγουσιν ἀκουστέον. πλάττεται δὲ καὶ ἀφανίζει τὸ ἀληθῶς γεγονὸς καὶ τὸν φόνον τῶν ἀνδρῶν.

«ὕπ' ἀνδράσιν, “pels homes”»: En lloc de ὕπ' ἀνδρῶν. Homer diu: «Té el comandament dels troians». Això és propi dels jonis. Hipsípila inventa el fet que els homes han viatjat a Tràcia. «ἀρόωσι» significa *llaurer*, del que cal entendre que viuen. Inventa i amaga el que ha succeït en realitat i l'assassinat dels marits.

831. 'Αἰγαίης'· τὸ Αἰγαῖον πέλαγός φησιν. ἐκλήθη δὲ ἀπὸ νήσου Αἰγῶν καλουμένης. Ὅμηρος (Θ 203)· 'οἱ δέ τοι εἰς Ἑλικὴν τε καὶ Αἰγᾶς'. αὕτη γὰρ ἱερὰ Ποσειδῶνος, ἐν ἧ μῆδενα κοιμᾶσθαι λόγος διὰ τὰ φαντάσματα τοῦ θεοῦ, ὡς φησι Νικοκράτης (fr. 2 M. IV 466). οἱ δὲ ἀπὸ Ποσειδῶνος ὀνομασθῆναι φασὶ τὸ πέλαγος· Αἰγαῖος γὰρ οὗτος λέγεται ὁ θεός, ὡς φησι Φερεκύδης (FGH 3 F 43). †Νικοκράτης†

δέ φησιν, ὅτι ἀπὸ Αἰγέως κατακρημνίσαντος ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὴν θάλασσαν. οὐκ εὔ· πολὺ γὰρ ἀπέχει ἢ ἀκρόπολις τῆς θαλάσσης παραπλέοντι.

«De l'Egeu»: Parla del mar Egeu. Va rebre el nom per l'illa anomenada Eges. Homer diu: «Els que van cap a Hèlice i Eges». En efecte, és un santuari de Posidó, on, segons la llegenda, ningú no s'adorm a causa de les aparicions del déu, com diu Nicòcrates. Altres diuen que el mar rep el seu nom per Posidó; en efecte, es diu que aquest Egeu era el déu, com diu Ferecides. Nicòcrates diu que rep el nom per Egeu, que es va precipitar ell mateix des de l'acròpolis cap al mar. No és correcte, car l'acròpolis és molt lluny del mar per qui hi navega.

859 – 60a. “Ἡρης υἱά· Ἡσιόδω ἐπηκολούθησεν <ἐξ> Ἥρας μόνης τὸν Ἥφαιστον λέγοντι γεγενῆσθαι (Th. 927 sq.)· “Ἡρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν οὐ φιλότητι μιγεῖσα γείνατο”. Ὀμηρος δὲ Διὸς καὶ Ἥρας φησὶν αὐτόν.

«El fill d'Hera»: Està d'acord amb Hesíode, que diu que Hefest va néixer <d'>Hera sola: «Hera va engendrar l'il·lustre Hefest sense unir-se en coit». Homer, però, diu que és fill de Zeus i Hera.

916 – 18a. ‘ἐς Ἥλέκτρης’· τὴν Σαμοθράκην λέγει. ἐκεῖ γὰρ ὄκει Ἥλέκτρα ἢ Ἄτλαντος καὶ ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Στρατηγίς· ἦν φησιν Ἑλλάνικος (FGH 4 F 23) Ἥλεκτρύωνην καλεῖσθαι. ἐγέννησε δὲ γ' παῖδας· Δάρδανον τὸν εἰς Τροίαν κατοικήσαντα, ὃν καὶ Πολυάρκη φησὶ λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, καὶ Ἡετίωνα, ὃν Ἰασίωνα ὠνομάζουσι, καὶ φασὶ κεραυνωθῆναι αὐτὸν ὑβρίζοντα ἄγαλμα τῆς Δήμητρος· τρίτην δὲ ἔσχεν Ἀρμονίαν, ἣν ἠγάγετο Κάδμος, καὶ ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς Ἥλεκτρίδας πύλας τῆς Θήβης ὠνομάσθαι ἱστορεῖ καὶ Ἑλλάνικος ἐν α' Τρωικῶν (v. supra) καὶ Ἰδομενεύς [ἐν α' Τρωικῶν] (fr. 18 M. II 494). Ἀθηναίων (fr. 1 M. IV 345) δὲ φησιν, ὅτι Διὸς καὶ Ἥλέκτρας ἐγένετο Ἰασίων καὶ Δάρδανος.

«Cap a la d'Electra»: Parla de Samotràcia. En efecte, allà vivia Electra, la filla d'Atlant, i va ser anomenada Estrategís pels indígenes; Hel·laniic diu que s'anomenava Electrione. Va infantar tres fills: Dàrdan, que va establir-se a Troia, qui es diu que era anomenat Poliarques pels indígenes; Eeció, a qui anomenaven Iasió, es diu que va ser

fulminat per maltractar una estàtua de Demèter; el tercer que va tenir va ser Harmonia, amb qui es va casar Cadme, i per la seva mare les portes de Tebes reben el nom d'Electrides, segons expliquen Hel·lanic, al llibre I de les *Històries de Troia*, i Idomeneu, [al llibre I de les *Històries de Troia*]. Atenicó, en canvi, diu que de Zeus i Electra van néixer Iasió i Dàrdan.

b. 'ἀρρήτους ἀγανῆσι' τὰς τελετὰς λέγει τὰς ἐν Σαμοθράκη ἀγομένας, ἃς εἴ τις μνηθεῖη, ἐν τοῖς κατὰ θάλασσαν χειμῶσι διασώζεται. καὶ Ὀδυσσεύς δέ φασι μεμνημένον ἐν Σαμοθράκη χρήσασθαι τῷ κρηδέμνῳ ἀντὶ ταινίας (ε 346)· περὶ γὰρ τὴν κοιλίαν οἱ μεμνημένοι ταινίας ἄπτουσι πορφυρᾶς. καὶ Ἀγαμέμνονα δέ φασι μεμνημένον ἐν ταραχῇ ὄντα πολλῇ κατὰ Τροίαν ἀκαταστασίαν τῶν Ἑλλήνων παῦσαι πορφυρίδα ἔχοντα (Θ 221).

μουῶνται δὲ ἐν τῇ Σαμοθράκῃ τοῖς Καβείροις, ὡς Μνασέας (fr. 27 M. III 154) φησί. καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν δ' τὸν ἀριθμόν· Ἀξίερος, Ἀξιοκέρσα, Ἀξιοκερσος, <Κάσμυλος>. Ἀξίερος μὲν οὖν ἐστὶν ἡ Δημήτηρ, Ἀξιοκέρσα δὲ ἡ Περσεφόνη, Ἀξιοκερσος δὲ ὁ Ἄϊδης· ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμυλος ὁ Ἑρμῆς ἐστὶν, ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος (FGH 68 F 1). Κάβειροι δὲ δοκοῦσι προσαγορεύεσθαι ἀπὸ Καβείρων τῶν κατὰ Φρυγίαν ὄρων, ἐπεὶ ἐντεῦθεν μετηνέχθησαν. οἱ δὲ δύο εἶναι τοὺς Καβείρους φασί, [πρότερον] πρεσβύτερον μὲν Δία, νεώτερον δὲ Διόνυσον.

ἡ δὲ Σαμοθράκη ἐκαλεῖτο πρότερον Λευκοσία, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Σαμοθράκης πολιτείᾳ (fr. 538 Rose 1567 a 34). ὕστερον δὲ ἀπὸ Σάου, τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Ῥήνης παιδός, Σάμος προσωνομάσθη κατὰ παρένθεσιν τοῦ μ. Θρακῶν δὲ οἰκησάντων αὐτὴν ἐκλήθη Σαμοθράκη.

«Amb dolces [iniciacions] en [els ritus] secrets»: Parla dels ritus d'iniciació que es duen a terme a Samotràcia, pels quals qualsevol que hagi estat iniciat se salva de les tempestes al mar. Diuen que Odisseu, que s'havia iniciat a Samotràcia, feia servir el vel en lloc d'una faixa; en efecte, els iniciats es lliguen al voltant de l'abdomen una faixa porpra. Diuen que Agamèmnon, que també havia estat iniciat, estant entre un gran tumult pels voltants de Troia, va posar fi al desordre dels grecs duent roba tenyida de porpra.

S'inicien en els misteris a Samotràcia pels Cabirs, com diu Mnàneas. I el nom de tots quatre: Axieros, Axiocersa, Axiocersos <i Càsmil>. Així doncs, Axieros és Demèter; Axiocersa, Persèfone; i Axiocersos, Hades; el quart afegit, Càsmil, és Hermes, com explica Dionisodor. Sembla que els Cabirs s'anomenen així pels Cabirs, les muntanyes de Frígia, ja que es van traslladar d'allà. Altres diuen que els Cabirs eren dos, [primer] un de més ancià, Zeus, i un de més jove, Dionís.

Samotràcia abans era anomenada Leucosia, com explica Aristòtil a la *Constitució de Samotràcia*. Després, per Saos, el fill d'Hermes i Rene, es va anomenar Samos amb la inserció de la μ . Quan la van habitar els tracis, va ser anomenada Samotràcia.

922. 'Μέλανος διὰ βένθ<εα>'· Μέλας πόντος οὕτω λεγόμενος, ὡς ἱστορεῖ Eὔδοξος ἐν δ' Γῆς περιόδου (fr. 24 Brandes 4. *Jabresb. d. Vereins von Freund. d. Erdk. zu Leipz. 1865, 61*)· ὀπισθεν δὲ αὐτοῦ εἶναι τὴν Σαρπηδονίαν πέτραν φησίν. ὅτι δὲ οὕτω λέγεται, καὶ Ὅμηρος (Ω 79)· 'ἐνθορε Μείλανι πόντῳ'. ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Μέλανος τοῦ Φρίξου υἱοῦ ἐμπεσόντος, ἢ ἀπὸ ποταμοῦ Μέλανος καλουμένου κάκεϊ <ἐκ>ρέοντος.

«A través de les profundit<ats> del [mar] Negre»: El mar Negre és anomenat així, com explica Eudoxos al llibre IV de l'*Estudi de la Terra*: diu que al darrere d'ell és la roca de Sarpèdon. Es diu això de la mateixa manera també a Homer: «Va llançar-se al mar Negre». Rep el seu nom per Melas, el fill de Frixos, que va caure-hi, o pel riu anomenat Melas, que hi <des>emboca.

927. 'Ἀθαμαντίδος'· τουτέστιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀπὸ Ἑλλης τῆς Ἀθάμαντος θυγατρὸς.

«De l'Atamàntida»: És a dir, cap a l'Hel·lespont, que rep el nom d'Hel·le, la filla d'Atamant.

929. 'Ροιτειάδ<ος>'· ἀπὸ Ῥοιτείας τῆς Πρωτέως θυγατρὸς. Ῥοίτειον δὲ καὶ Σίγειον ἀκρωτήρια τῆς Ἰλίου.

«De Retè<on>»: Per Retea, la filla de Proteu. Retèon i Sigèon són promontoris d'Ílion.

932 – 33a. 'Άβαρνίδος'· ή Άβαρνίς πόλις τῆς Λαμψάκου. ώνομάσθη δὲ ἀπὸ αἰτίας τοιαύτης. Διονύσου ἐρασθεῖσα Ἀφροδίτη ἐμίγη αὐτῷ καὶ ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐμίγη τῷ Ἀδώνιδι. ὡς δὲ ἦλθεν ὁ Διόνυσος, στέφανον ποιήσασα ὑπήντησεν αὐτῷ. καὶ στέψασα αὐτὸν ἀκολουθῆσαι μὲν ἠδεῖτο διὰ τὸ ἤδη γεγαμῆσθαι, εἰς δὲ Λάμψακον ἀναχωρήσασα τὸ ἐξ αὐτοῦ⁵ κυοφορούμενον ἠβούλετο τεκεῖν. Ἦρα δὲ ζηλοτυποῦσα μεμαγευμένη τῇ χειρὶ ἐφήψατο τῆς γαστρὸς αὐτῆς καὶ ἐποίησε τεκεῖν ἄμορφον, ὃν Πρίαπον προσαγορευθῆναι ἐκ τοῦ <...> ἀπαρνήσασθαι τὴν Ἀφροδίτην καὶ διὰ τοῦτο Ἀπαρνίδα κληθῆναι. ὕστερον δὲ κατὰ μετάθεσιν τοῦ στοιχείου ἐκλήθη Ἀβαρνίς.

'Περκώτη' δὲ πόλις Τροίας, ἦν καὶ Ὅμηρός φησιν.

«D'Abarnis»: Abarnis és una ciutat de Làmpsac. Va rebre el seu nom per un motiu com aquest: Afrodita, enamorada de Dionís, va unir-se a ell i, quan ell va anar-se'n a l'Índia, va unir-se a Adonis. Quan Dionís va arribar, després de fer una corona, va sortir al seu encontre. Tot i haver-lo coronat, tenia por de seguir-lo perquè ja estava casada. En tornar a Làmpsac, volia infantar el fill d'ell, però Hera, que l'envejava, va usar màgia i va tocar amb la mà el seu ventre i la va fer infantar un ésser deforme, qui anomenen Πρίαπ <...>. Afrodita el va refusar (*ἀπαρνήσασθαι*) i per això és anomenat Aparnis. Després, amb la modificació de la lletra, es va anomenar Abarnis.

«Percota» és una ciutat de Troia, de la que també parla Homer.

b. 'Πιτύεια'· ή Λάμψακος τὸ πρότερον Πιτύεια προσηγορεύετο, ἦν τινες Πιτύουσαν ὀνομάζουσι <διὰ τὸ ἔχειν πίτυς πολλάς>. τινὲς δὲ φασιν, ὅτι Φρίξος γενόμενος ἐνταῦθα θησαυρὸν ἔθηκεν καὶ ἀπὸ τούτου ή πόλις ὀνομάσθη· Θρᾶκες γὰρ τὸν θησαυρὸν πιτύην λέγουσι. μνημονεύει δὲ αὐτῆς καὶ Ὅμηρος (B 829)· 'καὶ Πιτύειαν ἔχον'.

---

5 Seguim la lectura de l'*Etymologicum Symeonis* en lloc de l'*ἐξ αὐτῆς* que dona l'edició de Wendel.

ἢ δὲ Ἀβαρνίς τοῦ Ἑλλησπόντου, ἢ τὸ παλαιὸν Ἀπαρνίς ἐκαλεῖτο, ὡς εἴρηται, ἀπὸ τοῦ Ἀφροδίτην ἐνταῦθα τεκοῦσαν τὸν Πρίαπον ἀπαρνήσασθαι τὸν παῖδα διὰ τὸ ἀπρεπὲς τοῦ αἰδοίου.

«Pitiea»: Làmpsac abans era anomenada Pitiea, la qual alguns anomenen Pitiüsa <perquè té molts pins>. Alguns diuen que Frixos, després d'arribar-hi, va posar-hi un tresor, i per aquest motiu la ciutat va rebre el seu nom; en efecte, els tracis anomenen el tresor *πιτύη*. Homer també l'esmenta: «Habitaven Pitiea».

L'«Abarnis» de l'Hel·lespont, la que antigament es deia Aparnis, com s'ha dit, perquè Afrodita va infantar-hi Príap i va refusar (*ἀπαρνήσασθαι*) el nen per la deformitat de les seves vergonyes.

936 – 49a. ἔστι δὲ τις αἰπεῖα· Προποντίς ἐστι τὸ μετὰ τὸν Ἑλλήσποντον πέλαγος, οὗ ἐξῆς ὁ Θρακικὸς Βόσπορος. ἐν οὗν ταύτῃ τῇ Προποντίδι ἔστι νῆσος, ἢ ὕστερον χερρόνησος γεγνηται καὶ ἰσθμόν· τινα ἔσχεν· πᾶσα γὰρ γῆ ἐξέχουσα εἰς θάλασσαν ἰσθμὸς καλεῖται. ταύτῃ οὗν τῇ χερρονήσῳ παράκειται Ἄρκτων ὄρος, κυρίως οὕτω λεγόμενον, ἐπειδὴ φασὶ τὰς τροφούς τοῦ Διὸς ἐκεῖ διατριβούσας εἰς ἄρκτους μεταβληθῆναι· ἢ ὅτι ὁ τόπος ἔνθηρος, καὶ ἀπὸ τοῦ θηρίου τῆς ἄρκτου ὠνομάσθη· ἢ διὰ τὸ ὑψηλὸν τοῦ ὄρους, ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ταῖς ἄρκτοις προσπελάζειν ταῖς ἀστράφοις. τοῦτο δὲ ἄγριοί· τινες Γηγενεῖς ὄκουν. αὐτὴν δὲ τὴν χερρόνησον καὶ τὸν ἰσθμὸν ὄκουν Δολιόνας, ὧν ἐβασίλευε Κύζικος.

τὸ δὲ ἐξῆς οὕτως· ἔστι δὲ τις ἐν τῇ Προποντίδι νῆσος ὑψηλή, ἀπέχουσα βραχὺ τῆς Φρυγίας κατὰ τὸ ρεῦμα τοῦ ἰσθμοῦ, ἐπικειμένη τῇ γῆ ὑπὲρ τὸν Αἴσηπον ποταμόν, ἔχουσα ἐκατέρωθεν ἀκτὰς· καλεῖται δὲ Ἄρκτων ὄρος.

«Hi ha una [illa] espadada»: La «Propòntida» és el mar després de l'Hel·lespont, a continuació del qual hi ha el Bòsfor traci. Així doncs, a la mateixa Propòntida hi ha una «illa» que després ha esdevingut una península que té un «istme»; ja que tota terra sobresortint cap al mar es diu istme. Així doncs, en aquesta península és «el mont de les Osses», precisament anomenat així perquè diuen que les dides de Zeus, que hi passaven el temps, van ser transformades en osses; o perquè el lloc és ple de bèsties, i rep el nom de la bèstia, l'ossa; o per l'alçada de la muntanya, perquè semblava que s'acostava als estels de les Osses. Uns «salvatges nascuts de la

terra» habitaven aquesta muntanya. Habitaven aquesta península i l'istme els dolíons, de qui era rei Cízic.

El que continua és així: hi ha a la Propòntida una illa elevada, que no és gaire lluny de Frígia, al llarg del corrent de l'istme; que es troba al davant de la terra que és més enllà del riu Esep, que té promontoris per cada costat; i s'anomena mont de les Osses.

ο. 'Γηγενέες'· τούτων καὶ Ἡρόδωρος μνημονεύει ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς (FGH 31 F 7), καὶ ὅτι ἐπολέμησαν Ἡρακλεῖ. οἱ μὲν οὖν Γηγενεῖς περὶ Κύζικον ὄκουν, οἱ δὲ Δολίονες περὶ τὸν ἰσθμὸν.

«Fills de Gea»: Herodor també els esmenta en les *Argonàutiques*, i que van enfrontar-se a Hèracles. Així doncs, els fills de Gea vivien prop de Cízic, i els dolíons, prop de l'istme.

ρ. 'ἥρωας Αἰνήιος'· Κυζίκου πατὴρ Αἰνεύς, Ἀπόλλωνος παῖς καὶ Στίλβης <...> ὄθεν καὶ πόλις ὠνόμασται. <...> μητρὸς δὲ Εὐανθείας. μετέστη δὲ ἐκ Θεσσαλίας καὶ ὄκησε περὶ τὸν Ἑλλήσποντον.

«Un heroi fill d'Eneu»: El pare de Cízic és Eneu, el fill d'Apol·lo i Estilbe <...> de qui rep el nom la ciutat. <...> I de la mare, Evàntia. Se'n va anar de Tessàlia i va establir-se prop de l'Hel·lespont.

ρ. 'ἐν δ' ἥρωας Αἰνήιος'· ὅτι Αἰνεὺς Θετταλὸς ὦν τὸ γένος ὄκησεν ἐν Ἑλλησπόντῳ. γήμας δὲ Εὐσώρου βασιλέως τῶν Θρακῶν Αἰνήτην, γεννᾷ Κύζικον, ἀφ' οὗ ἡ πόλις. Εὐσώρου δὲ υἱὸς Ἀκάμας, ὦν Ὅμηρος ἐν τῇ Βοιωτίᾳ (B 844) ἠγεῖσθαι Θρακῶν ἅμα τῷ Πείρῳ <φησίν>.

«Un heroi fill d'Eneu»: Perquè Eneu, que era d'origen tessali, es va establir a l'Hel·lespont. Després de casar-se amb Eneta, la filla d'Eusor, el rei dels tracis, va engendrar Cízic, de qui rep el nom la ciutat. El fill d'Eusor era Acamant, de qui Homer <diu> que a Beòcia governava als tracis juntament amb Píros.

r. 'δίου Εὐσώροιο'· τοῦ ἐνδόξου Εὐσώρου ἢ θυγάτηρ. Εὐσωρος δὲ Θράκης βασιλεύς· Ὅμηρος (Z 8)· 'υἷὸν Ἐυσώρου Ἀκάμαντ' ἦν τε μέγαν τε'.

«Del diví Eusor»: La filla de l'il·lustre Eusor. Eusor és el rei de Tràcia; Homer diu: «El fill d'Eusor, el noble i gran Acamant».

955 – 60e. 'Νηλεΐδαι'· οἱ μετὰ Νηλέως τοῦ Κόδρου ἀποικήσαντες ἐκ τῆς Ἀττικῆς Ἴωνες καὶ τὴν Καρίαν καὶ Φρυγίαν κατασχόντες, χρησιμοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκείνον τὸν λίθον τῇ Ἀθηνᾶ ἀφιέρωσαν.

«Nelides»: Els jonis, després d'emigrar de l'Àtica amb Neleu, el fill de Codros, van habitar Cària i Frígia, i, seguint els oracles d'Àpol·lo, van consagrar aquella pedra a Atena.

961 – 63. 'τοὺς δ' ἄμυδις'· Δηίοχος (fr. 4 EGM) τοὺς μὲν Δολίονας οὐκ ὀνομάζει, τὸν δὲ Κύζικόν φησι πυθόμενον τὴν τῶν ἀριστέων γενεὰν ξενίσαι. 'στόλον' δὲ τὸν πλοῦν φησιν, ὃν ἐστέλλοντο.

τὸ δὲ ἐξῆς· τούτους δὲ οἱ Δολίονες καὶ ὁ Κύζικος, ἐπειδὴ ἔμαθον τίνες εἰσί, φιλοφρόνως ἐξένισαν. καὶ γὰρ καὶ οἱ Δολίονες ἄποικοι Θετταλῶν εἰσι, διὸ καὶ αὐτοὺς ὡς ὁμοφύλους ἐδέξαντο.

«Els [dolions], plegats»: Deíoc no anomena els dolions, però diu que Cízic, en assabentar-se del llinatge dels millors, els va acollir com a hostes. Anomena «estol» l'expedició per mar que van disposar.

El que continua: els dolions i Cízic, després de saber qui eren, els van rebre amicalment. En efecte, els dolions també són colons tèssals, per això els van rebre com a compatriotes.

974 – 76a. 'ἀκήρατος'· ἀντὶ τοῦ ἄπαις καὶ καθαρὰ ὠδίνων. 'Κλείτη' δὲ θυγάτηρ Μέροπος Περκωσίου τὸ γένος, μάντεως, ἦν Κύζικος ἔγημεν, ὡς ἱστορεῖ Δηίοχος (fr. 6 EGM) καὶ Ἔφορος (FGH 70 F 184).

«No tocada»: En lloc de «mancada de fills i lliure dels dolors del part». «Clite» és la filla de Mèrops, natural de Percota, l'endeví, amb qui es va casar Cízic, com expliquen Deíoc i Èfor.

977. τὸ δὲ ἀντιπέρηθεν ἢ τὸ ἐκ τῆς Εὐρώπης δηλοῖ —ἀντίκειται γὰρ ἡ Εὐρώπη τῇ Ἀσίᾳ— ἢ τὸ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τῆς Προποντίδος πρὸς τὴν Κύζικον· τῆς γὰρ Πιτυείας βασιλεὺς ἦν Μέροψ ὁ Περκώσιος, ὡς δηλοῖ Ὅμηρος ἐν Καταλόγῳ (B 829).

El «des de l'altra banda» indica o des de la d'Europa —en efecte, Europa està situada al davant d'Àsia—, o des de la que és davant de la Propòntida, de cara a Cízic; ja que Mèrops de Percota era rei de Pítiea, com mostra Homer al catàleg.

996 – 97. '<κάκεῖνα> θεὰ τρέφεν· μυθικῶς φησιν ὑπὸ Ἥρας ἐφ' Ἡρακλεῖ τετράφθαι τοὺς Γηγενεῖς, ὁ δὲ μῦθος ἀπὸ τοῦ Νεμεαίου λέοντος. μέμνηται δὲ καὶ Καλλίμαχος ἐν οἷς φησι (Hymn. III 107-09)·

ἴτην δὲ μίαν Κελάδοντος ὑπὲρ ποταμοῖο φυγοῦσαν
Ἥρης ἐννεσίησιν, ἀέθλιον Ἡρακλεῖ
ὔστερον ὄφρα γένοιτο, πάγος Κερόνειος ἔδεκτο.'

«La deessa els criava»: A la manera dels mites diu que els fills de la Terra van ser educats per Hera contra Hèracles. És el mite del lleó de Nemea. Ho ha esmentat també Cal·límac quan diu: «Quan fugia sola pel riu Celadont pel consell d'Hera, per esdevenir després una prova per a Hèracles, el turó cerineu la va acollir.»

1024a. 'Μακρίων· τῶν καλουμένων Μακρώνων, οἱ εἰσιν ἄποικοι Εὐβοέων, ἀφ' οὗ καὶ Μάκρωνες ἐκλήθησαν· καὶ Μάκρις γὰρ ἡ Εὐβοία ἐκαλεῖτο. 'Πελασγικὸν' δὲ εἶπεν διὰ τὸ πλησιόχωρον εἶναι τὴν Εὐβοίαν τῇ Πελοποννήσῳ, ἢ πρότερον ἐκαλεῖτο Πελασγία.

ἦσαν δὲ ἀστυγεῖτονες τῶν Δολιόνων οἱ Μάκρωνες. οἱ δὲ ἔθνος Βεχείρων φασὶ τοὺς 'Μακρίας', οἵτινες ἀεὶ πολεμοῦσι τοῖς Κυζικηνοῖς. ἦσαν δὲ τὰ πολεμικὰ ἔργα ἡσκηκότες, ὡς ἱστοροῦσι Φιλοστέφανός (fr. 4 M. III 29) τε καὶ Ἡρόδωρος (FGH 31 F

64) οἱ τὰ περὶ τῶν βίων αὐτῶν γεγραφότες. Διονύσιος δὲ ὁ Χαλκιδεὺς (fr. 10 M. IV 395) εἰρησθαί φησιν αὐτοὺς Μάκρωνας, ἐπειδὴ Εὐβοέων εἰσὶν [Μάκρωνες] ἄποικοι. ἄλλοι δὲ Μάκρωνας αὐτοὺς φασὶ λέγεσθαι διὰ τὸ πλείονας εἶναι παρ' αὐτοῖς μακροκεφάλους ὥσπερ παρὰ τοῖς Πέρσαις γρυπούς. μέμνηται δὲ τούτων Ἡρόδοτος ἐν β' (104).

‘Πελασγικὸν’ δὲ ‘ἄρεα’ εἶπεν τὸν τῶν Μακρίων, ἐπεὶ Εὐβοέων εἰσὶν ἄποικοι, ἣ δὲ Εὐβοία πλησίον Πελοποννήσου κεῖται, ἥτις τὸ παλαιὸν Πελασγίς ἐκαλεῖτο.

«Dels macrieus»: Dels anomenats macrons, que són colons dels eubeus, motiu pel qual van anomenar-se macrons, ja que Eubea s’anomenava Macris. Diu «pelàsgic» perquè Eubea és veïna del Peloponnès, que abans s’anomenava Pelàsgia.

Els macrons eren veïns dels dolíons. Altres diuen que els «macrieus» són el poble dels bequirs, qui sempre estan en guerra amb el cizicens. Estaven exercitats pels afers de guerra, com expliquen Filostèfan i Herodor, que han escrit les seves biografies. Dionisi de Calcis diu que se’ls anomena macrons perquè [els macrons] són colons dels eubeus. Altres diuen que se’ls anomena macrons perquè entre ells, la major part són macrocèfals, com els grius entre els perses. Heròdot els esmenta al llibre II.

Anomena «esperit bel·licós pelàsgic» el dels macrieus perquè són colons dels eubeus i Eubea és propera al Peloponnès, que abans es deia Pelasgis.

1032. τὸν [δὲ] Κύζικον οἱ μὲν ὑπὸ Διοσκούρων φασὶν ἀναιρεθῆναι, ἄλλοι δὲ ὑπὸ Ἰάσονος. τὸ δὲ ‘έοῖο’ καὶ νῦν κακῶς κεῖται· ἔστι γὰρ προσληπτικὸν ἰσοδυναμοῦν τῷ ἑαυτοῦ.

Uns diuen que Cízic va ser mort pels Dioscurs, altres, per Jàson. El «έοῖο», *seu*, ara és incorrecte, ja que és un possessiu que té el mateix significat que *έαυτοῦ*, *d’un mateix*.

1037 – 38b. ‘ἀδευκέος ἔκτοθεν ἄτης’· οὐ προσηνοῦς, ἀπεικικίας, πικρᾶς· δεῦκος γὰρ τὸ γλυκύ, ὄθεν τὸ Πολυδεύκης· καὶ γὰρ ζῶν εὐεργετικώτατος καὶ ἀποθεωθεὶς ἅμα τῷ ἀδελφῷ διασώζει τὰς ναῦς. ἢ ἀφανοῦς καὶ ἀπροοράτου, παρὰ τὸ

δείκω. τὸ δὲ ἔκτοθεν ταῦτόν ἐστι τῷ ἐκτός. περὶ δὲ τῆς μάχης καὶ Δηίοχος (fr. 8a EGM) ἱστορεῖ.

περὶ δὲ τῆς τοῦ Κυζίκου ἀναιρέσεως καὶ τῆς ὅλης μάχης οὐ συμφωνεῖται. Ἐφορος (FGH 70 F 61) μὲν γάρ φησι τοὺς Δολίονας Πελασγοὺς ὄντας καὶ ἐχθρωδῶς διακειμένους πρὸς τοὺς τὴν Θεσσαλίαν καὶ Μαγνησίαν κατοικοῦντας διὰ τὸ ἀπελασθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἐπιθέσθαι αὐτοῖς, γράφων ἐν τῇ θ'. ἠκολούθηκε δὲ Ἀπολλώνιος Δηίοχῳ (v. supra). Καλλισθένης δὲ ἐν τῷ α' τοῦ Περίπλου (FGH 124 F 6) κατ' ἐχθραν φησὶ τοὺς οἰκοῦντας τὴν Κύζικον ἐπιθέσθαι νυκτὸς τοῖς Ἀργοναύταις.

«Fora de [l'abast de] la cruel desgràcia»: Desagradable, diferent, amarg; en efecte, *δεῦκος* significa *γλυκύ*, *dolç*, d'on ve Polideuces; ja que després de viure de forma molt benèfica i de la seva divinització juntament amb el seu germà, preserva sanes i estalvies les naus. O invisible i imprevist, de *δείκω*, *mostrar*. «ἐκτοθεν» és el mateix que *ἐκτός*, *fora*. Deíoc també descriu la batalla.

No hi ha acord pel que fa a la mort de Cízic i tota la batalla. Èfor, en escriure el llibre IX, diu que els dolíons, que eren pelasgs i estaven en disposició hostil contra els habitants de Tessàlia i Magnèsia perquè havien estat expulsats per ells, els van atacar. Apol·loni ha estat fidel a Deíoc. Cal·lístenes, en el llibre I del *Periple*, diu que els habitants de Cízic van atacar de nit els argonautes per odi.

1063. 'οὐδ' ἄλοχος Κλείτη'. ὁ μὲν Ἀπολλώνιος νεόγαμον τὸν Κύζικον καὶ ἄπαιδα ἱστορεῖ, Εὐφορίων δὲ ἐν Ἀπολλοδώρῳ (fr. 4 Scheidw.) μελλόγαμον. τὴν δὲ <γαμετὴν> οὐ Κλείτην <τὴν> Μέροπος λέγει θυγατέρα, Λάρισαν δὲ τὴν Πιάσου· οὐδὲ παθεῖν τι, ἀπαχθῆναι δὲ αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πατρός. Νεάνθης δὲ ἐν τοῖς Μυθικοῖς (FGH 84 F 11) συμφωνεῖ τῷ Ἀπολλωνίῳ. περὶ δὲ τῆς Κλείτης φησὶ Δηίοχος (fr. 10a EGM) ὑπὸ λύπης τελευτῆσαι. ἱστορεῖ δὲ Ἀπολλώνιος ἄτεκνον τὸν Κύζικον ἀνηρῆσθαι, Νεάνθης (v. supra) δὲ ἐσχηκέναι φησὶ παῖδα ὁμώνυμον.

«I no la seva esposa Clite»: Apol·loni conta que Cízic és noucasat i mancat de fills, Euforió, en canvi, a *Apol·lodor* diu que està a punt de casar-se. Diu que l'<esposa> no és Clite, <la> filla de Mèrops, sinó Larisa, la filla de Piasos; i que no va patir res i se la va endur el seu pare. Neantes, en el *Recull de llegendes*, està d'acord amb Apol·loni. Deíoc diu sobre Clite que va morir de tristesa. Apol·loni explica que

Cízic va morir mancat de fills, però Neantes diu que havia tingut un fill amb el seu mateix nom.

1065 – 66. ‘τὴν δὲ καὶ αὐταί’· τοῦτο ἦτοι πρὸς θαυμασμὸν τοῦ πάθους — τοσοῦτον γὰρ ἦν, ὡς καὶ τὴν θείαν φύσιν ἀνεγεῖραι— ἢ ὅτι ὑπόκειται αἱ γυναῖκες θρηνοῦσαι, ἵνα ἧ· μετὰ τῶν Δολιόνων καὶ αὐταὶ αἱ νύμφαι ὠδύροντο τὴν Κλείτην. Νεάνθης (FGH 84 F 12) δὲ καὶ Δηίοχος (fr. 10b EGM) ἱστοροῦσιν, ὅτι ἀπήγατο ἡ Κλείτη καὶ ὅτι ἐκ ταύτης κρήνη ἐν Κυζίκῳ <...>.

«Les mateixes [nimfes van lamentar] la [seva mort]»: Això és o bé amb relació a l’esbalaïment del succés —en efecte, era tant que fins i tot va despertar la natura divina—, o bé se suposa que les dones es planyen perquè sigui: amb els dolions, les mateixes nimfes es lamentaven per Clite. Neantes i Deíoc contenen que Clite es va penjar i que hi ha una font nascuda d’ella a Cízic <...>.

1075 – 77a. ‘χύτλα’· κυρίως τὰ μεθ’ ὕδατος ἔλαια, καταχρηστικῶς δὲ τὰ ἐναγίσματα καὶ αἱ χοαί. ‘πέλανοι’ δὲ πέμματα ποιά. Ἀττικοὶ δὲ πᾶν τὸ πεπηγὸς οὕτω λέγουσι. τὸ δὲ ‘Κύζικον ἐνναίοντες’ ἀντὶ τοῦ οἱ Κυζικηνοί. ‘Ίάονες’ δὲ διὰ τὸ ἀποίκους εἶναι Μιλησίων. καὶ γὰρ εἰς Μίλητον ὁ Νηλεὺς ἀποικίαν ἐστείλατο καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ Κύζικον μετὰ πολὺν χρόνον· ὄθεν καὶ τοὺς Κυζικηνοὺς Ἴωνας ἐκάλεσεν.

«Libacions»: Pròpiament, els olis amb aigua; de forma inadequada, els sacrificis i les libacions. «πέλανοι» són una mena de pastissets. Els àtics anomenen així tot allò sòlid. Diu «habitants de Cízic» en lloc d’*els cizicens*. «Jonis», perquè són colons dels milisis. En efecte, Neleu va enviar una colònia a Milet i d’allà fins a Cízic molt temps després, fet pel qual els cizicens també són anomenats jonis.

1098 – 1102a. ‘ἐκ γὰρ τῆς ἄνεμ<οι>’· ἐκ ταύτης τῆς Ῥέας καὶ γῆ καὶ θάλασσα καὶ οὐρανὸς συνέχεται. οἱ γὰρ φυσικοὶ αὐτὴν γῆν φυσιολογοῦσι καὶ τὴν πάντων ἀρμογὴν καὶ σύνδεσμον, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐτυμολογοῦσι παρὰ τὸ ρεῖν ἀεὶ καὶ ποιεῖν τείρεα. καὶ φυσικῶς ταύτης ἄνδρα τὸν Κρόνον φασίν, οἰοῦντι τὸν χρόνον μεταβολῆ τῶν ἀντιστοίχων· σύνεστι δὲ τῆ τῶν στοιχείων τάξει ἐξ ἀνάγκης ὁ χρόνος.

καὶ εἶτα λοιπὸν ἀλληγορικῶς τούτους τῶν θαλασσιῶν καὶ οὐρανίων καὶ χθονίων θεῶν πατέρας εἶναί φασι· μετὰ γὰρ τὴν τῶν στοιχείων θέσιν καὶ σύνδεσμον συνέβη καὶ θεοῦς καὶ θεῶν δυνάμεις καὶ διαφορὰς μαθεῖν τοὺς ἄνδρας καὶ τιμῆσαι.

«Car d'ella els ven<ts>»: Per ella, Rea, es mantenen units la terra, el mar i el cel. En efecte, els físics expliquen segons els principis naturals que ella és la terra, l'acoblament de totes les coses i allò que les uneix, i que el seu nom s'explica etimològicament a partir que sempre flueix, *ῥεῖν*, i crea astres, *τείρα*. I diuen que segons la llei de la natura Cronos és el seu marit, com *χρόνος* si es canvia la primera lletra; el temps, per necessitat, està acompanyat per l'ordre dels elements. Després, pel que fa a la resta, diuen que són els pares dels déus marins, celestes i ctònics; en efecte, després de l'ordenació dels elements i que la unió estigués en harmonia, els homes van comprendre els déus, els poders divins i la seva superioritat, i els van honorar.

1114 – 15a. «<ἠερόεν> στόμα Βοσπόρου· ἠερόεν οἶον ἀερώδες ἦτοι ὀμιχλώδες. Βόσπορος δὲ τὸ τῆς Προποντίδος στενόν, οὕτω κληθὲν ἀπὸ τῆς διανηξαμένης βοός, τῆς Ἰοῦς.

«<La tenebrosa> boca del Bòsfor»: *ἠερόεν* és com *ἀερώδες*, boirós, o *ὀμιχλώδες*, bromós. «Bòsfor» és l'estret de la Propòntida, anomenat així per la vaca Io, que el va travessar nedant.

1116. «καὶ πεδίον Νηπήιον· πεδίον Νηπειίας ἔστι περὶ Κύζικον. μνημονεύει δὲ αὐτοῦ καὶ Καλλίμαχος ἐν Ἐκάλῃ (fr. 45 Schn. = 101 Kapp)·

Ἐνηπειῆς ἦ τ' ἄργος, ἀοίδιμος Ἀδρήστεια.»

τὴν δὲ Νήπειαν Διονύσιος ὁ Μιλήσιος (FGH 32 F 9) πεδίον τῆς Μυσίας φησὶν εἶναι. ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν Μυσῶν Ὀλυμπος θυγατέρα Ἰάσου ἔγημεν, Νήπειαν ὄνομα, καὶ κατώκησεν ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ, ὃ νῦν καλεῖται Νηπειίας πεδίον. Ἀπολλόδωρος (FGH 244 F 175) δὲ φησι Νηπειίας πεδίον ἐν Φρυγίᾳ. ὁ δὲ Καλλίμαχος φησιν ἐν Ὑπομνήμασι (fr. 100^h 3 Schn.) Νέμεσιν εἶναι τὴν τὸ πεδίον κατέχουσιν. ἔστι δὲ καὶ πόλις καλουμένη Ἀδρήστεια ἀπὸ <Ἀδράστου> τοῦ ἰδρυσαμένου. ὁ δὲ Ἀπολλώνιος ἑκατέρων μέμνηται, τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ πεδίου· φησὶ γάρ· ἄστὺ τε καὶ πεδίον

Νηπήτιον Ἀδρηστείης'. τῆς δὲ πόλεως καὶ Ὅμηρος μνημονεύει (B 828): 'οἱ δ' ἄρ' Ἀδρήστειαν εἶχον'.

«I la plana Nepea»: La plana Nepea és al voltant de Cízic. Cal·límac també l'esmenta a *Hècale*: «On és la inerta Nepea, la famosa Arestea.» Dionisi de Milet diu que Nepea és una plana de Mísia. En efecte, el rei dels misis, Olimp, va casar-se amb la filla de Jasos, anomenada Nepea, i va establir-se en aquesta plana que ara s'anomena plana Nepea. Apol·lodor diu que la plana Nepea és a Frígia. Cal·límac diu als *Comentaris* que Nèmesis és la mestressa de la plana. Hi ha també una ciutat nomenada Adrastea per <Adrast>, el seu fundador. Però Apol·loni esmenta tots dos, la ciutat i la plana; en efecte, diu: «La ciutat i la plana Nepea d'Adrastea». Homer també esmenta la ciutat: «Els qui habitaven Adrastea.»

1126 – 31a. 'ένναέτιν Φρυγίης, Τιτίην θ' ἄμα' [περὶ] τῶν Ἰδαίων Δακτύλων καλουμένων πρώτους <τούτους> φησὶν εἶναι καὶ παρέδρους τῇ μητρὶ τῶν θεῶν, ἀκολουθῶν Μαιανδρίῳ λέγοντι Μιλησίους, ὅταν θύωσι τῇ Ῥέα, προθύειν Τιτία καὶ Κυλλήνῳ. εἰσὶ δὲ οὗτοι τῶν Ἰδαίων Δακτύλων 'μοιρηγέται' καὶ μητρὸς θεῶν 'πάρεδροι'. Καλλίστρατος δὲ ἐν τῇ β' τῶν Καθ' Ἡράκλειαν περὶ Τιτίου φησὶν (fr. 2 M. IV 354): 'ὁ δὲ Τιτίας ἦρως ἐγχώριος, ὃν οἱ μὲν μυθεύουσι παῖδα Διός, οἱ δὲ τὸν πρεσβύτατον τῶν Μαριανδυνῶ τοῦ Κιμμερίου παιδῶν, δι' ὃν μάλιστα τὸ ἔθνος ἠϋξῆται καὶ προάγεται ἔτι εἰς εὐδαιμονίαν· ἀπεθεώθη δὲ ὑπὸ Μαριανδυνῶν'. καὶ Προμαθίδας δὲ ἐν τοῖς Περὶ Ἡρακλείας (fr. 1 M. III 201) λέγει περὶ Τιτίου, ὅστις ἦν, καὶ Θεοφάνης (FGH 188 F 2). ὅτι δὲ νύμφη τῆς 'Οιαξίδος' γῆς 'δραξαμένη' τοὺς καλουμένους Ἰδαίους Δακτύλους ἐποίησε, παρὰ Στησιμβρότου (FGH 107 F 12 b) εἴληφε. <...> καὶ ὅτι διὰ τῶν χειρῶν διερρύησαν, Δακτύλους κληθῆναι. Σοφοκλῆς δὲ αὐτοὺς Φρύγας καλεῖ ἐν Κωφοῖς Σατύροις (fr. 364 Pearson).

«Habitant de Frígia, i juntament amb ella, Tícias»: [amb relació a]ls anomenats dàctils de l'Ida, diu que <aquests> són els primers i els assistents de la mare dels déus, seguint a Meandri, que diu que els milesis, quan sacrifiquen a Rea, ofereixen un sacrifici abans a Tícias i Cil·lè. Dels dàctils de l'Ida, aquests són «guies del destí» i «assistents» de la mare dels déus. Cal·lístrat, al llibre II de *Sobre Hèraclès*, diu sobre Tícias: «Tícias és un heroi local, uns expliquen que és fill de Zeus; altres, que és el

més gran dels fills del cimmeri Mariandí, per qui el poble s'ha engrandit moltíssim i encara avança cap a la prosperitat; i va ser deïficat pels mariandins». Promàtidas, a *Sobre Hèracles*, diu sobre Tícias qui era; també Teòfanès. Que una nimfa, «després d'haver agafat un grapat» de terra «eàxida», va crear els anomenats dàctils de l'Ida, l'ha pres d'Estesímbrot. [...] I que es van anomenar dàctils perquè es van escolar per les mans. Sòfocles, a *Sàtirs sords*, els anomena frígis.

b. 'Δάκτυλοι Ἰδαῖοι'· ἐκατέρους πέντε φασὶ τούτους εἶναι, δεξιούς μὲν τοὺς ἄρσενας, ἀριστεροὺς δὲ τὰς θηλείας. Φερεκύδης (FGH 3 F 47) δὲ τοὺς μὲν δεξιούς κ' λέγει, τοὺς δὲ εὐωνύμους λβ'. γόητες δὲ ἦσαν καὶ φαρμακεῖς, καὶ δημιουργοὶ σιδήρου λέγονται πρῶτοι καὶ μεταλλεῖς γενέσθαι· ἀριστεροὶ μὲν αὐτῶν, ὡς φησι Φερεκύδης (v. supra), οἱ γόητες, οἱ δὲ μεταλλεύοντες δεξιοί. ὠνομάσθησαν δὲ ἀπὸ τῆς μητρὸς Ἰδης. ὡς <δὲ> Ἑλλάνικός (FGH 4 F 89) φησι, Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἐκλήθησαν, ὅτι ἐν τῇ Ἰδῇ συντυχόντες τῇ Ῥέα ἐδεξιώσαντο τὴν θεὸν καὶ τῶν δακτύλων αὐτῆς ἦψαντο. ὡς δὲ Μνάσεας ἐν τῷ α' Περὶ Ἀσίας (fr. 26 M. III 154), Ἰδαῖοι Δάκτυλοι λέγονται ἀπὸ τοῦ πατρὸς Δακτύλου καὶ τῆς μητρὸς Ἰδης. ὁ δὲ τὴν Φορωνίδα συνθεῖς γράφει οὕτως (fr. 2 Kinkel):

ἔνθα γόητες

Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί' ἔναιον,
 Κέλμις Δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων,
 εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης,
 οἱ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστιο
 εὔρον ἐν οὐρείησι νάπαις ἰόντα σίδηρον
 ἦνεγκάν τ' ἐς πῦρ καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔτευξαν.'

«Els dàctils de l'Ida»: Diu que aquests eren cinc de cada sexe, a la dreta els homes, i a l'esquerra les dones. Ferecides parla de vint a la dreta i trenta-dos a l'esquerra. Eren fetillers i mags, i es diu que van ser els primers artesans del ferro i del metall; d'ells, segons diu Ferecides, a l'esquerra eren els fetillers, i a la dreta, els qui treballaven el ferro. Van rebre el seu nom per la seva mare Ida. Segons diu Hel·lanic, <però>, van anomenar-se dàctils de l'Ida perquè, després de trobar-se amb Rea a l'Ida, van saludar la deessa i van tocar els seus dits. Segons Mnàseas, al llibre I de *Sobre*

Àsia, es diuen dàctils de l'Ida pel seu pare Dàctil i la seva mare Ida. L'autor de la *Forònida* escriu això: «Allà vivien els fetillers de l'Ida, els homes frigis muntanyencs: Calmis, el gran Damnameneu i el fort Acμό, els destres servents de la muntanyana Adrestea, els que primers van descobrir l'art del molt astut Hefest en els boscatges muntanyans, van portar el ferro fosc cap al foc i van fabricar obres il·lustres.»

1165a. 'Ρυνδακίδας'· 'Ρυνδακός ποταμός ἐστὶ Φρυγίας, οὗ μνημονεύει Βακχυλίδης (fr. 67 B. III 588 = 50 Blass-Snell). <...> ταῖς δὲ ἀληθείαις τάφος ἐστὶ τοῦ Βριάρεω, κατὰ τὴν ἔξοδον. Καλλίμαχος δὲ ἱστορεῖ περὶ τοῦ ποταμοῦ ἐν τῷ Περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν (fr. 100° 2 Schn.) καὶ Δημήτριος ὁ Σκήψιος ἐν Τρωικῷ διακόσμῳ (fr. 71 Gaede).

«Del Ríndac»: El Ríndac és un riu frigi, el que esmenta Baquilides. <...> En realitat, però, és el lloc de sepultura de Briàreos, a l'altura de la desembocadura. Cal·límac parla del riu a *Sobre els rius d'Àsia*, també en parla Demetri d'Escepsis al *Catàleg troià*.

b. 'Ρυνδακός' ποταμός Φρυγίας ὁ νῦν Μέγιστος, πρὸς ᾧ καὶ Αἰγαίωός τινος ἥρωος Μυσοῦ τάφος. 'Ρυνδακός δὲ ὡς Αἰακός.

El «Ríndac» és un riu de Frígia, ara el Megist, prop del qual és la tomba d'un heroi misi, Egeó. Ríndac, com Èac.

c. 'μέγα τ' ἠρίον'· γράφεται καὶ 'μέγα τε ρίον'. καὶ τὸ μὲν 'ρίον' ἐστὶν ὄρος ἥτοι ἀκρωτήριον, τὸ δὲ 'ἠρίον' μνημεῖον.

ὁ δὲ περὶ τοῦ Αἰγαίωος μῦθος ὑπὸ Δημητρίου φέρεται τοῦ Σκηψίου (v. sch. a). Κιναίθων δὲ ἐν τῇ Ἡρακλείᾳ φησὶν, ὅτι Αἰγαίων καταγωνισθεὶς ὑπὸ Ποσειδῶνος κατεποντίσθη εἰς τὸ νῦν λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου 'ἠρίον Αἰγαίωος', τὸν αὐτὸν καὶ Βριάρεων καλῶν. περὶ δὲ τῆς κλήσεως τοῦ πελάγους <...> μὲν ἐν τῷ τρίτῳ τῆς Νησιάδος φησὶν ἐν τούτοις· 'τὸ Αἰγαῖον πέλαγος οἱ μὲν ἀπὸ τῆς περὶ Κάνας Αἰγὸς ἐπώνυμον γεγονέναι φασίν, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Καρυστίας τῆς Αἰγαίης ὀνομαζομένης. αἱ μὲν γὰρ Αἰγαί, ἔνθεν τὸν Ποσειδῶνα παραγίνεσθαι φασί, κατὰ Πελοπόννησόν εἰσιν ἐν

τοῖς περὶ Κριῖσαν τόποις. εἰσὶ δὲ τινες, οἱ διὰ τὸ θεωρεῖσθαι δι' ὄλου τοῦ πελάγους τὴν παρακειμένην γῆν'. τὸν δὲ Αἰγαίωνα Ἡσίοδος (Theog. 149) φησιν Οὐρανοῦ καὶ Γῆς· Βριάρεως δὲ καὶ Αἰγαίων καὶ Γύης ὁ αὐτὸς λέγεται συνωνύμως. Εὐμηλος δὲ ἐν τῇ Τιτανομαχίᾳ (Titan. fr. 2 Kinkel 6) τὸν Αἰγαίωνα Γῆς καὶ Πόντου φησὶ παῖδα, κατοικοῦντα δὲ ἐν τῇ θαλάσσει τοῖς Τιτᾶσι συμμαχεῖν. καὶ Ἴων φησὶν ἐν διθυράμβῳ (fr. 11 B. II 255) ἐκ μὲν τοῦ πελάγους αὐτὸν παρακληθέντα ὑπὸ Θέτιδος ἀναχθῆναι φυλάζοντα τὸν Δία, Θαλάσσης δὲ παῖδα. ἄλλοι δὲ θαλάσσιον θηρίον φασὶ τοῦτον.

«μέγα τ' ἠρίον, "i el gran túmul"»: S'escríu també «μέγα τε ρίον, "i el gran promontori"». «ρίον» és una muntanya o bé un promontori, i «ἠρίον», una tomba.

El mite sobre Egeó és transmès per Demetri d'Escepsis. Cinetó, a *Sobre Hèracles*, diu que Egeó, després d'haver estat vençut per Posidó, va ser enfonsat en la mar cap a l'ara anomenat per Apol·loni «túmul d'Egeó», anomenant-lo també Briàreos. Sobre la denominació del mar, <...> diu al tercer llibre de la *Nesiada*: «El mar Egeu, uns diuen que ha estat anomenat així per Aïx, al voltant de Cana; altres, per Carístia, anomenada Egea. En efecte, Eges, des d'on es diu que Posidó es presentava, és prop del Peloponnès, als voltants de Crisa. Hi ha alguns que diuen que és perquè es pot veure la terra propera per tot el mar». Hesíode diu que Egeó és fill d'Úranos i Gea; i que se l'anomena Briàreos, Egeó i Gies amb significat semblant. Eumel, a la *Titanomàquia*, diu que Egeó és fill de Gea i Pont, que viu al mar i que és aliat dels titans. Ió diu en un ditirambe que va ser cridat i conduit cap amunt per Tetis perquè tingués cura de Zeus, el fill de Talassa. Altres diuen que és un monstre marí.

d. 'μέγα τ' ἠρίον'· γράφεται καὶ 'μέγα τε ρίον Αἰγαίωπος'. <κακῶς>· οὐ γὰρ τὸ ὄρος, ἀλλὰ τὸ μνημεῖον δηλοῖ. ὁ δὲ περὶ τοῦ Αἰγαίωπος μῦθος ἐστὶν οὗτος. φυγὼν ἐκ τῆς Εὐβοίας ἦλθεν εἰς τὴν Φρυγίαν κάκεῖ τὸν βίον ἐτελεύτησεν· γίγας δὲ ἦν. οὕτως Ταρραῖος (fr. 11 a Linnenkugel *De Lucillo Tarrh., Diss. Monast. 1926, 93*).

«μέγα τ' ἠρίον, "i el gran túmul"»: S'escríu també «μέγα τε ρίον Αἰγαίωπος, "i el gran promontori d'Egeó"». És <incorrecte>, ja que no mostra una muntanya, sinó una tomba. Aquest és el mite sobre Egeó: després de fugir d'Eubea, va arribar a Frígia i hi va morir; era un gegant. Així ho explica Tarreu.

1167 – 68b. ‘μεσσόθεν ἄξεν’· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν φησὶ καταλελειφθαι τὸν Ἡρακλέα ἐν Κίῳ· οἱ δὲ ἐν Ἀφεταιῖς, ἐπειδὴ ἑτεροκλινῆ τὴν Ἀργὴν ἐποίει, Ἔφορος δὲ ἐν α΄ (FGH 70 F 14a) ἀποδεδρακέναι αὐτὸν δι’ Ὀμφάλην.

«Va trencar pel mig [el rem]»: Per aquest motiu diu que van abandonar Hèracles a Cios; segons altres, a Àfetes, perquè feia que Argo estigués inclinada d’un costat; Èfor, al llibre I, diu que ell va fugir per Òmfale.

1177 – 78a. ‘Κιανίδος’· περιφραστικῶς τὴν Κίον. ἔστι δὲ πόλις Μυσίας ἀπὸ Κίου τοῦ ἀφηγησαμένου τῆς Μιλησίων ἀποικίας, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Κιανῶν πολιτείᾳ (fr. 471 Rose 1555 b 31). κατώκησαν δὲ αὐτὴν πρῶτον Μυσοί, ἔπειτα Κᾶρες, τρίτον Μιλήσιοι. καὶ ποταμὸς δὲ ἔστιν οὕτως ὀνομαζόμενος, τὴν πόλιν παραρρέων, οὗ μνημονεῦει Σκύλαξ ὁ Καρυανδεύς (Peripli maris interni fr. 2 GGM. I, XXXIV).

«Ciànida»: Parla de forma perifràstica de Cios. És una ciutat de Mísia que rep el seu nom per Cios, el cap de la colònia milèsia, com explica Aristòtil a la *Constitució dels cians*. S’hi van establir primer els misis, després els caris, i en tercer lloc els milesis. Hi ha un riu així anomenat que flueix a prop de la ciutat, el que esmenta Escílax de Carianda.

1207b. ‘τόφρα δ’ Ὑλας’· τὸν Ὑλαν ὁ μὲν Ἀπολλώνιος Θειοδάμαντός φησιν υἱὸν εἶναι, Ἑλλάνικος (FGH 4 F 131b) δὲ Θειομένους. Ἀντικλείδης δὲ ἐν Δηλιακοῖς (FGH 140 F 2) ἱστόρησεν οὐ τὸν Ὑλαν εἰς τὴν ὑδρείαν ἐξεληλυθέναι, ἀλλὰ τὸν Ὑλλον, καὶ ἀνεύρετον γενέσθαι. ἐγένοντο δὲ πολλοὶ ἐρώμενοι Ἡρακλέους· Ὑλας, Φιλοκτῆτης καὶ Δίομος καὶ Πέρινθος καὶ Τρίγξ, ἀφ’ οὗ πόλις τῆς Λιβύης. Σωκράτης δὲ ἐν τῷ Πρὸς Εἰδόθεόν (fr. 9 M. IV 498) φησὶ τὸν Ὑλαν ἐρώμενον Πολυφήμου καὶ οὐχ Ἡρακλέους γενέσθαι. Ὄνασος δὲ ἐν α΄ Ἀμαζονικῶν (FGH 41 F 1a) ἀληθέστερον τὴν ἱστορίαν ἐκτίθεται, οὐχ ἠρπάσθαι αὐτὸν ὑπὸ νυμφῶν, ἀλλὰ κατηνέχθαι αὐτὸν εἰς κρήνην καὶ οὕτως ἀποθανεῖν.

ἀπρεπὲς δὲ νεανίαν ὑδρίαν βαστάζειν· Ὅμηρος (η 20) δὲ πρεπόντως παρθένον. πιθανώτερον δὲ ἦν ἀμφορέα εἰπεῖν, ὡς Καλλίμαχος (fr. 546 Schn.).

«Mentre, Hilas»: Apol·loni diu que Hilas és fill de Tiodamant; Hel·lanic, de Tiomenes. Anticlides, a les *Històries de Delos*, va contar que no va ser Hilas qui va desaparèixer després d'haver-se'n anat a buscar aigua, sinó Hil·los. Molts van esdevenir amants d'Hèracles: Hilas, Filoctetes, Díom, Perint i Trinx, de qui rep el nom una ciutat de Líbia. Sòcrates, a *Contra Idoteu*, diu que Hilas va esdevenir l'amant de Polifem i no d'Hèracles. Onasos, al llibre I de *De les Amàzons*, exposa un relat més veritable: no va ser endut per les nimfes, sinó que va caure a una deu i així va morir.

És improcedent que un jove transporti una hídria; Homer, de manera decent, diu que ho fa una noia. Era més versemblant parlar d'una àmfora, com Cal·límac.

1212 – 19a. 'νηπιάχοντα'· Ἡρακλῆς γήμας Δηιάνειραν τὴν Οἰνέως θυγατέρα καὶ διάγων ἐν Καλυδῶνι, ἐν συμποσίῳ Κύαθον [ἦτοι] τὸν Οἰνέως οἰνοχόον, Ἀρχιτέλους δὲ παῖδα, πλήξας κονδύλω ἀνεῖλεν, ὅτι αὐτῷ τὰ ποδάνιπτρα [ὔδατα] ἀγνοῶν ἐπὶ τῶν χειρῶν ἐπέχεεν. φεύγων οὖν τὸν φόνον καὶ σὺν τῇ γαμετῇ στελλόμενος ἀνεῖλεν ἐν Εὐήνῳ ποταμῷ Νέσσον Κένταυρον, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος (fr. 147 B. II 428) ἱστορεῖ. ἔπειτα προῖὼν ἔφερεν καὶ Ὑλλον τὸν υἱὸν καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Δρυοπίαν —ληστρικὸν δὲ τὸ ἔθνος ὁμοροῦν τοῖς Μηλιεῦσιν, ὡς Φερεκύδης ἐν τῇ γ' (FGH 3 F 19) φησίν—, τοῦ παιδὸς πεινῶντος καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ Λίχα ἀπολιμπανομένου, συντυχῶν τῷ Θειοδάμαντι ἠτεῖτο ὀλίγην τροφήν. ὁ δὲ οὐκ ἐδίδου. ὀργισθεὶς δὲ ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἀποσπάσας αὐτοῦ τὸν ἕνα βοῦν, θύσας εὐωχεῖτο. ὁ δὲ Θειοδάμας ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν ἐστράτευσε καθ' Ἡρακλέους, καὶ εἰς τοσαύτην ἀνάγκην κατέστη ὁ Ἡρακλῆς, ὡς καὶ τὴν γυναῖκα Δηιάνειραν καθοπλίσαι, καὶ λέγεται καὶ κατὰ τὸν μαζὸν τότε τετρῶσθαι. περιγενόμενος δὲ αὐτῶν καὶ ἀνελὼν τὸν Θειοδάμαντα ἐδέξατο τὸν τούτου υἱὸν Ὑλαν, καὶ τὸ πᾶν δὲ ἔθνος διὰ τὴν ληστείαν μετώκισεν <εἰς τὴν Πελοπόννησον>, ἵνα τῇ πολλῇ τῶν ἀνθρώπων ἐπιμιξία τοῦ ληστρικοῦ ἤθους ἀπόσχωνται. <...> περὶ Τραχίνα τὴν Θεσσαλικὴν πόλιν καὶ τὴν Οἴτην τὸ ὄρος πρὸς τοῖς ὄροις τῆς Φωκίδος. τούτων δὲ καὶ ὁ Καλλίμαχος (fr. 410 Schn.) μέμνηται. Φερεκύδης δὲ ἐν τῷ β' (FGH 3 F 8) φησίν, ὅτι Πολυδώρα τῇ Δαναοῦ μίσηται Σπερχειὸς ὁ ποταμός, τῶν δὲ γίνεται Δρύοψ, ἀφ' οὗ Δρύοπες καλοῦνται· οἰκοῦσι δὲ ἐπὶ τῷ Σπερχειῷ ποταμῷ.

«Quan era infant»: Hèracles, després de casar-se amb Deianira, la filla d'Eneu, i de passar el temps a Calidó, en un simposi va matar Cíatos, [certament] el coper d'Eneu, el fill d'Arquíteles, en colpir-lo amb un puny perquè per error li va vessar a les mans [l'aigua] per al rentat de peus. Així doncs, exiliant-se per l'assassinat i acompanyat per la seva esposa, va matar el centaure Nessos al riu Evè, com conta Arquíloc. Després, mentre avançava, portava el seu fill Hil·los i va arribar a Driopia —un poble de pirates que limita amb els melieus, com diu Fericides al llibre III—; com que el nen tenia gana i el pedagog Licas s'havia quedat enrere, quan va trobar-se amb Tiodamant li va demanar una mica de menjar, però ell no li'n va donar. Hèracles, enfurit, després d'endur-se el seu únic bou, el va sacrificar i va encebar-se. Tiodamant, després d'anar-se'n cap a la ciutat, va fer la guerra contra Hèracles, i Hèracles es va trobar en tan gran necessitat que fins i tot va armar la seva dona Deianira; i es diu que llavors va ser ferida al pit. Després de vèncer-los i matar Tiodamant, va acollir el seu fill Hilas i va deportar tot el poble <cap al Peloponnès> per la pirateria, per tal que en relacionar-se amb un gran nombre de persones desistissin del seu tarannà de pirata. <...> Al voltant de la ciutat tessàlia de Traquis i de la muntanya Eta, prop de les fronteres de la Fòcida. També ho esmenta Cal·límac. Fericides, al llibre II, diu que el riu Esperqueu es va unir amb Polidora, la filla de Dànaos, i d'ells va néixer Dríops, per qui reben el nom els dríops; viuen al voltant del riu Esperqueu.

d. 'Δρυόπεσσι βαλέσθαι'· Δρύοπες ἔθνος περὶ τὸν Παρνασσὸν ἄδικον, ὃ κατεπολέμησεν Ἡρακλῆς καὶ μετέστησεν εἰς Πελοπόννησον. ὠνομάσθησαν δὲ ἀπὸ Δρύοπος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Δίας τῆς Λυκάονος.

«Va abatre els dríops»: Els dríops són un poble sense justícia a l'entorn del Parnàs que Hèracles va sotmetre per la guerra i va desplaçar cap al Peloponnès. Rep el seu nom per Dríops, el fill d'Apol·lo i Dia, la filla de Licàon.

1234 – 39b. 'αὐτίκα δ' ἦγε'· Θεόκριτος ἐν τοῖς Βουκολικοῖς ἐν τῷ Ὑλᾷ ἐπιγραφομένῳ (XIII 46 sqq.) ὑπὸ πασῶν φησιν αὐτὸν τῶν νυμφῶν ἠρπάσθαι. Ὅνασος δὲ ἐν τῷ α' τῶν Ἀμαζονικῶν (FGH 41 F 1b) πεσόντα τὸν Ὑλαν φησὶν ὑποβρύχιον

γενέσθαι. καὶ Νίκανδρος ἐν τῷ β' τῶν Ἑτεροιομένων (fr. 48 NTA) ὑπὸ πασῶν φησιν αὐτὸν ἀρπαγῆναι νυμφῶν· ὁ δὲ Ἀπολλώνιος ὑπὸ μιᾶς.

«De sobte dirigia»: Teòcrit, a les *Bucòliques*, al títol *Hilas*, diu que va ser endut per totes les nimfes. Ònasos, al llibre I de les *Amàzones*, diu que Hilas, en caure, va quedar submergit. Nicandre, al llibre II de les *Metamorfosis*, diu que va ser endut per totes les nimfes; segons Apol·loni, en canvi, per una.

1241a. 'Εἰλατίδης'· γράφεται καὶ 'Εἰλασίδης'. κατὰ γὰρ τινὰς Ἐλάσου υἱός ἐστιν ὁ Πολύφημος, κατὰ δὲ τινὰς Ποσειδῶνος. γυναῖκα δὲ ἔσχεν ὁ Πολύφημος Λαιονόμην, Ἡρακλέους ἀδελφὴν, Ἀμφιτρώωνος καὶ Ἀλκμήνης θυγατέρα.

«Πlàtida» s'escriu també «Πlàsida». En efecte, segons alguns, Polifem és fill d'Èlasos; segons altres, de Posidó. Polifem tenia com esposa Laònome, la germana d'Ἡèraclès, la filla d'Amfitrió i Alcmena.

1276 – 77a. 'ὕψι δὲ νηός'· ἀνασπάσαντες τὰς ἀγκύρας καὶ τοῦ ὄρμου ἀνακινήσαντες τὴν ναῦν. γελοῖος δὲ Ἔφορος (FGH 70 F 42a) νομίζων πρῶτον Ἀνάχαρσιν τὴν διπλὴν ἄγκυραν εὐρηκέναι· πρεσβύτεροι γὰρ Ἀναχάρσιδος οἱ Ἀργοναῦται.

«Damunt la nau»: Llevant les àncores i posant en marxa la nau des del dic d'ancoratge. Èfor és ridícul quan creu que Anacarsis va ser el primer a inventar l'àncora doble: en efecte, els argonautes són més antics que Anacarsis.

1289 – 91a. 'Τελαμῶνα δ' ἔλεν χόλος'· οὗτος γὰρ πάνυ Ἡρακλέους γέγονεν ἐταῖρος, ὃς καὶ [εἰς] πολλοὺς ἄθλους αὐτῷ συνεμάχησεν καὶ εἰς Ἴλιον συνέπλευσεν καὶ συνεπολέμησεν Ἀμαζόνας καὶ τὸν Ἀλκυονέα ἀνεῖλεν, ὡς καὶ ὁ Πίνδαρος (Nem. IV 25 sqq., Isthm. VI 26 sqq.) ιστορεῖ. ὁ δὲ Βουκόλος ἀπλῶς αὐτοὺς ἔφη φίλους εἶναι (Theocr. XIII 38).

'οἱ μίαν ἄμφω ἐταῖροι ἀεὶ δαίνοντο τράπεζαν.'
ὁ δὲ λόγος· καθέζη ὡς ἔτυχες ἤσυχος.

Ἀπολλώνιος μὲν οὖν ἀπολελεῖφθαί φησι τὸν Ἡρακλέα περὶ Κίον ἐκβάντα ἐπὶ τὴν Ὑλα ζήτησιν· Διονύσιος δὲ ὁ Μιτυληναῖος (FGH 32 F 6b) συμπεπλευκέναι φησὶ τὸν ἥρωα τοῖς ἀριστεύουσιν ἕως Κόλχων καὶ τὰ περὶ Μήδειαν συμπεπραχέναι τῷ Ἴάσονι. ὁμοίως καὶ Δημαρέτης (FGH 42 F 2b). Ἡρόδοτος (FGH 31 F 41b) δὲ φησὶ μὴ συμπεπλευκέναι αὐτὸν τε καὶ τινὰς ἄλλους. Ἡσίοδος ἐν τῷ Κήκυκος γάμῳ (fr. 154 Rz.²) ἐκβάντα φησὶν αὐτὸν ἐφ' ὕδατος ζήτησιν τῆς Μαγνησίας περὶ τὰς ἀπὸ τῆς ἀφέσεως αὐτοῦ Ἀφετὰς καλουμένας ἀπολειφθῆναι. Ἀντίμαχος δὲ ἐν τῇ Λύδη (fr. 8 B. II 290) φησὶν ἐκβιβασθέντα τὸν Ἡρακλέα διὰ τὸ καταβαρεῖσθαι τὴν Ἀργὴν ὑπὸ τοῦ ἥρωος <...> καὶ Ποσειδίππος ὁ ἐπιγραμματογράφος (fr. 4 Schott *Posid. epigr., Diss. Berol. 1905, 106*) ἠκολούθησε καὶ Φερεκύδης (FGH 3 F IIIb). Ἐφορος δὲ ἐν τῇ ε' (FGH 70 F 14b) φησὶν αὐτὸν ἐκουσίως ἀπολελεῖφθαι πρὸς Ὀμφάλην τὴν Λυδῶν βασιλεύουσαν. ἰδίως δὲ Ἀντικλείδης ἐν τῇ β' τῶν Δηλιακῶν (FGH 140 F 2) Ὑλλων φησὶ τὸν Ἡρακλέους υἱὸν ἀποβάντα ἐφ' ὕδωρ μὴ ὑποστρέψαι.

«La còlera va apoderar-se de Telamó»: En efecte, aquest és sens dubte company d'Hèraclès, que va combatre plegats amb ell [a] moltes lluites, va navegar-hi cap a Ílion, va fer la guerra a les Amàzones com a aliat seu i va matar Alcioneu, com explica Píndar. Búcol deia que simplement eren amics: «Aquells amics que sempre menjaven ensems en una sola taula.» L'explicació: tu hi seus estant en silenci.

Així doncs, Apol·loni diu que Hèraclès va ser abandonat prop de Cios quan va partir a la recerca d'Hílas. Dionisi de Mitilene diu que l'heroi ha navegat juntament amb els qui excel·leixen en valor fins al país dels colcs i ha ajudat Jàson amb els afers sobre Medea. Demàrete ho explica de la mateixa manera. Herodor diu que no sols ell no hi ha navegat, sinó tampoc uns altres. Hesíode, en el *Matrimoni de Ceix*, diu que després d'haver partit de Magnèsia a la recerca d'aigua va ser abandonat a prop de les anomenades Àfetes pel seu abandonament, *ἄφρασις*. Antímac, a *Lide*, diu que després que Hèraclès hagués estat fet desembarcar perquè Argo se sobrecarregava per l'heroi <...> i Posidip, l'escriptor d'epigrames, va estar-hi d'acord; també Ferecides. Èfor, al llibre V, diu que ha estat deixat voluntàriament per anar amb Òmfale, que regnava sobre els lidis. Anticlides, de manera pròpia, diu al llibre II de les *Històries de Delos* que Hil·los, el fill d'Hèraclès, després d'anar-se'n a per aigua, no va retornar.

1300 – 05a. ‘εἰ μὴ Θρηκίσιον’· τούτους Ἡρακλῆς ἀνεῖλεν ὕστερον εὐρώων περὶ Τήνων τὴν νῆσον, ἣ παράκειται Δήλῳ. Νίκανδρος δέ φησιν οὕτως (fr. 113 NTA)· ‘ἐπειδὴ Ἡρακλῆς ἐμνησικάκει τῷ Βορέᾳ’. Ὅμηρος (O 26)·

‘τὸν σὺ ξὺν Βορέῃ ἀνέμῳ πεπιθοῦσα θυέλλας.’

Αἰνησίδαμος δὲ ἐν Τηνιακοῖς (M. IV 286), ἐπειδὴ τὸν Ἡρακλέα ξενίσαντες ἐνήδρευσαν αὐτὸν φονεῦσαι βουλόμενοι.

«Si [els dos fills] del traci [Bòreas] no»: Hèracles els va matar després de trobar-los al voltant de l'illa de Tenos, que és a prop de Delos. Nicandre diu així: «Ja que Hèracles tenia rancúnia contra el Bòreas». Homer diu: «Tu després d'aplacar les tempestats amb l'ajut del vent Bòreas». Segons diu Enesidem a la *Història de Tenos*, després d'acollir Hèracles com a hoste, li van parar una emboscada perquè volien assassinar-lo.

b. ‘ἄθλων γὰρ Πελίαο’ ἕως τοῦ ‘ἀμφ’ αὐτοῖς’· ὅτι Ἡρακλῆς ἀνεῖλε τοὺς Βορεάδας διὰ τὸ κωλύσαι τὴν ναῦν ὑποστρέψαι πάλιν εἰς τὴν Μυσίαν, φησὶν Ἀπολλώνιος. Σῆμος (fr. 18 M. IV 495) δέ φησι διὰ τὸ λειφθῆναι δρόμῳ τὸν Ἡρακλέα ὑπὸ τῶν Βορεαδῶν, Στησίμβροτος (FGH 107 F 19) δέ, ὅτι διαφορὰν ἔσχον πρὸς τὸν Ἡρακλέα περὶ τῶν δεδομένων δώρων ὑπὸ Ἰάσονος τοῖς ἀριστεῦσι. Νίκανδρος δὲ ὁ Κολοφώνιος ἐν τῇ α’ τῶν Οἰταϊκῶν (fr. 15 NTA) φησι Βορέαν αἴτιον γεγονέναι τοῦ θανάτου τῶν προειρημένων διὰ τοῦ χειμάσαι τὸν Ἡρακλέα εἰς Κῶ ὑποστρέφοντα.

«Els jocs en honor de Pèlias» fins a «al voltant d'ells»: Apol·loni diu que Hèracles va matar els Borèades per haver impedit fer girar de nou la nau cap a Mísia. Semos diu que perquè Hèracles havia estat deixat enrere pels Borèades a la cursa; i Estesímbrot, perquè van tenir un desacord amb Hèracles sobre els regals que Jàson va donar als millors. Nicandre de Colofó, al llibre I de l'*Etaica*, diu que Bòreas és el culpable de la mort dels esmentats prèviament per promoure tempestes contra Hèracles quan tornava a Cos.

c. ‘δεδουπότος’· μετὰ γὰρ τὸν θάνατον Πελίου ἀνιόντας ὡς ἐπὶ τὴν πατρίδα τοὺς Βορεάδας ἐκ τοῦ ἐπιταφίου αὐτοῦ ἀγῶνος συντυχῶν Ἡρακλῆς καὶ ὑπομνησθεὶς αὐτοῦ τούτου, ὅτι αὐτὸν ἀναζητηθῆναι ἐκόλυσαν, ἀνεῖλεν αὐτοὺς ἐν Τήνῳ τῇ νήσῳ.

«Ressona»: En efecte, després de la mort de Pèlias, quan els Borèades van salpar amb la intenció de tornar a la pàtria dels jocs fúnebres en el seu honor, com que Hèracles va topar-se amb ells i va recordar que havien impedit que el busquessin, els va matar a l'illa de Tenos.

1306 – 08. 'στήλας τε δύο'· τῶν δύο τάφος ἐστὶν ἐν Τήνῳ τῆ νήσῳ καὶ στήλαι, ὧν τὴν ἑτέραν πάντως συμβαίνει ὑπὸ ἀνέμου κινεῖσθαι τοῦ Βορέου τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

«Dues esteles»: A l'illa de Tenos són les seves dues tombes i esteles; almenys una de les quals s'esdevé que es belluga pel vent del Bòreas, el seu pare.

1310a. 'τοῖσιν δὲ Γλαῦκος'· Γλαῦκος Πολύβου παῖς, Ἀνθηδόσιος τὸ γένος —ἢ δὲ Ἀνθηδὼν Βοιωτικὴ πόλις, ὡς καὶ Ὅμηρος (B 508) 'Ἀνθηδόνα τ' ἐσχατόωσαν'—, ἀλιεὺς τὴν τέχνην, ὃς πολλῶν ποτε ἰχθύων εὐτυχήσας ἄγρην μεταξὺ τῆς ὁδοῦ ἀποκαμῶν ἀπέθετο τὸ φορτίον τῶν ἰχθύων. ὁ δὲ εἷς τούτων ἀθάνατον φαγὼν βοτάνην ἀνέζησε. λαβὼν δὲ καὶ ὁ Γλαῦκος, φαγὼν καὶ αὐτὸς ἀπεθεώθη. εἶτα ὡς εἰς ἄκρον γήρως ἤρχετο, μηκέτι φέρων ἐδίσκευσεν ἑαυτὸν εἰς θάλασσαν καὶ ἐτιμήθη ὡς θαλάσσιος δαίμων. καὶ τὸν ἰχθὺν τὸν γλαῦκον ἀπ' αὐτοῦ κεκληῖσθαι λέγουσι.

«[Se]’ls [va aparèixer] Glauc»: Glauc és el fill de Pòlib, antedoni d'origen — Antèdon és una ciutat beòcia, com diu Homer: «Antèdon, que és situada a l'extrem»—, pescador d'ofici, qui una vegada, després d'haver tingut sort amb una pesca molt nombrosa, com que es va cansar durant el camí, va depositar la càrrega dels peixos. Un d'ells, després de menjar una planta, va reviure com immortal. Glauc també la va agafar, la va menjar i va ser divinitzat. Després, quan arribava a un màxim grau de vellesa, ja no ho va suportar més i es va llançar al mar, i va ser honorat com una divinitat marina. Es diu que el peix glauc rep el seu nom per ell.

1321 – 23a. 'προχοῆσι Κίσιον'· ποταμὸς Μυσίας, ἀφ' οὗ ἢ Κίσιος ὁμωνύμως τῷ ποταμῷ. ἐτελεύτα γὰρ Πολύφημος τοῖς Χάλυσι μαχόμενος· ἔστι δὲ ἔθνος Σκυθικόν.

«En les boques del Cios»: És un riu de Mísia, de qui rep el nom la Cios homònima del riu. En efecte, Polifem va morir lluitant contra els càlifs; és un poble escític.

1346. ‘ἐπόνυμον ἄστν’· ἀντὶ τοῦ ὁμώνυμον τοῦ ποταμοῦ. καὶ γὰρ Κίος ὁ ποταμὸς καὶ ἡ πόλις. ὠνόμασται δὲ ὁ ποταμὸς ἀπὸ Κίου τοῦ ἡγησαμένου Μιλησίων.

«Ciutat erònima»: En lloc d'*homònim del riu*. En efecte, Cios és tant el riu com la ciutat. El riu ha estat anomenat així per Cios, el cap dels milesis.

1355 – 57a. ‘ἐυκτιμένης τε μέλονται Τρηχῖνος’· Τραχὶν πόλις Θεσσαλίας, ἔνθα τοὺς παῖδας τῶν Μυσῶν ἐνόκισεν Ἡρακλῆς, ὅτε ἀντενέχυρα τοῦ Ὑλα ἐδέξατο αὐτούς. οὐχ ὑγιῶς δὲ τέθεικεν τὸ ‘αὐτόθι’· δηλωτικὸν γὰρ ἐστὶ τοῦ παρόντος τόπου, ἴσον τῷ (K 65)·

‘αὔθι μένειν, μὴ πως ἀβροτάζομεν ἀλλήλοιν.’

ἔδει δὲ εἰπεῖν τὸν ἀφεστῶτα τόπον, ὡς τό (κ 82 sq.) ‘ὅθι ποιμένα ποιμὴν ἠπύει’.

«Tenen cura de Traquis la ben construïda»: Traquis és una ciutat de Tessàlia, Hèraclès hi va establir els fills dels misis quan els va rebre d’Hilas com a garantia. No ha emprat l’«αὐτόθι», *just aquí*, de forma raonable, ja que és propi per a indicar el lloc on s’és present, de la mateixa manera que a: «Roman aquí, no sigui que ens perdem l’un a l’altre». Faltava dir el lloc que és lluny, com l’«allà on el pastor saluda el pastor».

c. ‘ρύσια’· τὰ ἀντί τινος ἐνέχυρα διδόμενα ὑπὲρ τῆς πράξεως. ὅτι δὲ Κιανοὶ ὄμηρα ἔδοσαν Ἡρακλεῖ καὶ ὤμοσαν μὴ λήξιν ζητοῦντες Ὑλαν καὶ φροντίδα ἔχουσι Τραχινίων διὰ τὸ ἐκεῖσε κατοικισθῆναι ὑφ’ Ἡρακλεῖ τοὺς ὀμηρεύσαντας, Κιναίθων ἱστορεῖ ἐν Ἡρακλείᾳ (Kinkel 212).

«Recompensa»: La garantia que es dona a canvi d’una acció. Cinetó conta a *Sobre Hèraclès* que els cians van donar ostatges a Hèraclès i van jurar que no pararien de buscar Hilas i que tenien cura dels traquinis perquè els ostatges havien estat establerts allà per Hèraclès.

3. COMENTARI MITOGRÀFIC DE L'ESCOLI 1.1212-19A

3.1. INTRODUCCIÓ

Cap al final del primer cant de les *Argonàutiques* trobem l'episodi del rapt de Hilas per les nimfes; Apol·loni relata com el jove se separa del grup per anar a cercar aigua i explica que Hilas havia estat criat des de petit per Hèracles, car se l'havia endut del país dels dríops després d'haver mort Tiodamant, el seu pare i rei dels dríops, i tot el poble a causa d'una disputa per un bou de llaurada. L'escoliasta amplia la informació que dona el poeta narrant què va portar Hèracles a travessar Driopia — l'exili a conseqüència d'haver mort accidentalment un jove— i el motiu de la disputa. A més, explica què va succeir amb els dríops després de la guerra —segons l'escoliasta, Hèracles no va occir tot el poble— i quin era el seu origen.

3.2. COMENTARI MITOGRÀFIC

Ηρακλῆς γήμας Δηιάνειραν τὴν Οἰνέως θυγατέρα: La major part de les fonts⁶ afirmen que Deianira és filla d'Eneu; tanmateix, n'hi ha d'altres que la fan filla de Dionís⁷ o de Dexàmenos, el rei d'Òlenos.⁸

καὶ διάγων ἐν Καλυδῶνι, ἐν συμποσίῳ Κύαθον [ἦτοι] τὸν Οἰνέως οἰνοχόον, Ἀρχιτέλους δὲ παῖδα, πλῆξας κονδύλω ἀνεῖλεν, ὅτι αὐτῷ τὰ ποδάνιπτρα [ὔδατα] ἀγνοῶν ἐπὶ τῶν χειρῶν ἐπέχεεν: Ens han arribat versions diverses sobre aquest mite; tanmateix, totes coincideixen que va ocórrer a Calidó, durant un banquet a casa d'Eneu, llevat de Pausània,⁹ que explica que el lloc dels fets va ser Fliàsia, on es trobava en aquell moment Hèracles, i va ser Eneu qui hi va viatjar des d'Etòlia per fer-li una visita.¹⁰ No s'acostuma a especificar quan va succeir, tot i que Diodor Sícul¹¹ indica que va ser tres anys després del matrimoni d'Hèracles amb Deianira. No hi ha

6 Ant. Lib., *Met.*, 2; Apollod., *Bibl.*, 1.8.1, 2.7.5, 2.8.1; Bacchyl., 5.165-175; Diod. Sic., 4.34.1; 4.37.3; esc. a *Il.*, 9.584; esc. a Licòfron, 50; Hyg., *Fab.*, 36, 240, 243; Paus., 2.23.5; Serv., 8.299; Strab., 10.2.19; Soph., *Trach.*, *passim*.

7 Apollod., *Bibl.* 1.8.1; Hyg., *Fab.*, 129.1.

8 Hyg., *Fab.*, 33.1. El nom de la filla de Dexàmenos varia segons l'autor: a Apollod., *Bibl.*, 2.5.5 és Mnesímaca, mentre que a Diod. Sic., 4.33.1 és Hipòlita, i a Paus., 5.3.3. es parla de dues filles, Teronice i Terèfone.

9 Paus., 2.13.8.

10 Antonetti (1990: 280) defensa que la història del coper mort accidentalment per Hèracles és d'origen etoli.

11 Diod. Sic., 4.36.1.

acord amb el nom de la víctima ni qui era: se l'anomena, a part de Cíatos,¹² Eurínom,¹³ Àrquias,¹⁴ Ènom,¹⁵ Ènom¹⁶ i Quèrias;¹⁷ Cíatos, el nom que dona l'escoliasta, es vincula amb el *κύαθος*, un vas que s'emprava com a cassó per servir el vi de la cratera a les copes.¹⁸ A algunes versions del mite no s'especifica quina funció compleix a la casa d'Eneu, tot i que es diu que, durant el banquet, dona aigua a Hèracles,¹⁹ li serveix,²⁰ o li aboca aigua a les mans,²¹ com s'explica més endavant a l'escoli; algunes versions parlen d'ell com el coper d'Eneu,²² i altres el fan parent seu.²³ En general, se'l fa fill d'Arquíteles, només Nicandre²⁴ l'anomena fill de Piles i germà d'Antímac. Pel que fa a l'homicidi, s'acostuma a dir que Hèracles el va matar d'un cop de puny,²⁵ però Pausànias²⁶ diu que va fer-ho amb un cop de dit. Quant al motiu, tampoc no hi ha acord: mentre que algunes versions no en donen cap,²⁷ Diodor Sicul només esmenta que va ser per un error en el servei;²⁸ segons Pausànias, va ser perquè a Hèracles no li va agradar la beguda que li havia servit;²⁹ o, com diu l'escoliasta de Licòfron, perquè el jove li havia donat un cop a la mà amistosament.³⁰ Aquesta última versió justifica l'acció de l'heroi dient que havia begut massa —aquesta versió podria tenir un rerefons còmic, car la principal característica d'Hèracles com a personatge còmic és la seva exagerada inclinació vers el menjar i el beure, com s'aprecia també a la iconografia; tanmateix, aquesta característica ja és present en la figura mítica de l'heroi: hi ha nombrosos episodis del mite d'Hèracles on se'l mostra menjant-se tot un

12 Nicandre, cita a Ath. 9.80; Paus 2.13.8.

13 Diod. Sic., 4.36.1.

14 Hel·lanic, FGH 4 F 2.

15 Apollod., *Bibl.*, 2.7. 6; Herodor, FGH 31 F 33.

16 Esc. a Licòfron, 50.

17 *Forònida*, cita a Ath. 9.80.

18 Cuartero i Iborra 2012: 125, nota 420. Cf. Antonetti (1990: 280), que defensa que el nom clarament metafòric de Cíatos, que no faria referència al cassó per a passar el vi, sinó que estaria vinculat a l'aigua, confirma que la versió original del mite és la que narra Hel·lanic, en què el jove dona aigua a Hèracles.

19 Hel·lanic, FGH 4 F 2.

20 Diod. Sic., 4.36.1; Nicandre, cita a Ath. 9.80.

21 Apollod., *Bibl.*, 2.7.6.

22 Paus., 2.13.8.

23 Apollod., *Bibl.*, 2.7.6; esc. a Licòfron, 50.

24 Nicandre, cita a Ath. 9.80.

25 Apollod., *Bibl.*, 2.7.6; esc. a Licòfron, 50; Hel·lanic, FGH 4 F 2.

26 Paus., 2.13.8.

27 Apollod., *Bibl.*, 2.7.6; Hel·lanic, FGH 4 F 2; Nicandre, cita a Ath. 9.80.

28 Diod. Sic., 4.36.1.

29 Paus., 2.13.8.

30 Esc. a Licòfron, 50.

bou o dos, com relata Píndar,³¹ o bevent litres de beguda. És especialment habitual la menció d'aquesta inclinació de l'heroi a la literatura: Pausània,³² per exemple, explica una competició entre Lepreu i Hèracles de menjar-se un bou³³—, i altres també destaquen que va ser una mort involuntària,³⁴ car Hèracles, sense adonar-se'n, va colpir-lo amb massa força. L'escoli a Apol·loni sembla ser l'única font que dona la versió que Hèracles va donar mort a Cíatos per haver-li vessat a les mans l'aigua per al rentat de peus.

Trobem un patró narratiu similar al mite de l'Heraclida Tlepòlem, qui va donar mort a l'oncle matern del seu pare, Licimni, i, en conseqüència, va exiliar-se a Rodes. Com en el cas de l'homicidi de Cíatos, hi ha versions diverses: d'una banda, Homer³⁵ i Estrabó³⁶ no esmenten el motiu de l'homicidi ni com es va dur a terme; d'altra banda, Diodor Sicul³⁷ fa al·lusions a un conflicte entre ambdós, com Píndar,³⁸ que diu que Licimni va morir a mans de Tlepòlem d'un cop de bastó; i d'altra banda, Pseudo-Apol·lodor³⁹ i l'escoliasta de Píndar⁴⁰ estan d'acord amb el poeta que Tlepòlem va occir Licimni amb un bastó, però destaquen que va ser un homicidi involuntari: Pseudo-Apol·lodor relata que Licimni va passar pel mig mentre Tlepòlem colpejava un criat amb el bastó, mentre que a l'escoli a Píndar es diu que Tlepòlem havia llançat el bastó contra un bou.⁴¹ Totes les versions parlen del consegüent exili de Tlepòlem, motivat, segons Homer, perquè havia estat intimidat per la resta d'Heraclides i els seus fills.

φεύγων οὖν τὸν φόνον καὶ σὺν τῇ γαμετῇ στελλόμενος ἀνεῖλεν ἐν Εὐήνω ποταμῷ Νέσσον Κένταυρον, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος ἱστορεῖ: Els autors vinculen la mort de Cíatos amb el conegut mite de la mort del centaure Nessos: tot i que Hèracles és perdonat per la mort del noi,⁴² car havia estat accidental, l'heroi decideix exiliar-se

---

31 Fr. 168 Snell-Maehler, cita a García Soler 2015: 143.

32 Paus., 5.5.4.

33 García Soler 2015: 143-144.

34 Apollod., *Bibl.*, 2.7.6; Diod. Sic., 4.36.1; Nicandre, cita a Ath. 9.80.

35 Hom., *Il.*, 2.653-670.

36 Strab., 14.2.6.

37 Diod. Sic., 4.58.5.

38 Pind., *Ol.*, 7.20-30.

39 Apollod., *Bibl.*, 2.8.2.

40 Esc. a Pind., *Ol.*, 8.36c.

41 Cuartero i Iborra (2012: 137, nota 475) opina que aquesta versió devia explicar un sacrifici de què no tenim cap notícia.

42 Apollod., *Bibl.*, 2.7.6.

voluntàriament,⁴³ seguint el patró narratiu que hem vist anteriorment, juntament amb Deianira i el seu fill Hil·los,⁴⁴ i és durant aquest exili quan, en voler creuar el riu Evè, Nessos intenta violar Deianira mentre l'ajudava a passar a l'altra riba, motiu pel qual Hèracles li dona mort.⁴⁵ Ovidi,⁴⁶ que no esmenta la mort de Cíatos, relata que l'heroi i Deianira, casats de nou, es troben amb Nessos quan es dirigien a Tebes. Pausànias⁴⁷ hi està en desacord: segons explica, després de la mort del jove, s'erigeixen al costat del temple d'Apol·lo a Fliàsia, on succeeixen els fets, unes escultures que representen Cíatos passant una copa a Hèracles.⁴⁸ La mort accidental del coper es pot comparar amb la mort, també accidental, i posterior divinització d'herois joves com, per exemple, Jacint;⁴⁹ a més, era habitual el fet que un heroi donés mort a un jove que posteriorment seria venerat juntament amb ell. En aquest cas, s'honoren Cíatos i Hèracles a un lloc important per al culte a Hebe, que hi tenia un temple i conservava la funció de copera dels déus que li havien pres a favor de Ganimedes.⁵⁰

ἔπειτα προῖὼν ἔφερον καὶ Ὑλλον τὸν υἱὸν καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Δρυοπίαν — ληστρικὸν δὲ τὸ ἔθνος ὁμοροῦν τοῖς Μηλιεῦσιν, ὡς Φερεκύδης ἐν τῇ γ' φησίν—, τοῦ παιδὸς πεινῶντος καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ Λίχα ἀπολιμπανομένου, συντυχὼν τῷ Θειοδάμαντι ἠτέϊτο ὀλίγην τροφήν. ὁ δὲ οὐκ ἐδίδου. ὀργισθεὶς δὲ ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἀποσπάσας αὐτοῦ τὸν ἕνα βοῦν, θύσας εὐώχεϊτο: Licas apareix com a herald⁵¹ o simplement com a servent⁵² d'Hèracles, sempre vinculat amb la mort de l'heroi. L'escoli a Apol·loni és l'única font on es parla d'ell com a pedagog del fill d'Hèracles i Deianira. La major part de les fonts⁵³ que parlen del conflicte entre Hèracles i els dríops no n'expliquen la causa, o, si l'expliquen, difereix molt de la que llegim a

43 Apollod., *Bibl.*, 2.7.6; Diod. Sic., 4.36.1; esc. a Licòfron, 50; Hel·lanic, FGH 4 F 2. A l'escoli a Licòfron i a la *Biblioteca* d'Apol·lodor s'explica que l'heroi decideix marxar a l'exili a la casa de Ceix, a Traquis. Cuartero i Iborra (2012: 125, nota 420) comenta que l'exili voluntari d'Hèracles sembla ser l'*αἴτιον* d'una norma prejurídica que substitueix la venjança de sang, i el mite deu remetre a un ritu de pas.

44 Diod. Sic., 4.36.1.

45 Per a un relat més detallat del mite, cf., entre d'altres, Apollod., *Bibl.*, 2.7.6 i Ov., *Met.*, 9.98 i s.; i per a la mort de l'heroi, vinculada alhora amb la mort del centaure, cf., especialment, Soph., *Trach.*

46 Ov., *Met.*, 9.103-4.

47 Paus., 2.13.8.

48 L'acte de lliurar la copa recorda al final d'un ritus d'iniciació, en què l'erastés ofereix una copa a l'erómenos, tot i que aquí seria al contrari. Cf. Jourdain-Annequin 1989: 372.

49 Cf. Antonetti 1990: 280.

50 Jourdain-Annequin 1989: 368.

51 Soph., *Trach.*, *passim*.

52 Hyg., *Fab.*, 36.1.

53 Hdt., 8.31, 8.43, 8.73.2; Paus., 4.34.9; Strab., 8.6.13; *Suda*, 'Δρύοπες'.

l'escoli;⁵⁴ trobem, però, una versió similar, tot i que bastant resumida,⁵⁵ a la *Biblioteca* de Pseudo-Apol·lodor:⁵⁶ Hèracles, mancat d'aliment, en arribar al país dels dríops roba un dels bous que menava Tiodamant⁵⁷ i celebra un banquet.⁵⁸ Trobem la mateixa història a la *Suda*,⁵⁹ tot i que s'hi explica que va ser mentre buscava el senglar d'Erimant que es va veure en la necessitat de demanar aliment als dríops i no li'n van donar. Segons Apol·loni,⁶⁰ la disputa pel bou només va ser un pretext per declarar la guerra als dríops. Alguns autors⁶¹ relaten un mite etiològic, semblant al que es narra a l'escoli, que justifica un sacrifici amb imprecacions que feien els lindis en honor d'Hèracles: l'heroi va demanar menjar a un llaurador⁶² per a Hil·los, però l'home s'hi va negar i el va injuriar, motiu pel qual Hèracles va sacrificar un del seus bous per alimentar el fill; l'home va continuar injuriant-lo, segons Filòstrat, fins i tot li va llançar pedres, i Hèracles, rient-se'n, va dir que mai no havia gaudit tant d'un banquet com d'aquest amb imprecacions.⁶³ Cuartero veu en aquest mite la fundació del sacrifici del bou domèstic; en efecte, el relat fa pensar en un dels procediments d'alienació que s'hi feien servir, en què l'autor del sacrifici era algú extern a la comunitat:

Un estranger o bé un natural del país que s'expulsa temporalment i que es torna a admetre després de purificat del seu crim. Els insults *proferits des de lluny*, sols o acompanyats de llançament de pedres (Filòstrat), reforcen la circumstància d'alienació, de marginalitat. En aquest sentit cal entendre l'acció apotropaica i benèfica de tantes injúries rituals. (Cuartero i Iborra 1998: 20)

---

54 Diod. Sic., 4.37.1.

55 Cuartero i Iborra (1998: 18) defensa que el motiu és que l'autor considera aquest mite un duplicat de la fundació del sacrifici de Lindos de què parlem més endavant.

56 Apollod., *Bibl.*, 2.7.7.

57 En aquest cas, Tiodamant no és el rei dels dríops, sinó Laògoras (Apollod., *Bibl.*, 2.7.7), car Pseudo-Apol·lodor, aquí, no segueix la mateixa font que l'escoliasta d'Apol·loni (Cuartero i Iborra 1998: 18).

58 Cf. Jourdain-Annequin (1989: 490), que argumenta que si no es deixa clar que Hèracles robés el bou perquè passava fam és perquè, com explica Apol·loni (*Argon.*, 1.1218-19), el robatori va ser un pretext per declarar la guerra als dríops.

59 *Suda*, 'Δρύοπες'.

60 Ap. Rhod., *Argon.*, 1.1218-19.

61 Apollod., *Bibl.*, 2.5.11; Conon, *Narr.*, 11; Philostr., *Imag.*, 2.24.

62 Filòstrat (*Imag.*, 2.24) l'anomena Tiodamant, com el rei dels dríops.

63 Es creu que podria fer referència a aquest episodi, o a un de similar, el passatge de Píndar esmentat anteriorment (v. nota 31), en què algú expressa admiració per la velocitat amb què Hèracles s'empassa dos bous (García Soler 2015: 143).

ὁ δὲ Θειοδάμας ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν ἐστράτευσε καθ' Ἡρακλέους, καὶ εἰς τοσαύτην ἀνάγκην κατέστη ὁ Ἡρακλῆς, ὡς καὶ τὴν γυναῖκα Δηϊάνειραν καθοπλίσαι, καὶ λέγεται καὶ κατὰ τὸν μαζὸν τότε τετρῶσθαι: Les úniques fonts que esmenten el caràcter guerrer de Deianira són Pseudo-Apol·lodor,⁶⁴ que comenta que, a més de conèixer l'art de la guerra, sabia conduir el carro, i Nonnos de Panòpolis,⁶⁵ un autor ja tardà, que, com l'escoliasta d'Apol·loni, fa esment de la participació de Deianira en la guerra contra els dríops, comparant-la amb una amàzona.

περιγενόμενος δὲ αὐτῶν καὶ ἀνελὼν τὸν Θειοδάμαντα ἐδέξατο τὸν τούτου υἱὸν Ὑλαν: Llevat de Nicandre,⁶⁶ que afirma que Hilas era fill de Ceix, totes les fonts⁶⁷ estan d'acord que era fill de Tiodamant —o Tiomenes, com l'anomena Hel·lanic⁶⁸—, rei dels dríops,⁶⁹ i que se'l va endur, després de matar el pare, com a escuder i amant a l'expedició dels argonautes. Tanmateix, Diodor Sícul,⁷⁰ que dona una versió historicista i racionalitzant del mite i mostra habitualment una preocupació per la cronologia, explica que la guerra entre Hèracles i els dríops va succeir en un altre moment històric,⁷¹ i diu que l'heroi va emportar-se la filla de Filant, rei dels dríops, que li va donar com a fill Antíoc.

καὶ τὸ πᾶν δὲ ἔθνος διὰ τὴν ληστείαν μετόκισεν <εἰς τὴν Πελοπόννησον>, ἵνα τῇ πολλῇ τῶν ἀνθρώπων ἐπιμιξία τοῦ ληστρικοῦ ἥθους ἀπόσχονται. <...> περὶ Τραχίνα τὴν Θεσσαλικὴν πόλιν καὶ τὴν Οἴτην τὸ ὄρος πρὸς τοῖς ὄροις τῆς Φωκίδος. τούτων δὲ καὶ ὁ Καλλίμαχος μέμνηται: A la *Suda*⁷² s'esmenta el fet que els dríops, un poble sense justícia,⁷³ van ser assentats de nou per Hèracles. Heròdot⁷⁴ diu que, després que l'heroi i els melieus els expulsessin de Driopia, van establir-se a Hermíone i a Àsine, al Peloponnès. Pausànias⁷⁵ està d'acord que els habitants d'Àsine eren originàriament dríops, i afegeix que van ser duts allà després que Hèracles els portés com a ofrena per

64 Apollod., *Bibl.*, 1.8.1.

65 Nonnus, *Dion.*, 35.88-91.

66 Cita a Ant. Lib., *Met.*, 26.1.

67 Ap. Rhod., *Argon.*, 1.131-2, 1211-20; Hyg., *Fab.*, 14.11, 271.2; *Suda*, "Ὑλαν κραυγάζειν".

68 Esc. a Ap. Rhod., *Argon.*, 1.131.

69 Cf. nota 57.

70 Diod. Sic., 4.37.1.

71 Dues generacions després del regnat de Dríops, segons Paus., 4.34.9.

72 *Suda*, 'Δρύοπες'.

73 Com explica Cuartero i Iborra (2012: 127, nota 425), «el país anomenat Dòrida havia dut abans el nom de Driòpida: són dues formes d'un derivat de δρύς 'alzina', l'arbre que sovint està en l'origen de la humanitat. D'aquest "primitivisme" es deriva la condició "deslleial" d'aquest poble».

74 Hdt., 8.31, 8.43, 8.73.2.

75 Paus., 4.34.9.

a Apol·lo a Delfos i el déu ordenés que els dugués al Peloponnès. Estrabó⁷⁶ també afirma que Àsine està poblada per dríops, però dona dues versions de per què s'hi van traslladar: o bé van ser-hi conduïts per Hèracles, o bé per l'arcadi Dríops.⁷⁷ Diodor Sícul⁷⁸ en dona una altra versió: Hèracles, amb ajut dels melieus, expulsa els dríops del seu territori després de donar mort al rei Filant perquè aquest havia profanat el temple de Delfos; alguns dels dríops van cap a Eubea, on funden Carist; altres naveguen fins a Xipre; i la resta troben asil gràcies a Euristeu, qui els ajuda a fundar al Peloponnès les ciutats d'Àsine, Hermíone i Eíones. El fet que la guerra entre Hèracles, a qui es dona un paper d'heroi civilitzador,⁷⁹ i els dríops acabi amb l'expulsió dels segons, que funden noves ciutats al Peloponnès —segons algunes versions, amb l'ajut d'Euristeu o d'Hèracles mateix— es vincula amb el retorn dels Heraclides,⁸⁰ o la invasió dòria del Peloponnès, car, com explica el mite, després de la Guerra de Troia els descendents de l'heroi envaeixen la península amb el pretext de recuperar les ciutats que havien pertangut al seu avantpassat, i aquí es mostra com Hèracles participa a la fundació d'aquestes ciutats, segons la versió, fins i tot per ordre divina.

Φερεκύδης δὲ ἐν τῷ β' φησίν, ὅτι Πολυδώρα τῇ Δαναοῦ μίσγεται Σπερχειῶς ὁ ποταμός, τῶν δὲ γίνεται Δρύοψ, ἀφ' οὗ Δρύοπες καλοῦνται· οἰκοῦσι δὲ ἐπὶ τῷ Σπερχειῶ ποταμῷ: A part de Ferecides,⁸¹ Nicandre⁸² és l'únic autor que diu que Dríops era fill d'Esperqueu i la danaide Polidora; tanmateix, al fragment de Ferecides citat a l'escoli, no es llegeix el nom d'aquest riu, sinó del Peneu («Πηνειός»); i tot i que aquí l'escoliasta segueix Ferecides, en un altre escoli en dona una genealogia alternativa en què Dríops és fill d'Apol·lo i Dia, la filla de Licàon.⁸³ Pausània⁸⁴ explica que a la ciutat d'Àsine, on van establir-se els dríops, van erigir un temple a Apol·lo i un temple i una estàtua de Dríops, i celebraven uns ritus místics anuals en el seu honor, car els consideraven pare i fill. Es considera Dríops l'heroi epònim dels dríops,⁸⁵ i que se'l

76 Strab., 8.6.13.

77 Aquesta última versió és la que dona l'historiador Aristòtil, segons el testimoni d'Estrabó.

78 Diod. Sic., 4.37.1.

79 Jourdain-Annequin 1989: 490.

80 Cf. Thuc., 1.12.

81 FGH 3 F 8.

82 Cita a Ant. Lib., *Met.*, 32.

83 Esc. a Ap. Rhod., *Argon.*, 1.1212-19d.

84 Paus., 4.34.11.

85 Paus., 4.34.9.

faci fill d'un riu és una declaració d'auctoctonia;⁸⁶ segons Esteve de Bizanci,⁸⁷ però, els dríops reben el seu nom per Dríope, la filla d'Eurípil, o de Dríops mateix, com diuen altres autors.⁸⁸

---

86 Dowden 2005: 54.

87 Esteve de Bizanci, D239.23.

88 Nicandre, cita a Ant. Lib., *Met.*, 2.

4. CONCLUSIÓ

Com ha quedat exemplificat al segon apartat del treball, els escolis a Apol·loni contenen un nombre considerable de mitografia. Aquesta mitografia pot ser estudiada com una mena de corpus dins el mateix corpus escoliogràfic d'Apol·loni, des de diferents punts de vista, com l'estudi de fonts i el valor exegetíc que es dona a la mitografia. També pot acostar-nos a les fonts i al programa poètic i literari del mateix Apol·loni, i per altra banda, a tradicions locals de caràcter etiològic.

Val la pena fer un comentari de tot aquest material, per aquest motiu oferim, com a exemple, el comentari mitogràfic d'un dels escolis, per a l'elaboració del qual hem dut a terme un estudi comparatiu amb la resta de fonts literàries que ens donen informació sobre el mite que narra l'escolista per tal de poder conèixer les diferents tradicions, algunes de caràcter etiològic, i les concordances i divergències entre elles; amb el desig que aquest treball esdevingui un punt de partida per a un posterior estudi aprofundit de tot el material mitogràfic transmès entre els escolis a les *Argonàutiques*.

INDEX NOMINVM AVCTORVM

(Entre parèntesis quadrats si no s'esmenta el nom)

Ἀθηνικῶν – 916-18a Αἰνησίδαμος – 1300-05a Αἰσχύλος – 105-08a; 473; 636a; 769-73 Ἀλέξανδρος – 551a Ἀλκμάν – 146-49a Ἄνδρων – 45-47a Ἀντικλείδης – 1207b; 1289-91a Ἀντίμαχος – 211-15c; 1289-91a Ἀπολλόδωρος – 598-99; 1116 Ἀπολλώνιος – 1-4e; 40-41; 45-47a; 57-64a; [95-96]; 161-63; 211-15c; 551a; 558; 623-26a; [763-64a]; 1037-38b; 1063; 1116; 1165c; 1207b; 1234-39b; 1289-91a; 1300-05b Ἀριστόκριτος – 185-88a Ἀριστομένης – 164 Ἀριστοτέλης – 185-88c; 558; 916-18b; 1177-78a Ἀρμενίδας – 551a; 740-41a Ἀρχίλοχος – 1212-19a Ἀσκληπιάδης – 23-25a; 156-60b [Ἀσκληπιάδης (ὁ Μυρλεανός) – 623-26a] Βακχυλίδης – 1165a Δαΐμαχος – 558 Δηίοχος – 139-44a; 961-63; 974-76a; 1037-38b; 1063; 1065-66 Δημάγητος – 224-26a Δημαρέτης – 45-47b; 1289-91a Δημήτριος (ὁ Σκήψιος) – 230-33b; [238]; 1165a, c Διευχίδας – 118-21d; 516-18c Διονύσιος (ὁ Μιλήσιος ἢ Μιτυληναῖος) – 256-59; 1116; 1289-91a Διονύσιος (ὁ Χαλκιδεύς) – 558; 1024a Διονυσόδωρος – 916-18b	Διοσκορίδης – 740-41a Δοῦρις – 211-15c; 501 Ἐκαταῖος – 256-59; 551a Ἑλλάνικος – 40-41; 131; 146-49a; 161-63; 608; 769-73; 916-18a; 1126-31b; 1207b Ἐρατοσθένης – 482a Εὐδοξος – 922 Εὐμηλος – 146-49a; 1165c Εὐριπίδης – 636a Εὐφορίων – 40-41; 156-60a; 181; 1063 Ἐφορος – 974-76a; 1037-38b; 1167-68b; 1276-77a; 1289-91a Ἑραγόρας – 211-15c Ἑρακλέων – 769-73 Ἡρόδοτος – 1024a Ἡρόδωρος – 23-25a; 31-34a; 45-47a; 71-74; 139-44a; 185-88a; 211-15c; 747-51b; 936-49o; 1024a; 1289-91a Ἡσίοδος – 45-47a, b; [118-21a]; 156-60a; 482a; 730-31a; 747-51a; 769-73; 859-60a; 1165c; 1289-91a Θεόκριτος – 152; 1234-39b; [1289-91a] Θεόλυτος – 623-26a Θεόπομπος – 308b Θεοφάνης – 1126-31a Ἴβυκος – 146-49a; 287 Ἴδομενεύς – 916-18a Ἴων – 1165c

- Καλλίμαχος – 117; 185-88b; 509; 760-62c; 996-97; 1019; 1116; 1165a; 1207b; 1212-19a
- Καλλισθένης – 211-15c; 1037-38b
- Καλλίστρατος – 1126-31a
- Κιναίθων – 1165c; 1355-57c
- Κλέων (ὁ Κουριεύς) – 77-78; 587; 623-26a
- Λυσίμαχος (ὁ Ἀλεξανδρεύς) – 558
- Μαιάνδριος – 1126-31a
- Μένανδρος – 721-22
- Μναςέας – 131; 916-18b; 1126-31b
- Μυρσίλος – 609-19e
- Νεάνθης – 308b; 1063; 1065-66
- Νίκανδρος (ὁ Κολοφώνιος) – 419; 1234-39b; 1300-05a, b
- Νικοκράτης – 831
- Ξεναγόρας – 623-26a
- Ὅμηρος – 40-41; 45-47a; 57-64a; 87; 133-38; 146-49a; 152; [156-60a], [b]; 164; 176; 181; 284a; 482a; 516-18c; 526-27; 558; 587; 608; 735-37a; 760-62b, c; 794-96b; 831; 859-60a; [916-18b]; 922; 932-33a, b; 936-49q, r; 977; 1116; 1207b; 1300-05a; 1310a; [1355-57a]
- Ὅνασος – 1207b; 1234-39b
- Πείσανδρος – 152; 1195-96
- Πίνδαρος – 57-64a; 411; 752-58a; 1085-87b; 1289-91a
- Ποσειδίππος – 1289-91a
- Προμαθίδας – 1126-31a
- Πρόξενος – 97-100
- Πυθαγόρας – 643-48e
- Πυθαγορικοί – 643-48e
- Σῆμος – [1165c]; 1300-05b
- Σιμωνίδης – 211-15c; 763-64a
- Σκύλαξ (ὁ Καρυανδεύς) – 1177-78a
- Σουίδα – 57-64a; 554; 558
- Σοφοκλῆς – 580b; 769-73; 1126-31a
- Στάφυλος (ὁ Ναυκρατίτης) – 580b
- Στησίμβροτος – 1126-31a; 1300-05b
- Στησίχορος – 211-15c; 230-33b
- Σωκράτης – 40-41; 1207b
- Ταρραῖος – 185-88b; 1165d
- Φανόδικος – 211-15c; 419
- Φερεκύδης – 1-4e; 23-25a; 45-47a; 101-04b; 105-08a; 139-44a; 146-49a; 152; 185-88c; 211-15c; 230-33b; 411; 643-48e; 735-37a; 740-41a; 752-58a; 760-62b; 831; 1126-31b; 1212-19a; 1289-91a
- Φιλοστέφανος – 1024a
- Φιλόχορος – 516-18c
- Φορωνίς – 1126-31b
- φυσικοί – 1098-1102a
- Χαμαιλέον – 139-44a
- Χοιρίλος – 211-15c

INDEX NOMINVM PERSONARVM

(En negreta si el nom forma part del *lemma*; entre parèntesis quadrats si no s'esmenta el nom)

- Ἀβαρνίς (ἢ Ἀπαρνίς) – 932-33a
 Ἄβας – 77-78; 139-44a, d
 Ἀγαμέμνων – 916-18b
 Ἀγκαῖος – **164**; 185-88a, **c**
 Ἄδμητος – **49a**
 Ἀδρηστεία – 1126-31b
 Ἄδραστος – 1116
 Ἄδωνις – 932-33a
 Ἀθάμας – 139-44d; 230-33b; 763-64a; 927
 Ἀθηνᾶ – 109; 156-60a; **551a**; 763-64a; 955-60e
 Αἰακός – 207-09a
 Αἰγαία – 1165c
 Αἰγαῖος – 831
 Αἰγαῖος (ἢ Ποσειδῶν) – 831
 Αἰγαίων – 1165b, c, d
 Αἶγινα – 117
 Αἰγός – 1165c
 Αἶγυπτος – 1-4e
 Ἄιδης – 308b; 916-18b
 Αἰθαλίδης – **54-55a**; 643-48e, f
 Αἶθρα – 101-04a
 Αἰνεύς – 936-49p, q
 Αἰνήτη – 936-49q, r
 Αἴολος – 118-21c; 139-44d
 Αἴσων – 45-47a; 139-44d; [411]
 Αἰτωλός – 146-49b
 Ἀκάμας – 936-49q, r
 Ἄκαστος – 224-26a
 Ἄκμων – 1126-31b
 Ἀκρίσιος – 40-41
 Ἄκτωρ – 71-74; 558
 Ἀλάστωρ – 156-60b
 Ἀλεός – 161-63
 Ἀλθαία – 146-49a, 199-201a, b
 Ἀλκάθους – 516-18c
 Ἀλκαῖος – 747-51b
 Ἀλκιμέδη (ἢ Κλυμένης θυγάτηρ) – 45-47a; 230-33b; 256-59
 Ἀλκιμέδη (ἢ Φυλάκου θυγάτηρ) – 230-33b
 Ἀλκμήνη – 747-51a; 1241a
 Ἀλκυονεύς – 1289-91a
 Ἄλκων – **97-100**
 Ἀλωεύς – 482a
 Ἀλωιάδες – **482a**
 Ἀμαζόνες – 752-58a; 1289-91a
 Ἄμπυξ – 65
 Ἀμυθῶν – 118-21c; 139-44d
 Ἀμυμώνη – 133-38
 Ἄμυρος – 595-7c
 Ἀμφιάραος – 139-44a
 Ἀμφικτύων – 551a
 Ἀμφιτρύων – 747-51a; 1241a
 Ἀμφίων – 735-37a; 740-41a; 763-64a
 Ἀνάχαρσις – 1276-77a
 Ἀνδρομέδα – 747-51b
 Ἄντεια – 133-38
 Ἀντιμένης – 156-60b
 Ἀντινόη – 164
 Ἀντιόπη (ἢ Κλυτίου καὶ Ἰφίτου μήτηρ) – 87
 Ἀντιόπη (ἢ Νυκτέως θυγάτηρ) – 735-37a
 Ἀντιόπη (ἢ Ἀσωποῦ θυγάτηρ) – **735-37a**
 Ἀξίερος – 916-18b
 Ἀξιοκέρσα – 916-18b
 Ἀξιόκερσος – 916-18b
 Ἀπαρνίς (*vide* Πρίαπος) – 932-33a
 Ἀπόλλων – 23-25a; 40-41; 57-64a; 118-21a; 139-44a; 185-88a; 238;

- 308a, b; 475; 740-41a; 936-49p; 955-60e; 1212-19d
- Άργοναῦται – 31-34a; 45-47a; 57-64a; 211-15c; 643-48f; 769-73; [961-63]; 1037-38b; 1276-77a; **[1310a]**
- Ἄργος – 1-4e; 224-26a
- Ἄργος (ὁ Φρίξου υἱός) – 1-4e
- Ἀργώ – **1-4e**; 224-26a; 238; 526-27; 551a; 1167-68b; [1276-77a]; 1289-91a
- Ἀρεία – 185-88a
- Ἀρήνη – 152
- Ἄρης – 146-49a; 752-58a
- Ἄρκας – 161-63; 168-70
- Ἀρμονία – 916-18a
- Ἄρπινα – 752-58a
- Ἄρπιννα (ἡ Οἰνομάου ἵππος) – 752-58a
- Ἄρτεμις – 181; 288
- Ἀρχιτέλης – 1212-19a
- Ἄσια – 444
- Ἀστερία – 139-44a; 419
- Ἀστέριον – 156-60b
- Ἀστέριος (ἡ Ἀστερίων) – **176**
- Ἀστερίων (ἡ Ἀστέριος) – 176
- Ἀστυπάλαια – 185-88a
- Ἀσωπός – **117**; 735-37a; 752-58a
- Ἄταλάντη (ἡ Ἀρκαδική) – 769-73
- Ἄταλάντη (ἡ Ἰασίωνος θυγάτηρ) – **769-73**
- Ἄταλάντη (ἡ Σχοινέως θυγάτηρ) – 769-73
- Ἄτλας – 444; 916-18a
- Ἀυγείης – **172-73**
- Ἀυτόλυκος – 45-47a
- Ἀφείδας – 161-63
- Ἀφροδίτη – 609-19a, e; 763-64a; 932-33a, b
- Ἀχαιός (ὁ Ξούθου υἱός) – 242-43
- Ἀχαιός (ὁ Φθίου υἱός) – 284a
- Ἀχιλλεύς – **558**
- Βάκχαι – 636a
- Βελλεροφόντης – 133-38
- Βοιωτός – 230-33b
- Βορεάδαι – [1300-05a], b, c; [1306-08]
- Βορέας (ὁ ἄνεμος) – 211-15c, d; 1300-05a, b; 1306-08
- Βορέας (ὁ Στρυμόνος υἱός) – 211-15c
- Βουζύγη – 185-88a
- Βριάρεως – 1165a, c
- Βρόντης – 730-31a
- Γαῖα (ἡ Γῆ) – 181; 760-62b
- Γῆ (ἡ Γαῖα) – 760-62b, c; 1165c
- Γηγενέες – **936-49o**; 996-97
- Γίγαντες – 501
- Γλαῦκος – 146-49a; **1310a**
- Γύης – 1165c
- Γυρτώνη – 57-64a
- Δάκτυλοι Ἰδαῖοι – 1126-31a, **b**
- Δάκτυλος – 1126-31b
- Δαμάσικλος – 101-04b
- Δαμναμενεύς – 1126-31b
- Δαναός – 1-4e; 133-38; 230-33b; 752-58a
- Δάρδανος – 211-15c; 916-18a
- Δηϊάνειρα – 1212-19a
- Δηιδάμεια – 146-49a; 199-201a
- Δηίμαχος – 156-60b
- Δηιονεύς – 118-21d
- Δημήτηρ – 916-18a, b
- Δημοδίκη – 146-49a
- Δία – 1212-19d
- Δίομος – 1207b
- Διόνυσος – 115; 916-18b; 932-33a
- Διόσκουροι – 101-04a; 152; 1032
- Διοχθώνδης – 230-33b
- Δόλοψ – 587
- Δρύοψ – 131; 1212-19a, d
- Δωρίπη – 118-21d
- Εἰλασίδης (ἡ Εἰλατίδης; *vide* Πολύφημος) – 1241a

- Εἰλατίδης (ἢ Εἰλασίδης; *vide* Ζήτης (*vide* Βορεάδαι) – **211-15c**, d; Πολύφημος) – **1241a** [1300-05a]; [1306-08]
- Ἐλάρη – 181; 760-62b, c
- Ἐλασος (ἢ Ἐλατος) – 1241a
- Ἐλατος (ἢ Ἐλασος) – 40-41; 101-04b
- Ἐλένη – 101-04a
- Ἐλλη – 256-59; 927; 927
- Ἐλλην – 118-21c; 139-44d
- Ἐπειός – 172-73
- Ἐπίγονοι – 308b
- Ἐπιλέων – 156-60b
- Ἐποχος – 164
- Ἐργῖνος – 185-88a
- Ἐρευθαλίων – 164
- Ἐριβότης (ἢ Εὐρυβάτης) – **71-74**; 95-96
- Ἐριμήδη – 101-04b
- Ἐρμῆς – 54-55a; 224-26a; 587; 643-48e; 752-58a; 916-18b
- Ἐρμίπη – 230-33b
- Ἐρεχθεύς – 97-100
- Ἐτεοκλυμένη – 230-33b
- Εὐαγόρας – 156-60b
- Εὐανθεία – 936-49p
- Εὐξάντιος – 185-88a
- Εὐπολέμεια – 54-55a
- Εὐρυβάτης (ἢ Ἐριβότης) – 71-74; 95-96
- Εὐρύβιος – 156-60b
- Εὐρυθόη – 752-58a
- Εὐρυτίων – 71-74
- Εὔρυτος – 87
- Εὐρώπη – **181**
- Εὔσωρος – 936-49q, r
- Εὔφορβος – 643-48e
- Ζεύς – 57-64a; 101-04a; 117; 118-21c; 146-49a; 185-88a; 230-33b; 256-59; 308b; 509; 730-31a; 735-37a; 760-62b, c; 859-60a; 916-18a, b; 936-49a; 1126-31a
- Ζεύς (ὁ Θαλάσσης υἱός) – 1165c
- Ζήθος – 735-37a; 740-41a
- Ἡλέκτρα – **916-18a**
- Ἡλεκτρύων – 747-51a, b
- Ἡλεκτρούνη (ἢ Ἡλέκτρα) – 916-18a
- Ἡλεκτρονίδαι – [747-51a], b
- Ἡλιος – 172-73
- Ἡρα – 185-88b; 760-62b; **859-60a**; 932-33a; 996-97
- Ἡρακλῆς – 101-04a; 131; 156-60a; 172-73; 936-49o; 996-97; 1167-68b; 1207b; 1212-19a, d; 1241a; 1289-91a; 1300-05a, b, c; 1355-57a, c
- Ἡετίων (ἢ Ἰασίων) – 916-18a
- Ἡφαιστος – 859-60a; 1126-31b
- Θάλασσα – 1165c
- Θειοδάμας (ἢ Θειομένη) – 131; 1207b; 1212-19a
- Θειομένη (ἢ Θειοδάμας) – 131
- Θειομένης – 1207b
- Θεογνήτη – 45-47a
- Θέστιος – 146-49a
- Θέστωρ – 139-44a
- Θέτις – 582; 1165c
- Θέτις (ἢ Χείρωνος θυγάτηρ) – 558
- Θησεύς – **101-04a**
- Θόας – 601-04a; 620-21; 623-26a
- Θυιάδες (ἢ Βάγκαι) – **636a**
- Θυώνη (ἢ Σεμέλη) – 636a
- Ἰασίων – 769-73; 916-18a
- Ἰασος – 1116
- Ἰάσων – 31-34a; 45-47a; 139-44d; 230-33b; 411; 554; 1032; 1289-91a; 1300-05b
- Ἰδαῖα – 211-15c
- Ἰδας – 152; 475
- Ἰδη – 1126-31b
- Ἰδη (ἢ Δακτύλων μήτηρ) – 1126-31b
- Ἰδμων – 139-44a; **475**

- Ἰκάριος – 101-04b
 Ἰμβρασος (ἢ Παρθένιος) – 185-88b
 Ἰναχος – 580b
 Ἰξίων – 554
 Ἰπποδάμεια – 752-58a
 Ἰπποθόη – 747-51b
 Ἰππολύτη – 224-26a
 Ἰππόμενος – 207-09a
 Ἰππομένης – 769-73
 Ἰρος – 71-74
 Ἰσονόη – 230-33b
 Ἰτων – 551a
 Ἰτωνίς – **721-22**
 Ἰτωνίς (Ἀθηνᾶ) – 551a
 Ἰτωνος – 721-22
 Ἰφικλος – **45-47a, b**; 118-21a, **d**; 199-201a, **b**
 Ἰφιμεδεία – 482a
 Ἰφίτος – **[87]**; 207-09a
 Ἰφύς (ἢ Τίφους) – **105-108a**
 Ἰώ – 1114-15a
- Κάβειροι – 916-18b
 Κάδμος – 735-37a; 916-18a
 Καινεύς – 57-64a
 Κάλαϊς (*vide* Βορεάδαι) – **211-15c, d**; [1300-05a]; [1306-08]
 Καλλιόπη – 23-25a
 Κάλχας – 139-44a
 Κάνας – 1165c
 Κάνηθος – 77-78
 Κάνθος – **77-78**
 Καρυστία – 1165c
 Κάσμιλος – 916-18b
 Κάστωρ (*vide* Διόσκουροι) – 146-49a, [1037-38b]
 Κέκροψ – 95-96
 Κέλμης – 1126-31b
 Κενταύροι – 57-64a; 554
 Κέρβερος – 101-04a
 Κηφεύς – 161-63
 Κηφεύς (ὁ Ἄλεοῦ υἱός) – 161-63
- Κίος – 1177-78a; 1346
 Κλάρος – 308b
 Κλείτη – 974-76a; **1063**; 1065-66
 Κλεοπάτρα – 211-15c, d
 Κλέοχος – 185-88a
 Κλυμένη – 45-47b; 230-33b; 752-58a
 Κλύμενος – 185-88a
 Κλυτίος – **[87]**
 Κλυτοδώρα – 230-33b
 Κόδρος – 955-60e
 Κόρωνος – **57-64a**; 139-44a
 Κρέουσα – 211-15d
 Κρηθεύς – 49a; 118-21c; 139-44d; 601-04a
 Κρηθηίδα – 224-26a
 κριός – 256-59
 Κριός – 256-59
 Κρόνος – 554; 1098-1102
 Κύαθος – 1212-19a
 Κύζικος – 936-49a, p, q; 950a; 961-63; 974-76a; 1032; 1037-38b; 1063
 Κύζικος (ὁ Κυζίκου υἱός) – [1063]
 Κύκλωπες – **730-31a**; 763-64a
 Κύλληνος – 1126-31a
- Λάκιος (ἢ Ῥάκιος) – 308b
 Λαπίθαι – 40-41
 Λαπίθης – 40-41
 Λάρισα – 40-41; 580b; 1063
 Λαόδικος – 45-47a
 Λαοκόωσα – 152
 Λαοθόη – 139-44a
 Λαονόμη – 1241a
 Λαοφόνη – 146-49a
 Λέβης – 308b
 Λεύκιππος – 583-4b
 λέων (ὁ Νεμεαῖος) – 996-97
 Λήδα – 146-49a, **[b]**
 Λητώ – 181; 308a; 419
 Λίχας – 1212-19a
 Λυγκεύς – 118-21d
 Λυκάων – 168-70; 1212-19d

Λύκος – 185-88a
 Λυκοῦργος – 164

 μαινάδες (ἢ Βάκχαι) – 636a
 Μαίναλος – 168-70; 769-73
 Μαντώ – 308b
 Μαριανδυνός – 1126-31a
 Μειλανίων – 769-73
 Μελάμπους – 118-21a; 139-44d
 Μέλας – 922
 Μελέαγρος – 199-201b
 Μενότιος – 71-74
 Μέροψ – 974-76a; 977; 1063
 Μήδεια – 609-19e; 1289-91a
 Μήστωρ – 747-51b
 Μήτηρ Δινδυμῆ – [1126]
 Μίλητος – 185-88a
 Μινύας – 45-47b; **230-33b**
 Μινύαι – 230-33b
 Μινυήσιος – **763-64a**
 Μίνως – 185-88a
 Μοῦσαι – 740-41a
 Μόψος – **65**
 Μύρινα – 601-04a
 Μυρμιδῶν – 54-55a
 Μυρτίλος – 752-58a
 Μυρτώ – 752-58a

 Ναύβολος – 207-09a
 Ναύπλιος – 133-38
 Ναύπλιος (ὁ Ποσειδῶνος υἱός) – **133-38**
 Νέμεσις – 1116
 Νέσσος – 1212-19a
 Νέστωρ – 156-60a, b
 Νηλεΐδαι – **955-60e**
 Νηλεὺς – 156-60a, b; 172-73; 955-60e;
 1075-77a
 Νήπεια – 1116
 Νυκτεὺς – 172-73; 735-37a
 Νύμφαι – 1065-66; 1207b; 1234-39b

 Ξοῦθος – 242-43

 Ὀδυσσεύς – 916-18b
 Οἶαγρος – 23-25a
 Οἰνεύς – 1212-19a
 Οἰνήσις – 623-26a
 Οἰνόμαος – 752-58a
 Ὀλυμπος – 1116
 Ὀμφάλη – 1167-68b; 1289-91a
 Ὀρτυγία (ἢ Λητοῦς ἀδελφή) – 308a
 Ὀρφεύς – **23-25a**; 31-34a
 Ὀρχομενός – 230-33b; 760-62b
 Οὐρανός – 1165c

 Παιών – 230-33b
 Πάνθος – 643-48e
 Παντειδυία – 146-49a
 Παρθενία – 185-88b
 Παρθένιος (ἢ Ἴμβρασος) – 185-88b
 Πάτροκλος – 71-74
 Πειρίθοος – 101-04a
 Πεῖρος – 936-49q
 Πελασγός (ὁ Λαρίσης πατήρ) – 40-41
 Πελασγός (ὁ Ἰνάχου υἱός) – 580b
 Πελασγός (ὁ Ποσειδῶνος καὶ Λαρίσης
 υἱός) – 580b
 Πελίας – 224-26a; 1300-05b, c
 Πέλοψ – 516-18c; 752-58a; 763-64a
 Περύρης – 199-201a
 Περικλυμένη – 230-33b
 Περικλύμενος – **156-60a, b**
 Περινείκη – 207-09a
 Πέρινθος – 1207b
 Περσεύς – 747-51b
 Περσεφόνη – 101-04a; 916-18b
 Πηλεΐδης (Ἀχιλλεύς) – **558**
 Πηλεὺς – 224-26a; 582
 Πίασος – 1063
 Πλευρών – 146-49a
 Πλήξιππος – 199-201b
 Πολίμνια – 23-25a
 Πόλυς – 216-17a
 Πολυάρκη (ἢ Δάρδανος) – 916-18a

- Πόλυβος – 1310a
 Πολυδεύκης (*vide* Διόσκουροι) – 146-49a; 1037-38b
 Πολυδώρα – 152
 Πολυδώρα (ἡ Δαναοῦ θυγάτηρ) – 1212-19a
 Πολυφήμη – 45-47a
 Πολύφημος (ὁ Ἐλάτου/Ελάσου υἱός) – 40-41; 1207b; 1241a; 1321-23a
 Πολυφόντης – 118-21a
 Ποντεύς – 105-108a
 Πόντος – 1165c
 Ποσειδῶν – 40-41; 57-64a; 101-04a; 133-38; 156-60a; 179; 185-88a; 230-33b; 308b; 482a; 580b; 595-7c; 747-51b; 752-58a; 831; 1165c; 1241a
 Πρέσβων – 185-88a; 230-33b
 Πρίαπος – 932-33a, b
 Προῖτος – 133-38
 Πρόκρις – 211-15d
 Προμηθεύς – 444
 Πρωτεύς – 156-60a; 598-99; 929
 Πτερέλαος – 747-51b
 Πυλάων – 156-60b
 Πύρρος – 643-48e

 Ῥάκιος (ἡ Λάκιος) – 308b
 Ῥέα – 1098-1102; 1126-31a, b
 Ῥήγη – 916-18b
 Ῥοιτεία – 929

 Σάμος – 185-88b
 Σάος – 916-18b
 Σαρπηδών (ὁ Διὸς υἱός) – 185-88a
 Σαρπηδών (ὁ Πόλυτος ἀδελφός) – 216-17a
 Σειρήνες – 23-25a
 Σεμέλη – 636a
 Σθενέλαος – 747-51b
 Σθενέλη – 71-74
 Σίκτινος – 623-26a

 Σίσυφος – 146-49a
 Σπερχειός – 1212-19a
 Στερόπηξ – 730-31a
 Στίλβη – 40-41; 936-49p
 Στρατεγίς (ἡ Ἡλέκτρα) – 916-18a
 Στυμίων – 211-15c
 σῦς (ὁ Καλυδώνιος) – 185-88c
 Σχοινεύς – 769-73

 Ταίναρος – 101-04b; 179
 Ταῦρος – 156-60b
 Τάφιος – 747-51b
 Τειρεσίας – 308b
 Τελαμών – **1289-91a**
 Τελέων (ὁ Ἐριβότου/Εὐρυβάτου πατήρ) – 71-74
 Τελέων (ὁ Βούτου πατήρ) – 95-96
 Τηλεβόαι – **747-51b**
 Τηλεβόας – 747-51b
 Τιτᾶνες – 1165c
 Τιτάρων – 65
 Τιτίας – 1126-31a
 Τιτυός – 181; **760-62b, c**
 Τῆφυς (ἡ Ἴφυς) – 105-108a
 Τοξεύς – 199-201b
 Τρίγξ – 1207b
 Τυνδάρεος – 146-49a

 Ὑλας – **131; 1207b**; 1212-19a; 1234-39b; 1289-91a; 1355-57a, c
 Ὑλλος – 1207b; 1212-19a; 1289-91a
 Ὑπεράσιος – 176
 Ὑπερβόρειοι – 211-15c
 Ὑρμίνη – 172-73
 Ὑσιπύλη – [620-21]; 794-96b

 Φαεθούσα – 752-58a
 Φάληρος – 97-100
 Φανοσύρα – 230-33b
 Φέρης – 49a
 Φθίος – 284a
 Φιλάμμων – 23-25a

Φίλαξ – 45-47b
Φιλοκτήτης – 1207b
Φιλομήλα (ή Ἴακτορος θυγάτηρ) – 558
Φίλυρα – 554
Φινεύς – 211-15c
Φλεγύας – 57-64a
Φλιοῦς (Διόνυσος) – 115
Φλιοῦς (ὁ Διονύσου υἱός) – 115
Φοῖνιξ – 185-88a
Φόρβας – 172-73
Φράσις – 156-60b
Φρίξος – 1-4e; **256-59**; 922; 932-33b
Φύλακος – 45-47b, 118-21d; 230-33b
Φῶκος – 207-09a
Χαλκίοπη – 97-100
Χαρικλώ – 554
Χείρων – 23-25a; 31-34a; 224-26a; 554;
558
Χθονία – 211-15d
Χθονοφύλη – 115
Χιόνη – 211-15d
Χλῶρις – 65; 156-60b
Χρόμιος – 156-60a, b
Χρύσιππος – 516-18c
Ψύλλα (ή Οἰνομάου ἵππος) – 752-58a
Ἦκεανός – 554
Ἦρείθυια – 211-15c, d

BIBLIOGRAFIA

ABREVIATURES

- B. = BERGK, T. (ed.) (1878-1882), *Poetae Lyrici Graeci*, vols. I-III, Leipzig, Teubner.
- Blass-Snell = SNELL, B. (ed.) (1934⁵) [1898¹], *Carmina cum fragmentis, post F. Blass et G. Suess ed. B. Snell*, Leipzig.
- Diels = DIELS, H. (ed.) (1906-1907), *Die Fragmente der Vorsokratiker*, vols. I-II, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung.
- Diels-Krantz = DIELS, H.; KRANZ, W. (eds.) (1922), *Die Fragmente der Vorsokratiker*, vols. I-III, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung.
- EGM = FOWLER, R. L. (ed.) (2000), *Early Greek Mythography*, Oxford.
- FGH = JACOBY, F. (ed.) (1968), *Die Fragmente der Griechischen Historiker*, Leiden.
- Gaede = GAEDE, R. (ed.) (1880), *Demetrii Scepsii quae supersunt*, Greifswald.
- GGM = MÜLLER, C. (ed.) (1855-1861), *Geographi Graeci Minores*, vols. I-II, Paris.
- K. = KOCK, T. (ed.) (1880-1888), *Comicorum Atticorum Fragmenta*, vols. I-III, Leipzig.
- Kapp = KAPP, I. (ed.) (1915), *Callimachi Hecalae Fragmenta*, Berlin.
- Kinkel = KINKEL, G. (ed.) (1877), *Epicorum Graecorum Fragmenta*, Leipzig, Teubner.
- Ludwich = LUDWICH, A. (ed.) (1884-1885), *Aristarchs Homer. Textkrit.* Leipzig.
- M. = MÜLLER, K. (ed.) (1841-1870), *Fragmenta Historicorum Graecorum*, vols. I-V, Paris.
- N. = NAUCK, A. (ed.) (1889), *Tragicorum graecorum fragmenta*, Leipzig, Teubner.
- NTA = SCHNEIDER, O. (ed.) (1856), *Nicandrea. Theriaca et Alexipharmaca*, Leipzig, Teubner.
- Pearson = PEARSON, A. C. (ed.) (1917), *Fragments of Sophocles. Edited With Additional Notes From the Papers of Sir R.C. Jebb and W.G. Headlam*, vols. I-III, Cambridge, Cambridge University Press.
- Rose = ROSE, V. (ed.) (1886), *Aristotelis qui ferebantur librorum fragmenta*, Leipzig, Teubner.

Rz.² = RZACH, A. (ed.) (1908²) [1902¹], *Hesiodi carmina*, Leipzig.

Scheidw. = SCHEIDWEILER, F. (ed.) (1908), *Euphorionis Fragmenta*, Bonn.

Schn. = SCHNEIDER, O. (ed.) (1870-1873), *Callimachea*, vols. I-II, Leipzig.

Schr. = SCHROEDER, O. (ed.) (1900-1923), *Pindari carmina recensuit*, Leipzig.

Snell-Maehler = SNELL, B.; MAEHLER, H. (eds.) (1975-1980), *Pindari Carmina cum fragmentis*, vols. I-II, Leipzig.

AUTORS

AGUILERA I PUENTES, F. (trad.) (2012), *Ovidi. Metamorfosis*, Barcelona, La Magrana.

ALAMILLO, A. (trad.) (2015), *Sófocles. Tragedias*, Madrid, Gredos.

ANTONETTI, C. (1990), *Les Étoliens: image et religion*, Paris, Les Belles Lettres.

BEKKER, I. (ed.) (1854), *Suidae Lexicon*, Berlin.

BERNDT, R. (ed.) (1914), *Die Fragmente des Homererklärers Herakleon*, Gymn-Progr. Insterburg, Königsberg.

BRANDES, H. (1866), *Jahresberichte des Vereins von Freunden der Erdkunde zu Leipzig 1865*, vol. IV, Leipzig, Hinrichsche Buchhandlung.

BRIOSO SÁNCHEZ, M. (trad.) (2018⁶) [1986¹], *Apolonio de Rodas. Las Argonáuticas*, Madrid, Cátedra.

CALVO, J. L.; GARCÍA GUAL, C. (trads.) (2015), *Eurípides. Tragedias III*, Madrid, Gredos.

COMTE DE MARCELLUS (trad.) (1856), *Nonnos. Les Dionysiaques ou Bacchus*, Paris.

CUARTERO I IBORRA, F. J. (1998), «Hèracles, fundador de sacrificis: l'heroi i les tres funcions», a *Faventia 20/2*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 15-25.

———— (trad.) (2002), *Apol·loni de Rodes. Les argonàutiques*, Barcelona, La Magrana.

———— (trad.) (2010-2012), *Pseudo-Apol·lodor. Biblioteca*, vols. I-II, Barcelona, Bernat Metge.

- de HOZ GARCÍA-BELLIDO, M. P. (trad.) (2003), *Estrabón. Geografía. Libros XI-XIV*, Madrid, Gredos.
- del RINCÓN SÁNCHEZ, F. M. (trad.) (2009), *Higino. Fábulas mitológicas*, Madrid, Alianza.
- DELAGE, É. (1936), «*Scholia in Apollonium Rhodium vetera*, rec. Carolus Wendel (*Bibliothecae graecae et latinae auctarium Weidmannianum*, vol. IV), 1935», a *Revue des Études Anciennes*, 38 (3), p. 364-365.
- DOWDEN, K. (1992), *The Uses of Greek Mythology*, London, Routledge.
- DRACHMANN, A. B. (ed.) (1903), *Scholia vetera in Pindari carmina*, Leipzig, Teubner.
- FAIRBANKS, A. (trad.) (1931), *Philostratus. Imagines. Callistratus. Descriptions*, London, William Heinemann.
- GARCÍA SOLER, M. J. (2015), «La figura de Heracles en la comedia y el drama satírico», a *Ianua Classicorum. Temas y formas del Mundo Clásico. Actas del XIII Congreso Español de Estudios Clásicos* (J. de la Villa Polo et al., eds.), vol. II, Madrid, p. 139-145.
- GARCÍA TEJEIRO, M.; MOLINOS TEJADA, M. T. (trads.) (1986), *Bucólicos griegos*, Madrid, Gredos.
- HERRERO INGELMO, M. C. (trad.) (1994), *Pausanias. Descripción de Grecia. Libros I-II*, Madrid, Gredos.
- (trad.) (1994), *Pausanias. Descripción de Grecia. Libros III-IV*, Madrid, Gredos.
- HOEFER, U. (ed.) (1890), *Konon. Text und Quellenuntersuchung*, Greifswald.
- JEBB, R. C. (trad.) (1905), *Bacchylides. The Poems and Fragments*, Cambridge.
- JONES, W. H. S; ORMEROD, H. A. (trads.) (1926), *Pausanias. Description of Greece*, vol. II, London, William Heinemann.
- JOURDAIN ANNEQUIN, C. (1989), *Héraclès aux portes du soir. Mythe et histoire*, Paris, Université de Besançon.
- KOEPKE, E. (ed.) (1856), *De Chamaeleonte Peripatetico*, Berlin.
- LACHENAUD, G. (trad.) (2010), *Scholies à Apollonios de Rhodes*, Paris, Les Belles Lettres.

- LASSERRE, F; LIVADARAS, N. (eds.) (1976), *Etymologicum Symeonis (α-άμωσγέπος). Etymologicum magnum genuinum. Symeonis etymologicum una cum magna grammatica. Etymologicum magnum auctum*, Roma, Ateneo.
- LINNENKUGEL, A. (ed.) (1926), *De Lucillo Tarrhaeo epigrammatum poeta, grammatico, rhetore*, Paderborn.
- MAASS, E. (ed.) (1875-1888), *Scholia Graeca in Homeri Iliadem: ex codicibus aucta et emendata*, vols. I-VI, Oxford.
- MEINEKE, A. (ed.) (1849), *ἐκ τῶν ἐθνικῶν Στεφάνου κατ' ἐπιτομήν. Stephani Byzantii Ethnicorum quae supersunt*, Berlin.
- OLDFATHER C. H. (trad.) (1935), *Diodorus Siculus. Library of History. Books 2.35-4.58*, Cambridge, Harvard University Press.
- ORTEGA, A. (trad.) (1984), *Píndaro. Odas y fragmentos*, Madrid, Gredos.
- OZAETA, M. A. (trad.) (1989), *Heráclito. Antonino Liberal. Alegorías de Homero. Metamorfosis*, Madrid, Gredos.
- PABÓN, J. M. (trad.) (2014), *Homero. Odisea*, Madrid, Gredos.
- PÉREZ JIMÉNEZ, A.; MARTÍNEZ DÍAZ, A. (trads.) (2014), *Hesíodo. Teogonía*, Madrid, Gredos.
- RODRÍGUEZ-NORIEGA GUILLÉN, L. (trad.) (2006), *Ateneo. Banquete de los eruditos*, Madrid, Gredos.
- ROS, M. (trad.) (2019), *Homer. Iliada*, Martorell, Adesiara.
- SCHEER, E. (ed.) (1908), *Lycophronis Alexandra. Vol. II. Scholia continens*, Berlin, Weidmann.
- SCHOTT, P. (ed.) (1905), *Posidippi epigrammata collecta et illustrata*, Berlin.
- SCHRADER, C. (trad.) (2015), *Heródoto. Historia V*, Madrid, Gredos.
- SEATON, R. C. (trad.) (1967), *Apollonius Rhodius. The Argonautica*, London, Loeb Classical Library (7ª reimpressió).
- SPIRO, F. (ed.) (1903), *Pausaniae Graeciae descriptio*, vols. I-III, Leipzig, Teubner.
- THILO, G.; HAGEN, H. (eds.) (1884), *Servii grammatici qui fetuntur in Vergilii carmina commentarii*, vol. II, Leipzig, Teubner.

TORRES ESBARRANCH, J. J. (trad.) (1990), *Tucídides. Historia de la Guerra del Peloponeso*. Libros I-II, Madrid, Gredos.

————— (trad.) (2001), *Estrabón. Geografía. Libros VIII-X*, Madrid, Gredos.

WENDEL, C. (1932), *Die Ueberlieferung der Scholien zu Apollonios von Rhodios*, Berlin, Weidmann.

————— (ed.) (1935), *Scholia in Apollonium Rhodium vetera*, Berlin, Weidmann.